

MIRCEA ELIADE

Nuntă în cer

MIRCEA ELIADE

NUNTĂ ÎN CER

www.virtual-project.eu

Ilustrația copertei:

René Magritte, *The Ready-Made Bouquet*, 1956

Textul prezentei ediții este transcris,
conform normelor ortografice în vigoare, după lucrarea:

Mircea Eliade, *Nuntă în cer*,
Editura Minerva, București, 1986.

© Sorin Alexandrescu și David Brent pentru opera lui Mircea
Eliade.

Editura Tana

2007

*...Acum vedem ca prin oglindă, în ghicitură,
atunci însă, față către față; acum cunosc
în parte, dar atunci voi cunoaște pe deplin...
Corinteni, I; 13, 12.*

I

Când eram foarte tânăr, mi se întâmpla uneori să privesc brusc fața unui necunoscut și să-mi spun: ce-ar fi fost ca omul acesta să fie tatăl meu?... Nu-mi era greu să mi-l închipui; îl chema, desigur, Andrei sau Sever; astea mi se păreau a fi numele cele mai potrivite pentru tatăl meu; pe mama ar fi chemat-o Maria sau Sabina. Pe mama mea o chema în realitate Arethusa. Pe tatăl meu, Ioan; dar prietenii îi spuneau Jenică. Nici mama nu-l chema cum mi-ar fi plăcut mie; îi spunea Nelu... Omul străin din fața mea însă ar fi putut fi un *adevărat* tată; așa cum îl visasem eu, cum îl întâlnisem în unele romane, un bărbat cu tâmplele cărunte, mirosind foarte discret a apă de colonie, cu fața severă și ochii blânzi; sportiv, ironic, elegant și citind cu pricepere anumiți moraliști francezi. Acesta, firește, era unul din tipurile perfecte ale părintelui.

Alteori aș fi vrut ca tatăl meu să se fi întâmplat a fi un medic ilustru, sau căpitan de marină, sau un mare industriaș. Pe mama mea mi-o închipuiam mai simplă; ori doctoriță, ori artistă; aș fi vrut să picteze, s-o văd umblând prin casă într-un halat alb, cu mânecile sumese până la cot... Au fost ani, în adolescența mea, când aș fi dorit ca mama mea să fie italiancă, iar tata englez. Dar asta e cu totul altă poveste... Voiam să spun un lucru mai simplu, care mi se întâmplă încă și astăzi, deși din ce în ce mai rar, dar care mi-a tulburat toată adolescența și prima tinerețe. Mă aflam uneori alături de un bărbat, într-un tramvai, pe bancă, și mi-l închipuiam tatăl meu. Nu era întocmai așa cum îl voisem eu, cum îl visam de atâția ani; cel puțin, nu era întotdeauna așa. Dar era totuși un *altul* decât tatăl meu; și aș fi putut *fi*, într-adevăr, copilul lui, aș fi avut altă

mamă, aş fi avut poate alte surori şi fraţi, aş fi trăit în altă casă, în alt oraş. Totul ar fi putut fi altfel. Gândul ăsta m-a obsedat întotdeauna: că toate ar fi putut fi altfel sau s-ar fi putut să nu fie deloc; că toate sunt întâmplătoare pe lumea asta, fără nicio necesitate, fără nicio noimă... Când trec pe vreo stradă veche, de mahala, şi văd unele case bătrâneşti, cu uluci, cu grădina năpădită de nalbă şi zorele, mă închipui născut aici şi mă văd ducându-mă, cu alţi copii desculţi, la o şcoală primară de mahala, mă văd citind la o lampă de gaz într-o cameră vopsită în roz... Sau, în vreun oraş de provincie, într-una din acele case boiereşti, cu grilaj de fier învechit, cu pitici coloraţi şi bazin de ciment în grădină... Mă întorceam acasă, aproape întotdeauna, neliniştit, întristat, după o asemenea rătăcire pe străzi necunoscute de mahala...

* * *

Evident, toate acestea nu prea au de-a face cu cele ce vreau să spun, continuă Mavrodin. Dar nu mă grăbesc. Şi-apoi mi se pare că am să găsesc undeva, printre amintirile acestea, dezlegarea întâmplărilor care au urmat. Poate mi s-a făcut cândva vreun semn, poate că mi s-a indicat ceva... Ar fi înspăimântător să crezi că din tot acest cosmos atât de armonios, desăvârşit şi egal cu sine, numai viaţa omului se petrece la întâmplare, numai destinul lui n-are niciun sens... Mă întreb, bunăoară, dacă nu cumva în ziua când am început să iubesc nu s-a întâmplat ceva lângă mine, ceva pe care eu nu l-am văzut sau pe care nu l-am înţeles şi prin ignorarea căruia m-am abandonat, fără luciditate, cu totul iresponsabil, întâmplărilor. Te trezeşti că ai *devenit* ceva, aproape fără să-ţi mai aminteşti începuturile acestei transformări. Când cel dintâi prieten al meu s-a însurat, am rămas o noapte întreagă de vorbă cu el, încercând să aflu ce s-a întâmplat, cum a ajuns aici, ce norme sau ce pasiuni l-au hotărât la acest pas. N-am înţeles aproape nimic, îţi mărturisesc...

— Asta nu o înţelege nimeni, îl întrerupse Hasnaş.

Avea un glas schimbat, neaşteptat de sobru, aproape solemn. În întunec, ochii îi străluceau umezi, depărtaţi.

— Nimeni, repetă el mai încet. Se întâmplă așa, fără să ştii,

fără să-ți dai seama. Tot ce ni se spune: dragoste, bani, interese sunt prostii. Niciun bărbat nu s-ar sacrifica pentru un amor sau pentru avere. Orice s-ar spune despre bărbați, oricât de proști ar fi în majoritatea lor, lucrurile nu pot fi explicate atât de simplu. E aici un fel de vrajă, și asta nu vine din dragoste, din pasiune, ci dintr-o nebunie nesimțită, care cu orice chip încearcă să ne umilească...

Se opri deodată, tot atât de brusc precum începuse. Parcă s-ar fi trudit să-și amintească un amănunt prețios, să găsească un cuvânt potrivit. Mavrodin îl așteptă câteva clipe, apoi continuă.

— Judeci lucrurile acestea cam în același fel cu mine; firește, cu altă, mai bogată experiență...

— Toți suntem aici de acord, scumpul meu prieten, vorbi Hasnaș rar. Ne necăjesc uneori pe noi femeile, învinuindu-ne de solidaritate cu orice preț, dar adevărul este că, *aici*, simțim cu toții la fel. Chiar acei care nu se pot exprima decât bolovănește...

— E un destin, se-nțelege, continuă Mavrodin nerăbdător, ca și cum s-ar fi temut să nu-și piardă firul povestirii. Este și acesta un destin, căci sunt și altele, nenumărate... De foarte multe ori încerc să-mi dau seama de ele, mai ales de acele destine obscure, lipsite de glorie, care decid, fără știrea și în absența noastră, pentru o viață întreagă. Când o iubeam, mă întrebam uneori dacă înainte de a o întâlni nu visasem ceva dramatic sau dacă, la întâlnirea noastră, nu m-a frapat, cum se spune, vreun amănunt extraordinar... De pildă, îmi aduc bine aminte un lucru: când s-a îmbrăcat să plece avea o voaletă largă, neagră, picantă, și blana îi era foarte discret parfumată cu *Ambre antique*. Dar asta se întâmpla cu câteva ceasuri după ce, fără știrea mea, mă îndrăgostisem. Am întâlnit-o la unul din prietenii mei, arhitect bogat și amator de petreceri. Într-o după-amiază, într-o zi cenușie de iarnă, când aș fi putut face orice altceva, la un ceas în care, de obicei, stăteam la mine acasă... 8 ianuarie; îmi amintesc perfect data. Eram foarte plictisit, aproape întristat de sărbătorile care trecuseră anevoie; obosit, fără chef, exasperat numai la gândul că trebuie să mă duc la prietenul meu. Făgăduisem. Mi-ar fi fost greu să refuz. Îmi

propuneam să nu rămân mai mult de un ceas...

În primăvara aceea, când o iubeam și eram la doi pași de moarte din pricina ei, m-am trudit adesea să-mi amintesc, ceas de ceas, ziua de 8 ianuarie. Aș fi vrut să știu cu ce haine mă îmbrăcasem de dimineată, ce carte luasem din raft, dacă citisem sau nu vreun ziar, dacă am primit vreun alt telefon în afară de al lui Alexandru, care-mi amintea de petrecere. Îmi spun că, dacă mi-aș fi aruncat altfel ochii pe ziar, aș fi zărit poate reclama vreunui film mult lăudat și m-aș fi dus să-l văd înainte de a-mi ține cuvântul față de Alexandru. Ileana n-ar fi rămas până seara târziu, acolo, dacă n-aș fi venit eu. Poate ar fi plecat înainte de venirea mea, și n-aș mai fi întâlnit-o, sau, dacă întâmplător aș fi întâlnit-o altă dată, n-ar fi fost vraja serii aceleia de 8 ianuarie; poate nici ea n-ar mai fi fost liberă, poate nici eu... S-ar fi putut întâmpla atâtea... Uneori, mai ales în tren, privesc cu atenție chipul vecinei mele de compartiment și îmi spun: dacă m-aș fi aflat într-o anumită zi, într-un anumit loc, într-un anumit oraș, femeia aceasta ar fi fost soția mea sau poate ar fi fost, cum se spune, dragostea mea cea mare.

O privesc atunci cu spaimă; cum ar fi fost viața noastră? Nu mă gândesc deloc la trupul ei; e destul de ușor să cunoști și să uiți un trup. Dar mă gândesc mai ales la prezența ei, la magia ei ascunsă. O zi, o sută de zile, zece ani cu ființa aceasta frumoasă sau mai puțin frumoasă, blondă, înaltă, cum o fi, sub același acoperământ, alături de tine, zi după zi, zi și nopte! Cum ar fi lucrat magia ei asupra-mi? Cum m-ar fi turmentat prezența ei?... Orice femeie pe care o iubesc mă apasă, mă sugrumă și, fără voia ei, mă destramă și mă topește, până la descompunerea finală. De sfârșitul acesta nu scapă niciun bărbat... Mă rodea însă altă întrebare: cum mi-ar fi fost suferința aceasta dulce, fecundă? În ce chip aș fi părăsit lumea aceasta? De-a dreptul în turpitudine, printr-o lentă sinucidere, sau într-o jertfire mare?...

Mavrodin se opri, respirând repede. Își aprinse o țigară și privi câteva clipe cum arde chibritul până aproape de unghie; îl zvârli apoi, distrat, ca și cum nu l-ar fi băgat în seamă. Îi alergau gândurile.

— ... De ziua aceea nu-mi amintesc nimic precis. Doar că m-

a întâmpinat soția lui Alexandru, muștrându-mă că vin atât de târziu. Când mi-au auzit numele în salon, câteva capete s-au întors spre ușă. Publicasem, cu puține săptămâni înainte de Crăciun, una din cărțile mele cele mai citite, *Tinerețea Magdalenei*. Mărturisesc că nu sunt orgolios, nu-mi place să mi se vorbească prea insistent despre literatura mea. Sunt încă un bărbat tânăr și am altfel de orgolii decât acelea ale artistului. Cu atât mai puțin îmi place să fiu, cum se spune, admirat. Recunosc, sentimentul acesta e un sentiment real și onest; și eu admir o seamă de oameni, mai ales câțiva artiști, câțiva scriitori. Dar aș prefera să nu știu, să nu simt asta...

Am intrat în salon foarte puțin dispus. Se va vorbi, probabil, de cartea mea. Gazda se va simți datoră să schimbe conversația, aducând-o de-a dreptul în literatură, vorbind despre noutățile librăriei și apoi despre cartea mea. Primisem mereu scrisori, mi se telefona și, din atâtea conversații, înțelegeam că Magdalena este eroina la modă. Lucrul acesta îmi făcea, firește, plăcere, dar de departe. În mijlocul cititorilor, și mai ales al cititoarelor, mă simțeam stânjenit. Oamenii aceștia cred că, acum, pentru că mi-au citit cartea, știu anumite lucruri despre mine; oamenii aceștia sunt siguri că anumite lucruri scrise de mine s-au întâmplat aievea și așteaptă, întâlnindu-mă, să-și verifice impresiile, să mă cântărească, să mă judece...

Intram cu sentimentul acesta în salon și mă pregăteam să scot tabachera, ca să pot face ceva precis, să-mi coordonez gesturile în jurul unui amănunt concret... Era o odaie lungă, nu prea înaltă, cu un pian mare, negru, descoperit, spre fereastră. Era aproape seară, dar, dintr-o curiozitate a gazdei, nu ardea decât o veioză într-un colț. În fund se mai păstrase pomul de Crăciun, cu lumânările aprinse. Imaginea aceasta o păstrez foarte precisă, clară. Și, din toate aceste fragmente, profiluri, lumini, gesturi, fețe, glasuri, am văzut deodată desprinzându-se mâna Ileanei, palidă, cu degetele foarte lungi, aproape transparente. Am zărit mâna aceasta înainte chiar de a-i vedea bine fața și ochii. Brațul întreg, probabil, se odihnise până atunci pe pian, și, la intrarea mea, îl ridicase, leneșă. Degetele mi s-au părut neobișnuit de însuflețite, parcă ar fi fost singurul

lucru viu printre toate acele fragmente de viață îmbulzite în salon. Și mai era ceva, un amănunt care m-a obsedat apoi multă vreme: mâna întreagă părea goală, degetele acelea palide și nervoase erau parcă făcute anume ca să poarte un inel, și inelul acesta le lipsea. Era o mână pură, nelogodită, monahală...

N-am privit-o imediat. Erau câteva domnișoare care țineau cu tot dinadinsul să mă întrebe nu știu ce lucru. În clipa următoare, uitasem aproape mâna aceea vie care alunecase moale deasupra pianului. Când i-am fost prezentat, nu m-a lovit nimic, n-am avut nicio tresărire. Nu mi s-a părut prea frumoasă; poate pentru că nu era aproape deloc fardată, iar în odaie era o lumină murdară, mohorâtă, de lumânări. Îmi aduc aminte – și i-am spus-o de multe ori, în urmă – că m-a impresionat o foarte ușoară oboseală în priviri. Nu era oboseala zilei, nici strivirea pe care ți-o lasă o boală lungă sau o serie de excese, ci oboseala aceea aproape ironică pe care o imprimă cu timpul inteligența feminină. Nu mi s-a părut prea frumoasă, dar înaintând foarte puțin spre stânga ei, să mă înclin în fața unei doamne în vârstă, mi-am dat deodată seama că n-am văzut-o bine, că n-am privit-o cu atenție, și de-abia m-am putut stăpâni să nu mă întorc chiar atunci din nou spre ea, ca s-o cercetez încruntat, cu luare-aminte. Am făcut asta însă câteva minute în urmă și am putut-o face fără să fiu observat. Vorbea cu o prietenă și privea în jos. Am văzut că are fruntea înaltă și tâmplele ușor arcuite, iar culoarea părului, castanie, stinsă, o făcea să pară mai severă. Apoi am înțeles de ce mă întorsesem: ochii aceia foarte mari și nelămuriți, gura ei vastă, strivitoare. Parcă obrazul întreg îi era brăzdat de izvorul privirilor și de carminul gurii.

Am auzit-o chemată de o prietenă: Ileana. Numele nu i-l reținusem. O chema Ileana și se îmbrăca totuși pentru un alt nume, pentru o Maria sau o Lucia. O bluză în alb și negru, cu un guleraș alb și mâneca strânsă. I-am întâlnit iarăși mâna. Desigur că nu iubește și nu e iubită, mi-am spus. Peste puțină să nu vadă, oricine ar fi fost bărbatul acela, că asemenea degete trebuiesc desăvârșite printr-un singur inel. Nici mână n-avea pentru o femeie pe care o cheamă Ileana. Și cu toate acestea, auzisem bine; acesta era numele ei. O văzui ridicându-se și

trecând în odaia alăturată. Nu prea înaltă, foarte subțire, având coapsele netede, piciorul lung, nervos. N-am urmărit-o cu ochiul ca s-o măsoar; nu privesc niciodată în felul ăsta o femeie. O privesc însă întotdeauna cu foarte multă bunăvoință și aștept să văd ce vrea sau ce are ea să-mi arate. Nu suntem noi de vină dacă cele mai multe dintre femei ne arată, cu insistență, ceea ce e obscen sau inert, sau caduc în corpurile lor. Pe o femeie care-și subliniază contururile obscene nu o poți privi altfel decât obscen. Obiectul ne indică, de cele mai multe ori, cum trebuie el privit și judecat. Un bărbat care privește cu aviditate corpul unei cocote nu poate fi învinuit de indiscreție. Femeia ne invită întotdeauna s-o privim așa cum vrea ea...

Am mai avut atunci și o altă impresie: că femeia aceasta nu poate fi singură. Undeva, prin apropiere, în țară, în străinătate, trebuia să existe un soț, un bărbat pereche. Nu știu de ce, mi se părea făcută pentru tovărășie. Straniu...

Se opri iarăși, zâmbind. Apoi se întoarse brusc cu fața spre celălalt.

— Toate acestea, bineînțeles, nu le-am scris în carte. În fața hârtiei albe rareori izbutești să rămâi în realitate, să fii sincer...

Dar e curios, fata aceasta era făcută pentru tovărășie, pentru nuntă... Nu știam ce vârstă să-i dau; nu mai era, în niciun caz, prea tânără; putea avea treizeci de ani sau poate câțiva ani mai mult...

O privisem îndestul, poate prea mult, și asta mă necăji. Nu voiam deloc să par dispus pentru o nouă intrigă. De altfel, nu m-au ispitit niciodată succesele ușoare, n-am fost un flămând gata de a primi orice. M-ar fi plictisit să fi surprins cineva privirile mele: tânărul romancier care urmărește avid cu ochii o necunoscută... Penibil. Orice gest curtenitor aș fi făcut, de altfel, în acea seară, ar fi fost grosolan. Așa cum venisem în casa aceea, ca un sărbătorit, îndată după apariția unei cărți, se presupunea că aproape nimic nu mi-ar fi fost refuzat; mai ales de o femeie necunoscută. S-ar fi spus că toți cei de față îmi erau datori cu ceva, că se dase un consemn general ca să nu mă supere nimeni, nici măcar cu privirile – așa cum nu trebuie supărați miniștrii sau superiorii invitați într-o casă – și ar fi fost

nespus de vulgar să accept sau să profit de această situație... De altfel, pentru că îți mărturisesc toate astea, am să merg și mai departe. Sunt lucruri pe care nu le spune nimeni, dar pentru mine condiția de scriitor are câteva aspecte de-a dreptul penibile. Nu știu cum s-or petrece lucrurile în alte țări, dar la noi oamenii încă n-au învățat cum să vorbească și cum să se poarte cu un scriitor. Îl confundă întotdeauna cu autorul cărților sale și-l chinuie flatându-l sau amintindu-i neconținut că *el* a scris cutare roman, a creat cutare femeie sau a formulat cutare aforism. Lucrul acesta mi se pare de-a dreptul înfiorător; ca și cum, în fața unui chirurg, ai fi obligat să vorbești exclusiv de operații și să-i amintești neconținut că a scăpat de la moarte pe cutare domnișoară. Sau ai chema la masă pe un tenor și ai vorbi tot timpul despre operă, iar la desert l-ai ruga să-ți cânte ariile lui favorite, fluierându-le tu înainte, ca să i le amintești...

Am trecut în altă odaie, ca să pot lua direct parte la o discuție care începuse cu mult înainte de venirea mea. Îmi amintesc; vorbea cineva, un maior îmbrăcat civil, despre campionatele de schi. Când am intrat, un tânăr se lipi de perete ca să-mi facă loc. Asta mă indispușe și întorsei capul, disperat, doar voi întâlni vreo figură mai puțin crispată. Nu erau decât oameni cumsecade, care discutau despre sporturi de iarnă. Singurul cu care mă puteam înțelege era tânărul lipit de perete, și el era paralizat, pentru că autorul cărților pe care le citise, și probabil îi plăcuseră, se afla, prin miracol, alături de el, cu o țigară în gură, cu nodul cravatei bine făcut, proaspăt ras și dispus oricând la o conversație ușoară. Am încercat să intru în vorbă cu el. Își controla răspunsurile, crispat, cu toată ființa lui încordată, nu cumva marele scriitor să-și facă o impresie proastă despre el. Cu orice preț trebuia să-și plaseze măcar o observație inteligentă, ca să se convingă maestrul că n-are în fața lui un cititor oarecare...

Adevărul este că tânărul meu prieten era un excelent cititor. Dar cei 19 ani ai săi îl paralizau. Poate că altădată l-aș fi ajutat să-și vină în fire. Iubesc, uneori, extazele acestea, pe care le-am trăit cândva și eu și care îmi îngăduie astăzi să măsoar distanța care mă separă de inocență, de prima tinerețe. Dar în acea zi n-

aveam astâmpăr. Nu cred că doream cu orice chip să stau de vorbă cu necunoscuta aceea, care se ridicase din fața mea, puține minute în urmă, cu o mișcare zvâcnită, de arc desăvârșit. Dar mi-ar fi plăcut să mă aflu undeva, pe vreun colț de canapea, așezat alături de cineva, stând de vorbă. Mi-ar fi plăcut să întâlnesc un prieten. Erau numai câțiva cunoscuți, destul de bine dispuși, întârziați în sufragerie; câteva domnișoare care mă priveau din praguri, prefăcându-se totuși că nu-mi acordă prea multă atenție. Arhitectul căuta neconținut plăci de gramofon. Era o gazdă perfectă; pentru că se apropia de 40 de ani și începuse să chelească, făcea eforturi să pară glumeț, nesianos, dansator neobosit și amator de flirt. Dansa cu toate fetele și încuraja pe cei câțiva studenți – colegii surorilor sale – să-l tutuiască. Și băiatul acesta este totuși un foarte talentat arhitect și o minte foarte ascuțită. Dar se pare că apropierea bătrâneții sperie întotdeauna, chiar pe cei mai buni dintre noi. Bănuiesc că asta explică multe...

Se opri din nou, ca să-și aprindă o țigară, fără grabă. Celălalt rămase întins pe *chaise-longue*, mângâindu-și genunchiul: parcă nici nu l-ar fi ascultat. Și, cu toate acestea, Mavrodin îi simțea prezența tot mai apăsătoare, se simțea stăpânit, și parcă cineva din umbră, de lângă el, l-ar fi îndemnat să continue, să spună, repede, fără să ascundă ceva.

— ... Firește, în carte, lucrurile nu sunt povestite întocmai. Acolo am închipuit o întâlnire mai romantică; tot în ziua de 8 ianuarie – asta nu puteam cu niciun chip s-o ascund – dar la Predeal, în vila unor prieteni comuni, adunați pentru schi. În treacăt fie spus, nu mă depărtam prea mult de adevăr. La Predeal am fost, de atunci, de câteva ori împreună, și ea schiază bine, a învățat asta în Germania cât timp a lucrat acolo... Am aflat toate astea câteva ceasuri în urmă, când aproape ne împrietenisem. Plecase din țară, cu vreo patru ani mai înainte, funcționară la Legația română din Berlin. Știu, acum, că ceruse ea, insistent, să lucreze acolo. Dar astea le-am aflat pe urmă... întâlnirea aceea de la Predeal, pe care am povestit-o în carte, mi se pare și ea, acum, reală. Am trăit împreună iarna Predealului. Știu cum își încălță bocancii și nu mi-e greu să mi-

o închipui venind spre mine, ca în roman, și spunându-mi cu simplitate: „Vezi că ți-ai legat greșit curelele...”

De fapt, primele cuvinte pe care mi le-a adresat mi le-a spus în sufrageria prietenului meu, arhitectul. Mi-a spus ceva destul de searbăd, ceva cam în felul: „Bine că s-a sfârșit și cu sărbătorile astea”... Dar m-a mirat îndeosebi un lucru: că spusese câteva cuvinte banale, șterse, și-și aruncase privirile pe fereastră, în strada înzăpezită, luminată ca de un opaiț verde de felinarul din fața casei, cu atâta melancolie, încât mi s-a părut că ar fi fost de-a dreptul vulgar s-o întreb mai mult. M-am prefăcut că n-am observat privirile acelea triste, obosite, aproape înlăcrămate. Mai târziu cât de bine le înțelegeam, cât m-au chinuit cu jarul lor nestins, mai târziu, când le pătrundeam noima: alte sărbători de iarnă care se încheie, alt Crăciun înghițit undeva, în negura anilor care se adună în spate, și ea rămasă tot atât de singură, tot atât de depărtată de limanul pe care îl visa de atâția ani... Dar poate că nu e bine să amestec întâmplările acestea. Mai târziu are să vină iarăși vorba...

Nădărduiam că mă va întreba ceva despre cărțile mele, mai ales de *Tineretea Magdalenei*, nume care se afla pe buzele tuturor. Cu ea aș fi dorit să stau de vorbă despre scrisul meu. Nu pentru că era femeie și poate începuse să-mi placă, dar o bănuiam vie, din creștet până în glezne, vie, inteligentă, melancolică...

De obicei, nu-mi plac oamenii triști; cu atât mai puțin femeile triste. Cei mai mulți dintre noi suferim de tristeți umiltoare, de ordin biologic sau psihologic. Suntem triști, pentru că am ratat o afacere, pentru că nu ne funcționează ficatul sau pentru că am pierdut o noapte la chef sau în bibliotecă. Iar cu femeile e și mai penibil. E ceva de duzină în cele mai multe tristeți feminine... Ea, Ileana, avea însă, în ceasul acela, o tristețe de tulburătoare discreție. Dacă nu ne-am mai fi întâlnit, n-aș fi crezut chiar că privirile ei fugiseră, într-adevăr, afară, pe fereastră, grele de melancolie. Pentru că, puține minute în urmă, fața îi era luminată de inteligență, de oarecare ironie chiar. Nu citise nimic de mine, nu citise nici

măcar *Tinerețea Magdalenei*, și ghicise că întâmplarea aceasta mă irită. Începu să mă necăjească. De altfel, mai târziu, a găsit în cărțile mele, în arta mea, o foarte discretă și abilă rivală. Atunci rămâneam multă vreme alături, aproape lipiți unul de altul, ascultându-ne trupurile, și ea îmi puneă mâna pe frunte, și ghiceam în mângâierile ei ceva mai mult decât o limpede alunecare a degetelor; ghiceam întrebările ei nerostite, încercările ei de a pătrunde în zone pe care nicio pasiune și niciun extaz nu i le întredeschideau.

— La ce te gândești, mă întreba uneori, surâzând ironică, știind prea bine că n-am să pot niciodată răspunde sincer. Ce ascunzi aici? întreba iarăși, prinzându-mi tâmpla în palma ei mică, palidă.

Nu cred că o indignau micile secrete frivole, nu cred că se temea de o privire pe care aș fi aruncat-o unei femei frumoase, ci o munceau subteranele acelea în care trăiam eu, singur, cu desăvârșire singur, solitudinea aceea care nutrea absențele mele, cărțile mele...

Atunci însă nu citise nimic din tot ce publicasem. Nu-mi mai aduc aminte precis ce-am vorbit. Era, însă, din ce în ce mai cald în odaie, se aprinseseră lămpile, am fost chemați într-o altă încăpere să bem un pahar cu șampanie, și mi-aduc iarăși aminte că am dorit deodată, cu o poftă năprasnică, să dansez cu femeia aceasta. Nu mai era lângă mine. Vorbisem cu ea destul de mult și insistent, într-atât de insistent, încât gazda îmi atrăsese de mai multe ori atenția, în glumă. Dar până atunci nu-mi dădusem încă seama. Un flirt; câteva ceasuri de caldă și agreabilă conversație; în cel mai bun caz, o nouă legătură.

Dar nu mai era lângă mine, și simțeam invadându-mă lent pofta aceea otrăvită de a o avea aproape, în dans. Am căutat-o cu ochii prin camerele învecinate. Plecase să bea o limonadă. O văd: rezemată de bufet, cu privirile plecate. Dar, fără îndoială, mi-a simțit ochii ațintiți asupra-i. Și-a frecat fruntea, neliniștită, apoi și-a ridicat-o încet, zâmbind, parcă ar fi știut că mă întâlnește, cu ochii străpungători, dincolo, în prag. Am schițat un gest, probabil grotesc, de invitație la dans. Mi-a răspuns cu un semn că e obosită. M-am apropiat. M-a privit venind, și

figura ei a devenit deodată gravă, concentrată, parcă s-ar fi desprins atunci o taină din mișcările mele, o taină pe care o înțelegea, îngrozindu-se. Când am fost aproape de tot, s-a rezemat mai pierdută de bufet. Nu-mi dădeam seama ce se întâmpla cu mine; șampania, îmi spuneam, ca să mă liniștesc. Dar mi-amintesc că, rugând-o insistent să danseze, ea și-a ridicat brațul ca să-și așeze paharul cu limonadă pe o etajeră, și atunci l-am văzut din nou, și m-a înspăimântat paloarea și perfecțiunea lui. I-am luat mâna, foarte decent, aproape rugător. Simțeam din privirile ei că refuzase cu multă greutate, că luptase și ea, că se temuse și ea. În clipa când i-am luat mâna și i-am înălțat ușor brațul ca s-o cuprind pentru dans, muzica a încetat. Am rămas o clipă cu palma ei strânsă într-a mea, în aer.

II

Am uitat de mult gustul atâtor trupuri pe care le-am cunoscut. Asta se întâmplă aproape tuturor bărbaților: să n-aibă amintiri calde, să nu mai păstreze nimic din toată magia aceea a dragostei fizice. Cred că femeile uită mai greu; trupurile lor păstrează îndelung prezența bărbatului pe care l-au iubit sau cunoscut cândva. Dar se întâmplă în viața oricărui bărbat un miracol de câteva clipe: întâlnirea unei priviri, o sărutare, o atingere care nu se aseamănă cu nimic din tot ceea ce a fost până atunci. Parcă ar începe un fir nou, o deșteptare în altă parte: pătrundere misterioasă, și totuși firească, într-un văzduh necunoscut. Nu prea știu cum să precizez toate acestea; cred însă că orice bărbat simte, în acea clipă, că se petrece ceva nou cu el, ceva maiestuos și straniu; nu e numaidecât dragoste, nici emoție, nici trepidație carnală. Atâtea femei care ne uimesc prin nesfârșita lor voluptate și care nu ne revelează totuși niciuna din aceste clipe de dulce spaimă și pierdere de sine...

Simt că mă rătăcesc, îmi dau seama că spun foarte prost o sumă de lucruri pe care le văd și le știu totuși cu precizie, dar îmi place să vorbesc la întâmplare. Asta mă stimulează și mă odihnește. În cartea mea am încercat în mai multe locuri să limpezesc stările acestea miraculoase și mai ales începutul întâlnirii trupurilor noastre, palma ei strânsă într-a mea și suspendată, beată, în aer. Nu cred că am izbutit. Sunt încă un scriitor prea turbure pentru a putea descrie stările acestea liminare, anevoie de precizat. Firește, nici vorbă nu era atunci de dragoste. Era mai mult decât o încântare: o comoție, prin care mi se revelase brusc un alt trup și altă prezență. Cât de puțin exprimă toate cuvintele acestea, vechi, uzate, tocite... Dar

dragostea a venit mai târziu, dragostea a început de-abia după ce vraja aceea izbutise să ne izoleze și să ne topească unul într-altul. Pentru că, firește, unirea trupurilor noastre s-a pecetluit în acea clipă suspendată, când am cules-o întreagă, cuprinzându-i numai palma. Mâna aceea palidă, nervoasă, atât de stranie în nuditatea ei, care mă fascinase de la primul meu pas în salon, îmi comunica acum nu știu ce căldură feminină, ce neastâmpăr uimit, pe care-l simțeam năvălind încet în tot trupul. Aș fi vrut, poate, să mă scutur, să mă smulg din beatitudinea aceea indiscretă, căci eram tot timpul conștient că mă aflam în mijlocul unor oameni streini, că ochii lor poate mă măsoară cu mirare sau ironie, dar îmi era peste putință să las mâna Ileanei. Nici măcar nu o strângeam: o păstram, pur și simplu, înghițită în palma mea...

Cred că ea a izbutit să se dezmeticească întâi. Probabil că ne observase destul de multă lume, și câțiva glumiseră chiar. Îndrăznisem ca un adevărat cuceritor. Am înțeles asta mai târziu, când am văzut că dragostea și legătura noastră nu surprindeau aproape pe nimeni... Dar lucrurile acestea, firește, n-au nicio importanță... Ea mi-a strâns ușor degetele și mi-a apăsât brațul în jos. A fost după o secundă... după câteva minute? N-am știut niciodată; n-am întrebat-o, dar cred că n-a știut nici ea. Ne-am trezit amândoi lipiți de bufet, striviți acolo de musafirii care se îngrămădeau spre ușă. Iarăși un interval obscur, de care nu-mi amintesc decât lucruri turburi. Și, cu toate acestea, sunt sigur că inteligența mea întreagă, orgoliul meu, redeșteptat pentru câteva clipe, s-au trudit să mă oprească, să mă păstreze, să mă țină cu tot dinadinsul. Sunt sigur de asta... Dar nu-mi amintesc nimic. Mă îndemna parcă o febră; îmi pătrunsese în carne o taină din altă parte, pentru că nu era dorință, nu era voluptate în strângerea aceea de mână... Am crezut până atunci că iubisem, bănuiam că n-am să mă opresc la prima dragoste, cea de la 20 de ani, că viața mă va mai așeza în centrul de foc al patimei. Dar mai târziu mi-am dat seama că nicio dragoste, nicio pasiune, nicio unire de până atunci nu fusese desăvârșită; răpirea aceea nu o mai cunoscusem...

Îmi amintesc, de asemenea, că am ajuns amândoi, fără să ne dăm seama, în odaia învecinată, cea cu pianul și cu pomul de Crăciun. Am alunecat, poate, pe lângă perete, înghesuiți de musafiri, zâmbind în gol, simțindu-ne mereu împreună, aproape, unul lângă altul. De-abia când ne-am așezat din nou față în față, mi-am dat seama că ochii ei nelămuriți și mari sunt umezi, adânci, clătinați uneori de o lucire caldă, feminină. Îi văzusem altfel până atunci. Îi vedeam altfel în fiecare ceas; poate pentru că nu știam încă cum să-i privesc. Căci asta mi se pare lucrul cel mai greu de învățat în contemplarea iubitei: să știi cum să-i privești ochii. Uneori, privirile noastre lovesc atât de nepriceput oglinda ochilor iubitei, încât o turbură, aburind-o; sau, și mai grav, fac ochii opaci, le dă un luciu de teracotă, de smalț colorat. Și sunt, de asemenea, priviri crâncene, care smulg retina sau o pătrund sălbatic, sângerând-o, sau o întunecă... Nu știu cum să-ți explic mai bine toate lucrurile acestea, care acum mi se par de o tragică și solemnă însemnătate, iar atunci când sunt trăite ni se par, de cele mai multe ori, naive sau nesemnificative. Pe mine mă obsedează mai ales amănuntul acesta, că dacă aș fi știut să privesc într-un anumit fel ochii unei femei, viața mea întreagă ar fi decurs altfel... Anecdota aceea celebră cu nasul Cleopatrei mi se pare brutală; e mai dramatic să-ți dai seama că stă în puterea ta, în norocul tău, să vezi sau să nu vezi, să simți sau să ignori un anumit lucru, o anumită prezență, o anumită carne...

Îți spun toate acestea și stărui atâta asupra lor, pentru că dragostea și tot ce poartă ea cu sine – suferință, jertfă, rodire – mi se pare a fi încă lucrul cel mai puțin înțeles și prea vag cunoscut. Prin ce miracol se transformă o simplă întâmplare în extaz și rapt, iar o întâlnire în dragoste? Întrebarea aceasta mă obsedează. După cum mă obsedează și cealaltă: cum mai e posibilă căderea din această stare de har, întoarcerea la lumina cea egală, de zi?... Ochii Ileanei nu mă mai lăsau să mă pierd, nu-mi încurajau extazele. Dimpotrivă, în luminile ei moi am zărit – o singură clipă, e adevărat – o lucire de glumă.

— Nu ți se pare că mă privești prea atent? mă întrebă ea încet.

Dar zâmbetul acela nu izbutea să fie degajat, nu izbutea să destrame vraja care o prinsese și pe ea de mult. Își scutură încet capul și-mi șopti:

— Vezi, vezi...

Am început a vorbi, firește. Dar simțeam o năprasnică dorință de a-i apuca din nou mâna. Nu știu din ce pricină nu se mai dansa: poate pentru că toată lumea aștepta din nou șampanie. Îmi amintesc că voiam să găesc un pretext de a-i ține mâna ei în mâinile mele și parcă nu izbuteam nici măcar să gândesc...

Apoi am auzit deodată muzica. Ne-am ridicat amândoi, brusc, în aceeași clipă, privindu-ne clar în ochi. Am cuprins-o aproape fără să-mi dau seama, căci mi se părea peste puțință de închipuit că s-ar mai putea repeta o asemenea uluitoare atingere. Dar din alunecarea ei simplă și întreagă în brațele mele, am ghicit cât de desăvârșit trăisem împreună aceeași așteptare, cât de asemenea fusese dorul nostru...

Sunt uneori stări care parcă își pierd durata. Nu știi – sau nu-ți mai aduci aminte – când au început, ce le-a dezlănțuit, cum se transformă.

Și totuși, din beatitudinea aceea turbure se desprinde uneori un cuvânt, un strigăt, o melodie sau măcar o singură notă muzicală, care îți rămâne neconținut prezentă, fără să te mire precaritatea sau chiar ne semnificația ei. Îmi aduc aminte din acel început de dans un singur amănunt: „pereche”. Nu știu dacă mă obseda cuvântul sau gândul acesta, nu știu nimic precis, ci numai că asta, ceea ce se întâmplase brusc cu mine, printr-o simplă cuprindere în brațe, e „pereche”...

Mavrodin se opri obosit, ca și cum ar fi ajuns, pe neașteptate, la capătul puterilor. Rămase mult timp cu ochii pe cer, fără să privească, aproape fără să respire, parcă ar fi ascultat ceva, ar fi așteptat să se întâmple ceva. Începuse să se facă rece, și celălalt își strânse haina pe umeri. Nu îndrăzni să-l întrebe însă dacă îi este cumva răcoare. Îl aștepta, mângâind încet cu palma colțul scaunului, purtat și el cu gândul, din ce în ce mai hotărât, către imagini vechi...

— Cred că momentul acela a fost cea mai desăvârșită

descoperire din toată dragostea noastră, începu Mavrodin solemn. Tot ce a urmat n-au fost decât încercări de a regăsi vraja aceea fără început și fără timp... Sunt un dansator mediocru și, de cele mai multe ori, vorbesc în timpul dansului, ca să compensez cu eventuala mea inteligență ineficiențele ritmice. Îmi dau foarte bine seama că o femeie poate gusta un dans cu un partener imperfect, dacă acesta nu e cu desăvârșire imbecil. Stângăciile, ca și timiditatea, au un farmec discret prin surprizele pe care le provoacă, prin panica naivă pe care o răspândesc. Femeile iubesc uneori imperfecțiunile acestea atât de calde, și niciodată n-au suferit din pricina mediocrității dansului meu. Atunci, toate lucrurile acestea de mult știute și trăite le uitasem. Îmi amintesc doar că un parfum necunoscut mi-a alunecat sub nări îndată ce și-a apropiat capul de umărul meu. Nu era un parfum feminin, aş putea spune că nu era nici măcar uman. Își avea esențele în alte amintiri, închipuiai mai degrabă plutind pe o broderie bătută cu mult aur, distilat de o mare lampă orientală, din rădăcini multe și foarte puțin ulei. Un parfum în care parcă nici alcoolul, nici uleiul nu-și trădau prezența, ci numai miresmele pure de metale vechi și ierburi... Cât am încercat mai târziu, când am cunoscut-o, să-mi precizez nuanța parfumului capului ei! Mi se părea că niciodată nu și-a mai regăsit puritatea, aproape ascetică, din acea seară. Nu, într-adevăr, pentru că de atunci nările, simțurile, memoria mea legaseră parfumul acela atât de aspru în cuviința lui de carne ei, pe care o cunoscusem, de buzele ei, pe care le întâlnisem...

I-am prins cu mare mirare mijlocul, neobișnuit de subțire, și am simțit alături de mine, întreagă, „forma” ei însuflețită. Trebuie să spun *formă*, trebuie să-mi ierți cuvântul acesta în aparență atât de impropriu, atât de vulgar poate, pentru că nu simțeam nici carnea, nici căldura, nici măcar prezența trupului ei, ci o intuiam, cu totul și cu totul femeie, întreagă, desăvârșită, fără a mai simți nimic altceva, fără a avea senzația că-i ating coapsa, bunăoară, sau că îi apropii ușor sânul. Nimic din senzațiile acelea parțiale și fracturate ale dansului. Nicio discontinuitate în forma aceea fără greș, niciun obstacol...

Ți s-ar părea, poate, că toate acestea sunt precizate de

amintiri, sunt descifrate cu ochiul clar, de departe, și totuși de foarte aproape, cum se întâmplă întotdeauna când îți reamintești, prin efort îndelungat, o întâmplare sau o imagine de mult înecată. Dar nu, amintirea și efortul n-au precizat nimic. Plenitudinea prezenței ei din acel dans n-am mai putut-o păstra și nici reconstitui. Tot ce spun acum sunt numai fragmente, care m-au obsedat fără să se destrame... Îi priveam ochii, atât. Am dansat bine. Spun asta ca să nu crezi că a fost un dans excentric sau că se desfășura atât de excepțional, încât ceilalți din salon ne-au lăsat singuri pe noi doi, ca pe o pereche senzațională. Numai câțiva au observat calma noastră pierdere. Ceilalți se înghesuiau, dansau, vorbeau. Noi n-am vorbit nimic. Nici n-ar fi fost nevoie. I-am văzut de mai multe ori fața la lumina becului. Alta, cu desăvârșire alta. Concentrarea îi purificase parcă trăsăturile, îi alungise obrazul, și o înfiorată tristețe îi înroua fruntea. Mă privea – de asta sunt sigur – și cu toate acestea privirile ei treceau prin mine, atrase de nu știu ce țintă nevăzută, ascunsă, necunoscută și nebănuită de mine. Era o mare frică totuși în extazul ei calm. Nu tremura, cuprinsă de brațele mele, dar simțeam făptura ei întreagă încordată... Mai târziu, în ceasurile care au urmat, am înțeles cât i-a fost de frică și am știut, de asemenea, cât s-a apărat împotriva-mi. Ea a bănuțit, de atunci, tot ce se va întâmpla. Și s-a împotrivit din răspunderi farmecului...

În ultimele zile, aci, mi-am adus iarăși aminte, cu foarte multă precizie, de dansul acela nesfârșit. Am revăzut salonul cu mobilă puțină, strânsă lângă perete – ca să se facă loc destul perechilor – am revăzut streășina casei vecine, încărcată cu zăpadă proaspătă, albăstruie sub boarea luminilor revărsate pe ferestre... Ileana își pleca ușor capul, amestecată poate de propria-i beatitudine și de dulcea oboseală a trupului ei. Pentru că, atunci când muzica a încetat, și i-am luat mâna s-o conduc spre odaia care mi se părea cea mai depărtată și mai discretă, mi-a mărturisit că se simte foarte obosită, și parcă două cearcăne viorii îi adânceau și mai mult ochii. Aproape că nu mai îndrăzneam s-o privesc, dar îi păstram mereu mâna, prinsă sub brațul meu.

— Nu știu ce am, șopti ea, rezemându-se de canapea. N-am mai dansat de mult... Aproape că am amețit...

Îmi căută ochii, zâmbind mirată, încercă încă o dată să-i pătrundă, să mă facă atent, vestindu-mă că ceva cumplit, ceva de care se temea și fugea ea, stă gata să ne cuprindă. Cred că asta am înțeles eu din privirile ei întrebătoare, obosite, care cerșeau parcă liniștea, singurătatea. Ea însă nu-și mai amintea nimic. De atâtea ori am întrebat-o mai târziu, muncit de boala mea nevindecată de a ști, de a înțelege, de a identifica ceasul acela fără seamăn al înecului. Am întrebat-o uneori fără milă: nu-și mai amintea nimic. Doar că mă privise în neștire, silindu-se să-și vină în fire. E adevărat, se temea de dragoste, o înfricoșase întâlnirea aceasta neașteptată. Mi-a mărturisit-o deschis în ziua următoare.

— Gândește-te bine ce faci, mi-a spus atunci. Gândește-te bine...

Dar în noaptea aceea, după ce și-a revenit din beatitudinea dansului, a început să vorbească lucruri cu desăvârșire fără importanță, ca și cum s-ar fi trudit să ascundă mai bine întâmplarea miraculoasă din care se smulsese. Mi-a spus de ce se întorsese din Germania, cu câteva luni mai înainte. (De ce plecase acolo am bănuț mai târziu, când mi-a mărturisit marea ei dragoste, de care atât de anevoie se vindecase.) Avea foarte puțini prieteni în București. Atunci am aflat că se născuse într-un oraș de frontieră, fusese educată numai la călugărițe, și am înțeles de ce mă izbise, în clipa când am văzut-o, totala ei lipsă de frivolitate, de ce nu semăna cu niciuna din femeile capitalei, atât de frumoase, dar construite din atâtea linii frânte... Vorbea cu destulă discreție despre sine; și totuși simțea ce capacitate de mărturisire zace nedeșlegată în inima ei. Unii spun că sunt femei pe care, întâlnindu-le, ești sigur dintr-o singură privire că ascund o mare taină, reală, fără nimic bovaric în ea. Și se mai spune, de asemenea, că sunt femei în sufletul cărora citești într-o singură clipă; limpezi, senine ca fundul unei ape de munte. Probabil că toate lucrurile acestea sunt adevărate. Dar pe mine m-a fascinat, în ceasurile acelea, presentimentul că Ileana are o nesfârșită puțință de mărturisire, că e una din acele ființe pe

care le poți *cunoaște*, că nicio taină nu-ți va mai rămâne nedescifrată ascultând-o... Firește, în bună parte nu m-am înșelat. Femeia aceasta n-avea pentru mine secrete și, în tot cursul dragostei noastre, a suferit cu atât mai mult că eu le păstram pe ale mele. Tot ce *știa* mi-a spus... Dar cât de puține lucruri știa despre sine, față de tot ce ascunsese și păstrase trupul ei, inima ei, ființa ei întreagă...

M-a întrebat atunci, mai serios, despre cărțile mele. Dar a abandonat repede convorbirea; parcă simțea că lucrurile acestea publice mă îndepărtează prea mult. Mi-a spus doar că îi plac cărțile în care se vorbește despre copilărie, despre internate și pensioane severe; poate pentru că se regăsea în ele, își regăsea copilăria ei tristă, de orfană, silită să-și petreacă vacanțele într-o casă mare, rece, sub ochii uscați ai bunicii și ai mătușilor. Nici măcar bunica nu era blândă în casa aceea... Îmi amintesc că în acea primăvară, după ce aflasem foarte multe amănunte despre copilăria ei, aș fi vrut să petrecem împreună vacanțele de Paști în orașul în care se născuse și copilărise. Familia ei se risipise de mult. Cele câteva rude care supraviețuiau în umede orașe de provincie o uitaseră. Aș fi vrut totuși să o întovărășesc în fiecare dimineață în parcul din apropierea casei ei părintești, să stăm amândoi pe bancă, să o mângâi cu toată căldura de care eram în stare, ca să-i cer iertare pentru toată tristețea copilăriei ei, pentru pustiul acela rece, în care i-au rămas înfipite atâtea rădăcini ale melancoliei. Cât aș fi fost de fericit să-i umplu, cu prezența mea, cu naivitățile mele, amiezile acelea înspăimântătoare ale adolescenței, serile acelea triste, lungi, de provincie, în care Ileana mea privise ceasuri întregi cu fruntea lipită de fereastră... Credeam că trecutul nu e cu desăvârșire pierdut pentru noi; nu e pierdut pentru dragoste, cel puțin. Nădărduiam că aș putea pătrunde în întunerecul acela, încălzindu-l. Dar Ileana a refuzat cu îndârjire să revadă locurile copilăriei. Întreba câteodată de vreun nume de familie din orașul acela al ei, zâmbea cu ochii furați o clipă de gol, și atâta...

...În noaptea aceea ne-am ferit amândoi să mai dansăm. Spunea că o doare capul și ar ameți mai rău dacă ar dansa. A

vorbit aproape tot timpul cu mine. Apoi, pe la unu, s-a uitat brusc la ceas și s-a ridicat să plece. Nu plecaseră, până atunci, decât foarte puțini invitați. Gazda a încercat s-o împiedice, folosind toate trucurile; i s-a ascuns haina, i s-au rătăcit șoșonii. Dar în cele din urmă au fost siliți s-o lase. N-au îndrăznit să mă oprească și pe mine, deși Ileana roși brusc când i-am cerut voie s-o însoțesc. Am plecat amândoi, aproape pe furiș, și eu mi-am pus paltonul chiar în capul scării; mi-l adusese servitoarea prin baie...

O lăsasem în fața oglinzii. Când m-am întors, parcă aș fi avut o altă femeie, necunoscută, lângă mine. Îmbrăcase o haină lungă de blană și o pălărie neagră, cu voaletă. Am rămas uimit privind-o. Nu pentru că nu recunoscusem stilul eleganței bucureștene, ci pentru că voaleta îi schimba cu desăvârșire fața, i-o întinerea și o făcea, în același timp, mai feminină, mai seducătoare. Cred că mă exprim greșit; de fapt, imaginea era mai complexă; femeia părea acum amantă, umbrele ochilor și obrazului îi descopereau o fragilitate plină de farmec; parcă te-ar fi invitat s-o ocrotești, mângâind-o, sărutând-o... Am rămas în fața ei, fascinat, și probabil zâmbeam prosteste, căci Ileana mi-a luat brusc brațul, fără să mă privească. Am coborât scările tăcuți. Nu știam ce se va întâmpla. Nu știam nici măcar care va fi primul cuvânt pe care i-l voi spune. Gerul din stradă ne-a lovit pe amândoi în obraji, trezindu-mă. Era noaptea aceea de iarnă bucureșteană, fără pereche, sticloasă, clară, robustă. În fața casei – pe care o văzuseră strident luminată – așteptau câțiva șoferi, adormiți în mașinile lor. Zgomotul porții de fier îi trezi și începură să claxoneze. Voiam tocmai să fac câțiva pași înainte, pregătindu-mă s-o ajut să se urce, dar Ileana îmi opri brațul.

— E mai bine să mergem puțin pe jos...

Îi era teamă de mine și pentru asta încerca să mă reîntoarcă la realitate, plimbându-ne prin ger? Nu știu. Glasul îi era oarecum strivit, turburat. Am pornit amândoi, strângându-i bine brațul și ținând-o aproape de mine. E ciudat cât de precis îi simțeam parfumul, în văzduhul acela pur, înghețat. Ridica adesea privirile, și atunci, gura întreagă i se desena, înfiorată,

palpitând prin nu știu ce atingere nevăzută; parcă ar fi așteptat o bruscă, nemaiîntâlnită sărutare. Am întrebat-o unde stă și mi-a șoptit:

— Mergem într-acolo...

Dar era absentă. Se gândea la ceva grav, de covârșitoare însemnătate și simțeam aproape fizic cât de departe e plecată. În niciun caz nu se întreba dacă n-ar fi o mare lipsă de pudoare să mi se dea în acea seară, dacă anumite rituale preliminare trebuie sau nu respectate. Într-altă parte o duceau gândurile. Simțeam că, dacă aș fi vorbit, anevoie m-ar fi putut auzi. Sufeream de tăcerea ei, de absența aceasta bruscă, și poate că această ușoară umilire a orgoliului meu – de care, pe neașteptate, mă simții invadat – s-ar fi agravat dacă drumul ar fi fost mai lung. Mă gândesc că și în acest ultim interval de luciditate aș fi putut fugi. Dacă, bunăoară, văzând-o rezemată, absentă, de brațul meu, călcând ușor, ascultându-și parcă pașii pe zăpada înghețată, aș fi spus deodată un cuvânt vulgar, aș fi încercat s-o sărut sau mi-aș fi aprins degajat o țigară, ca și când aș fi fost singur? Sau aș fi început să fredonez o romanță la modă, întrebând-o în treacăt dacă îi place? Farmecul s-ar fi rupt, fără îndoială, și am fi rămas iarăși doi străini, doi tineri care se întorc noaptea acasă, nelegându-i nimic altceva decât amintirea vagă a unei seri petrecute împreună. Revenit, cu brutalitate, în ceea ce se numește „realitate”, aș fi încercat să mă apăr împotriva unei noi, eventuale, fascinări, gândindu-mă cum aș ajunge mai repede și mai sigur în patul ei. Eram, până atunci, obișnuit să lupt, vulgar, – ca toți marii egoiști –, împotriva a ceea ce numeam eu „infecție sentimentală”. De câte ori, poate, nu mă aflasem la un singur pas de dragoste, și viața mea n-ar fi decurs cu desăvârșire altfel, răsturnată de o mare aventură, dacă nu m-aș fi trezit în ultima clipă și n-aș fi transformat pasiunea mistuitoare într-o legătură de ora cinci? Dar poate tot ce spun acum e absurd; poate chiar dacă m-aș fi trezit atunci pe stradă, ar fi fost deja prea târziu. Nu mai puteam fugi. O întâlnisem, și asta era de ajuns...

A trecut, probabil, destul de puțin; căci orgoliul meu n-a izbutit să mă întunece. Ileana s-a scuturat, leneșă, apropiindu-se

iar de mine, foarte încet, ca și cum s-ar fi trezit.

— Iartă-mă, șopti ea, continuând să privească vag pe deasupra zăpezii.

Nu știu de ce nădăjduiam că va mai spune ceva, că va încerca să se explice. Dar a tăcut iarăși. Ajunsesem acum în bulevardul Take Ionescu, și lumina becurilor mi se păru crispantă; parcă s-ar fi luptat sălbatic cu albeața zăpezii. Am avut sentimentul că ajung într-o zonă nouă, unde intimitatea noastră devenea mai precisă din cauza trecătorilor, a mașinilor, a reclamelor colorate. Toată viața aceasta din afara noastră ne apropia parcă mai mult. Drumul pe care-l făcusem pe străzile slab luminate căpăta acum un sens secret, ca și cum ne-am fi întors dintr-o plimbare intimă, unde ne-am fi putut săruta în voie și ne-am fi putut șopti cuvinte de dragoste.

— Unde stai? Îndrăznii eu s-o întreb.

Îmi numi un bloc de curând construit pe bulevardul Brătianu. Eram aproape. Fără să-mi dau seama, am grăbit pasul. Nu știam încă ce se va întâmpla. Nu știam dacă voi avea, sau dacă mi se va îngădui să am, curajul de a-i cere voie s-o însoțesc în locuința ei. Era totuși o așteptare fără nicio trepidație, fără nicio emoție erotică. Așteptam să se întâmple ceva; și, deși simțeam cât de mult mă privea întâmplarea aceasta, nu mai aveam putere să mai intervin, precipitând-o sau respingând-o.

O priveam însă, acum, mai de aproape. Îi vedeam bine fața. Gerul îi colorase foarte ușor umerii obrazilor, și zâmbetul ei larg îi încălzea întreaga față. Zâmbea cu oarecare tristețe; ghicise, probabil, că grăbeam pașii. Am mai vorbit câteva lucruri de mai puțină importanță. Cum a venit la București, la începutul toamnei, cum și-a găsit acest mic apartament, cum își verifică unele prietenii și fuge de altele. Am început să râd.

— Poate fugi de prieteni, spusei cu o ușoară, vulgară ironie.

— Da, e adevărat, recunosc eu, calmă. Sunt nevoită să fug de cei mai mulți dintre ei...

Ne apropiam, și nu știam încă ce se va întâmpla. O întrebai totuși dacă îmi dă voie s-o vizitez. Primi cu simplitate.

— Dacă vrei, spuse, vino mâine să iei ceaiul la mine.

— Am să-ți aduc ultima mea carte, spusei eu, ca și când m-aș fi grăbit să precizez că nu ascund niciun gând rău.

— Ți-aș rămâne recunoscătoare...

Am ajuns. Așteptam cu groază să văd portarul descuind și poftindu-ne în ascensor. Dar ușa era deschisă. Am împins-o tăcut, emoționat deodată.

— Eu stau la etajul III, îmi spuse.

— Dacă ai să-mi dai voie, am să te conduc, îngânai.

Lumina din ascensor ne-a surprins pe amândoi. Am privit-o din nou, încurcat. Avea ochii îngândurați și se trudea zadarnic să zâmbească. În fața ușii mi-a întins mâna. I-am luat-o repede și i-am sărutat-o. Apoi, în neștire, fără să-mi dau seama, i-am cuprins capul cu mâinile și i-am sărutat buzele. Am simțit cum se pierde, caldă, în brațele mele...

III

M-am dezmeticit anevoie din îmbrățișarea aceea pe care nimic nu o pregătise; niciun gest, niciun consimțământ. Simțeam că se abandonase cu desăvârșire. Ar fi fost atât de simplu să împing ușa și s-o port pe brațe în odaia ei. Dar i-am dat drumul din îmbrățișare și i-am căutat ochii. Mi s-a părut că sunt înlăcrămați. O clipă am crezut că totuși pudoarea ei se împotrivea, dar mi-a luat repede mâna și mi-a strâns-o, tremurând.

— Acum du-te, șopti.

Și m-a rugat, mai cald, cu privirile. Se silea să zâmbească. Era palidă, transfigurată, înspăimântată.

— Te aștept mâine, repetă, văzându-mă că șovăi, cu fața rigidă, acolo, în prag.

Mi-am ridicat stângaci pălăria și am plecat, aproape alergând, pe scări. Am auzit vag cum se închide ușa, și asta mi-a însuflețit pasul. Vroiam să ajung cât mai repede în stradă, să rămân singur, să-mi pot da seama ce s-a întâmplat.

De obicei, după cea dintâi întâlnire cu o femeie, la începutul unei legături, simțeam aprig nevoia de a rămâne cât mai repede singur, ca să mă regăsesc, să-mi recapăt luciditatea. Cred că asta se întâmplă în general cu orice bărbat în asemenea împrejurări. Fiecare dintre noi, descătușându-se din farmecul celei dintâi cunoașteri a femeii, își cucerește libertatea cu un gest brutal; fie aprinzându-și o țigară, fie fredonând o arie sau începând o conversație oarecare, sau pur și simplu plecând de lângă ea. Cunoșteam destul de bine setea aceasta de libertate și singurătate, care mă copleșea după o primă întâlnire. Dar în noaptea aceea era o altfel de fugă. Voiam să rămân singur ca să

retrăiesc mai desăvârșit întâmplarea, să simt mai total prezența Ileanei, să pot contempla în voie ceasurile acelea atât de prodigioase...

Am ajuns în stradă și am pornit spre Șosea. Mi-am dat curând seama că mergeam destul de repede, ca și când m-aș fi grăbit să ajung într-un loc precis, știut mai dinainte de mine. Am încetinit brusc pasul. Dar nu izbuteam să regăsesc nimic, nu puteam să-mi adun gândurile, nu înțelegeam nimic. Aveam numai sentimentul, aproape patetic, că s-a schimbat ceva fundamental în viața mea, că am descoperit ceva nebanuit și neașteptat. Nici măcar imaginea Ileanei nu o aveam precisă în minte. Dar de parfumul ei, din văzduhul ei, aș spune, nu mă puteam desprinde. Gândurile se opriseră pe loc. Poate de aceea toată ființa mea mă îndemna să grăbesc pasul, să merg destul de repede, ca nicio altă amintire, niciun gând străin să nu se poată strecura și sfârâma beatitudinea dulce în care pluteam. Aș fi vrut să cânt, atât. O melodie necunoscută, luminoasă...

Am rătăcit așa vreun ceas. Nu-mi era somn. O stare de precisă trezie, la care nu se mai putea adăuga nimic, care nu mai simțea nevoia de nimic. Când am ajuns acasă totuși, am simțit brusc o mare oboseală. Am aprins o țigară și am încercat să citesc ceva, ca să-mi stârnesc gândurile. N-am izbutit să înțeleg nicio jumătate de pagină. Oboseala se transforma pe nesimțite într-un început de panică. Parcă îmi era ciudă de tot ce făcusem. Eram indignat de gestul ultim, de sărutarea aceea care m-ar putea atrage în cine știe ce întâmplări nedorite; stupiditatea fugii aceleia de licean, fără să mă uit înapoi... Asta a fost ultima mea rezistență; ca și cum ființa mea întreagă încerca, într-un suprem efort, să scape de sub farmec.

Înainte de a stinge lampa, m-am uitat la ceas: trei fără un sfert. În odaie se făcuse frig. Am privit totuși, cu o licărire de bucurie, biroul de alături, fotoliul în care citeam tolănit poezii mei favoriți, masa simplă pe care stam aplecat nopțile, în fermecată singurătate. Toate acestea existau încă, erau reale, erau aici, la îndemâna mea, gata să mă ajute, să mă apere. Un singur gest de voință, și totul ar fi fost ca la început... Bucureștiul e plin de femei frumoase. Sunt atâtea care nu-ți cer

mai mult decât două ceasuri din zi și nu te farmecă, nu te smulg din tine, nu te îneacă. Viața mea se scursese până atunci fără drame, fără zguduirii prea mari. Întâmplări, aventuri, călătorii, vacanțe cu prieteni și prietene, amante cu pasiuni efemere, fără toxine... O viață de muncă, voluptăți și mare, bărbătească libertate. Toate acestea le puteam pierde, toate acestea s-ar fi putut rătăci de mine, s-ar fi putut sfârâma în bucăți. Trăisem de mai multe ori, în ultimii ani, panica aceasta a unei dragoste hotărâtoare, ucigătoare. Dar nicio pasiune nu izbutise să mă piardă. Mă trezeam întotdeauna la timp. Am avut o clipă sentimentul, când am stins lumina, că lucrurile nu sunt încă definitiv pierdute. Era încă timp...

A doua zi m-am deșteptat târziu, pe la amiază. Era o lumină albă, orbitoare, afară. Mi s-a părut atunci ridicolă și neîntemeiată spaima din noaptea trecută. Iată, îmi spuneam, toate lucrurile sunt la fel ca și până acum: soare, ger, camerele bine încălzite, cărțile la locul lor... Aveam o poftă nebună de a ieși din casă, de a întâlni oameni, de a împărtăși cuiva bucuria aceasta simplă și neașteptată. Luam de obicei mesele de prânz într-o pensiune vecină. Dar în ziua aceea aș fi vrut să prânzesc într-un restaurant, să văd fețele de masă albe, strălucitoare, să simt în jurul meu oameni intrând și venind ca într-o gară. Nădăjduiam, firește, că voi întâlni prieteni. Am pornit spre un restaurant din centru. Gerul crescuse, purificându-se parcă și mai mult. Străzile erau însuflețite. Stațiile de tramvaie erau îmbulzite cu copii de școală. Am intrat la „Continental” și m-am așezat la o masă din fund. Era încă devreme și nu se ocupaseră decât câteva mese. Niciun prieten. Doar câțiva cunoscuți, pe care i-am salutat cu o neobișnuită căldură. Îmi era foame și am ales cu grijă felurile de mâncare. În mai puțin de un ceas, restaurantul se umpluse până la ultimul loc. Îmi aprinsei țigara cu oarecare tristețe. Timpul trecea încet. Rămăsesem tot singur la masă...

Am plecat pe la trei jumătate, neștiind ce am să fac, odată ajuns în stradă. Am ieșit în Calea Victoriei și mi s-a părut pustie, murdară. Am luat-o agale spre Poștă, fără niciun chef. M-am oprit în fața unui chioșc cu ziare, ca să privesc câteva

magazine ilustrate. Parcă ar fi fost una din acele zile triste din mijlocul sărbătorilor Crăciunului, când orașul întreg se cufundă într-o sfâșietoare tăcere. În dreptul Cercului Militar am luat-o pe bulevard, îndreptându-mă spre Cișmigiu. După-amiaza începea să mă apese, tot mai cumplită. Parcă mi-era și mie teamă de amurgul care se apropia. Coperișurile începeau să strălucească. Am luptat cu melancolia vreo jumătate de ceas; până ce, în cele din urmă, m-am predat tristeții aceleia crepusculare a iernilor marilor orașe. În asemenea ceasuri, de obicei, nu ieșeam niciodată din casă singur. Uneori petreceam după-amiezile de iarnă la Șosea, plimbându-mă voinicește pe jos cu un prieten sau o prietenă. Marșurile acelea pe zăpadă, întoarcerile în oraș cu cele dintâi lumini care se aprindeau le făceam aproape întotdeauna într-o tovărășie bine aleasă. Nu pot suporta, singur, apusurile de soare, decât afară din orașe sau, în orice caz, într-un oraș necunoscut. Bucureștiul, îndeosebi, are cele mai toxice amurguri, în toate anotimpurile. E greu să rămâi singur, să nu te îndrăgostești, să nu-ți cauți pereche într-un astfel de oraș, în care soarele se stinge cu atâta melancolie...

De câte ori, mai târziu, n-am coborât noi doi bulevardele vechi, cu roșcovi și castani, îndreptându-ne, strânși unul într-altul, spre Cotroceni!... Ceasul acela copleșitor nu ne surprindea aproape niciodată în casă...

Am trecut prin Cișmigiu, și veselia însuflețită a patinatorilor mi-a risipit, pentru câteva clipe, melancolia. Dar nu puteam rămâne acolo înțepenit cu mâinile în buzunarele paltonului, privind. Am pornit pe o alee singuratică. Undeva, nelămurit, în fața mea, se aprindeau felinarele. Parcă începea să se pogoare o ceață ușoară, transparentă, prinsă ca o pânză de păianjen între arbori. Am grăbit pasul, ca și cum aș fi așteptat să primesc de undeva o dezlegare, să mi se arate un semn, ca să mă pot hotărî. Eram, de altfel, hotărât mai dinainte să mă duc la Ileana, dar nu știu ce mă făcea să întârziez, spunându-mi că poate este încă prea devreme, că e încă prea multă lumină afară. Dar seara s-a coborât repede, și cred că, dacă aș fi umblat câțva timp cu ochii închiși, i-aș fi deschis în boarea aceea albastră a serii. Aici, în parc, printre pomi, se întuneca mai

degrabă.

M-am oprit deodată, foarte emoționat. Aproape că mi se bătea inima. Auzeam ceasul de la Catedrala Sfântul Iosif.

Am numărat cu încordare: cinci lovituri. Parcă toată neliniștea și melancolia s-au risipit într-o singură clipă. Am ieșit repede din parc și m-am suit în cea dintâi mașină care mi-a ieșit în cale...

Mavrodin spuse ultimele cuvinte foarte încet. Se ridică apoi brusc din *chaise-longue* și se îndreptă spre camera lui.

— A început să mi se facă frig, spuse din prag.

Hasnaș păstra aceeași aromită tăcere, fumând. Ridică doar capul, când celălalt se întoarce cu o haină pe umeri, și-l privi nerăbdător, mirat.

— ... Mi-a deschis foarte repede. Am avut impresia că mă aștepta, că așteptase, acolo, lângă ușă. Era îmbrăcată într-o rochie simplă, de casă, cu mâneci lungi și cu un guler enorm, de catifea. Mi-a zâmbit, întinzându-mi emoționată mâna. I-am sărutat-o foarte corect, înclinându-mă mult în fața ei. Niciunul din noi nu spusese nicio vorbă. Mi-am scos încet paltonul și am intrat. O cameră mare, lungă, cu fereastra spre bulevard. Se vedeau bine reclamele luminate și se auzea zvonul surd al tramvaielor. M-am dus repede la fereastră – cum fac, de altfel, în orice odaie streină în care intru – și am privit în jos. Zăpada părea mai murdară de aci, așa cum se amestecau luminile și farurile automobilelor. Apoi m-am întors și am cercetat mai bine odaia. O etajeră neagră, cu cărți, cele mai multe nemțești. Câteva covoare scumpe, divanul foarte sobru, dintr-un lemn vișiniu. Pe pereți, mai multe gravuri și desene. M-a impresionat nespus puritatea aproape nefeminină a odăii. Voiam să-i spun: „Ce frumos e...”, când o auzii pe ea, muștrându-mă în glumă:

— Sunt sigură că ai uitat să-mi aduci cartea...

Am avut impresia că-mi amintește de o făgăduială făcută cu mult înainte, înecată de alte întâmplări și sentimente. Mi-am cerut iertare. Conversația începea să se înfiripeze, șovăind. Parcă ne feream amândoi să nu alunecăm într-un subiect care ne-ar fi amintit de îmbrățișarea din noaptea precedentă. Cât timp a pregătit ceaiul, izbuteam într-un chip firesc să nu ne

privim în ochi. De altfel, în odaie nu ardea decât o lampă sfioasă și, în penumbra aceea, privirile ni se întâlneau uneori fără să se întrepătrundă. Când mi-a așezat ceașca și farfuria cu biscuiți pe un taburet, lângă scaunul meu, s-a apropiat de ușă, a aprins o lampă mai puternică, de tavan, și și-a căutat loc pe divan, destul de departe.

De-abia atunci am văzut cât era de obosită. Fără îndoială că nu dormise o bună parte din noapte. Cearcănele i se adânciseră și fața îi era uluitor de palidă. Și, cu toate acestea, nu știu de ce mi se părea atât de ispititoare, atât de caldă oboseala aceasta a figurii contrastând cu precizia nervoasă a gesturilor, cu mișcărilor zvâcnite și elegante pe care le nutrește întotdeauna o lungă insomnie.

— Îți mulțumesc, vorbi deodată, privindu-și mâinile. Îți mulțumesc că mi-ai ascultat atât de frumos rugămintea azi-noapte...

Probabil că o cercetam cu oarecare neliniște, și obrajii mi se îmbujoraseră, pentru că, ridicând ochii și întâlnindu-mă, cum stam acolo, pe scaun, cu ceașca de ceai în mână, fața ei întreagă se destinse într-un zâmbet de uimită ironie și milă.

— Nu-ți fie teamă, continuă ea cu un glas schimbat, mai precis. Înțeleg foarte bine la ce te poți gândi și de ce ți-e teamă mai ales. Vreau numai să te asigur că ai să găsești în mine un aliat... (Aici încercă să râdă.) Și vreau mai ales să-ți spun că eu de-abia m-am vindecat de o mare, unică dragoste și că mă simt mai bine așa cum sunt acum. Mult mai bine, adăugă după o scurtă pauză. Cred că mi-ar fi foarte greu să mai iubesc vreodată, dacă nu de-a dreptul imposibil. Nădejdea asta mă ajută mult. Fără ea mi s-ar părea prea aspră viața... E mult mai bine așa...

Întinse brațele, cuprinzând odaia, pe mine, cuprinzând poate întregul oraș. Făcui o mișcare de nerăbdare și așezai ceașca pe tavă. Ea îmi urmări gesturile mirată, cu oarecare teamă.

— ... Iar orice altceva e peste putință, adăugă ea repede, ca și cum ar fi încercat să se apere.

Nu știu ce i-am răspuns. Mă simțeam foarte prost, încurcat. Și simțeam, în același timp, o completă dezamăgire, o mare

umilință. Vorbise cu atâta sinceritate de marea, unica ei dragoste. Îmi amintii emoțiile neobișnuite ale întâlnirii noastre: nu prețuia nimic, nu însemnau nimic pentru ea.

Ea iubise, cândva: „o mare, unică dragoste”. Cuvintele acestea le păstram vii în auz; și mă umileau, mă deprimeau.

— Bănuiesc să foarte multe femei din câte întâlnești, începu ea deodată, îți vorbesc despre pasiunile lor cu nădejdea nemărturisită că ai să le folosești în vreun roman de-al dumitale. Ar fi ridicol să-ți povestesc și eu o nouă intrigă... (Zâmbi foarte încurcată; își mângâia neconținut mâinile, privindu-le.) Am vrut să-ți spun doar atât: că am iubit cu adevărat... Și acum hai să vorbim despre altceva...

Cât aveau să mă chinuie pe mine, mai târziu, aceste câteva cuvinte! N-am știut niciodată mai mult despre marea ei pasiune. N-am știut nici cine a fost iubitul ei, dacă mai trăiește, dacă l-a mai întâlnit vreodată, dacă a fost frumos, tânăr, bătrân, bogat. N-am mai aflat nimic. Și izbucnirile mele de gelozie de mai târziu erau cu atât mai cumplite, cu cât îmi dădeam seama că, dacă în acea zi de 8 ianuarie, la prima noastră întâlnire, m-aș fi arătat mai camarad și mai calm, poate că Ileana mi-ar fi povestit tot. Poate că simțea nevoia să spună, să se mărturisească. Târziu m-am convins că păstrează foarte puține lucruri secrete, numai pentru ea, din câte știu. Îmi spuneam mereu că fusese în puțința mea să știu, să aflu, să pătrund în zona aceea pe care și-a apărat-o cu o încăpățănare aproape dementă. De multe ori m-am prefăcut naiv, întrebând-o ca din întâmplare:

— *À propos*, cum îl chema pe iubitul tău?

Sau:

— Cred că domnul acela, cine o fi fost el, ți-a atras atenția...

Nu izbuteam însă să aflu nimic. Zâmbea tristă, umilită, sau îmi căuta mâna și mi-o săruta, sau începea să râdă, lăsându-mă să bănuiesc că mi-a surprins mica mea stratagemă. Am înțeles târziu că de la ea nu voi putea afla niciodată nimic. Poate mi-ar fi spus unele lucruri înainte de a mi se da: după îmbrățișarea noastră, însă, trecutul ei a devenit pentru mine o lespede de mormânt...

Rareori cred că se degradează mai penibil un bărbat ca într-o criză absurdă de gelozie. Fiecare dintre noi am cunoscut, firește, chinurile acestea fără sens, alimentate până la extenuarea finală de cea mai dezlănțuită și desfrânată imaginație. Dar pentru mine, chinurile erau și mai mari; îmi mărturisise, atunci când încă nu fusese a mea, că iubise un bărbat, care fusese „marea, unica ei dragoste”. Iar, pe de altă parte, nu știam nimic despre amantul acesta de taină, care mă precedase. Nu-l puteam judeca, nu-l puteam nici măcar identifica într-o anumită grupă de bărbați: blond, înalt, tânăr, inteligent etc. Ajungeam uneori să bănuiesc pe toți cunoscuții ei. Mă întrebam ce șanse ar putea avea să fie acesta sau acela. Nici măcar nu-mi dădeam seama ce stupid eram: căci Ileana îmi mărturisise că plecase din țară și lipsise câțiva ani, ca să nu-l mai întâlnească, iar eu credeam că acest amant necunoscut ar putea fi una din acele cunoștințe șterse din București... Dacă aş fi avut mai mult curaj, aş fi întrebat pe una din cunoștințele ei; dar îmi era rușine. Nu știu de ce mă temeam totuși că întrebarea mea mă va face definitiv ridicol. Și atunci, uneori, când eram împreună cu Ileana și cu câțiva prieteni, mă prefăceam față de ei că știu, că am aflat, și spuneam:

— Nădăjduiesc că și voi sunteți convinși că Ileana a ales mai bine de data aceasta...

Îi priveam repede, pe furiș, pe toți, să văd ce fac. Ileana zâmbea stins și-și pleca fruntea. Ceilalți ne priveau stânjenți pe amândoi. Ori nu prea știau bine despre ce e vorba, ori se prefăceau cu un talent desăvârșit...

Din fericire, crizele acestea de gelozie dementă durau puțin. Eram destul de tare ca să mă controlez de cele mai multe ori. Iar în restul timpului, dragostea mă stăpânea în întregime...

În seara aceea, însă, îndată ce și-a mărturisit marea ei dragoste trecută, Ileana s-a schimbat din nou: a început să semene cu cea pe care o cunoscusem la început, ca și cum până atunci ar fi fost neliniștită și turburată de o preocupare streină ei. Mi-a amintit din nou că uitasem cu atâta ușurință făgăduiala de a-i aduce cartea. M-a întrebat apoi dacă, într-adevăr, scriitorii de romane povestesc întotdeauna propriile lor

experiențe și în ce măsură o femeie pe care au iubit-o se poate transforma în eroina unei cărți. Încerca, în orice chip, să abată discuția într-un domeniu neprimejdios, cel al faptelor neutre. Începusem să mă dezmeticesc și mă bucuram că găsesc – ceea ce mi se întâmplase până atunci atât de rar – o femeie inteligentă, cunoscând totuși viața, cu care aș putea sta de vorbă despre arta și tehnica scrisului. Atmosfera devenise camaraderească, aproape un început de prietenie. Nici nu știu cum a trecut timpul până aproape de opt.

Am rugat-o atunci, prinzând deodată curaj, să ieșim împreună în oraș. Poate mergem la un cinematograf și apoi cinăm împreună. A primit bucuroasă; nu prea avea prieteni în București și ieșea foarte rar serile.

— Dar știi, adăugă ea, zâmbind, nemțește...

M-a uimit tonul degajat, sigur, al acestei observații. Oare ea într-adevăr crezuse că primejdia fusese definitiv înlăturată și că am putea deveni, atât de repede și atât de sigur, prieteni? Camaraderia între un bărbat și o femeie tânără este posibilă numai dacă amândoi sunt foarte inteligenți sau dacă amândoi iubesc. Altminteri, este o simplă tovărășie mai mult sau mai puțin insipidă, foarte puțin interesantă sufletește, sau o etapă preliminară unei legături tot atât de puțin interesante. Iar prietenia între un bărbat și o femeie tânără este, de asemenea, un mare cuvânt, cu majusculă, dacă nu e alimentată de inteligență și susținută de dragostea pe care fiecare din ei o poartă unei alte persoane. Tovărășiile acelea agreabile și impure pe care le numim prietenii se rezumă de cele mai multe ori la vizite frecvente, la oarecare confidențe și la o caldă familiaritate; mai sus nu răzbat...

Ileana m-a rugat să aștept câteva minute până se îmbracă. A strâns ceștile de ceai și a trecut alături. Când am rămas singur, m-a covârșit o mare liniște. M-am întins pe sofa, ca și când as fi cunoscut de mult încăperea aceasta și mi-ar fi fost îngăduit orice gest familiar. Am privit lampa din tavan; în acea clipă mi-am adus aminte că, exact cu o seară mai înainte, cuprinsesem mâna Ileanei și cunoscusem turburarea aceea atât de stranie. Am sărit brusc în picioare, emoționat. Dacă, îmbrăcându-se de

oraș, își va pune din nou voaleta aceea care îi schimbă atât de curios fața? Inima începu să-mi bată. Pentru prima oară de când o cunoscusem eram nervos, emoționat, nerăbdător ca la o întâlnire de dragoste.

Nu știu cât timp am așteptat acolo, apropiat de fereastră, privind în neștire ceața însângărată a unei reclame luminoase. Am auzit ușa deschizându-se. O clipă, mi-a fost teamă să mă întorc. Dacă, într-adevăr, lucrurile se vor întâmpla totuși așa?... Am privit-o, și inima parcă își opri o clipă bătaia; nu-și pusese încă haina de blană, nici voaletă, dar purta bluza în care o văzusem cu o seară mai înainte. Se fardase foarte ușor, și am simțit iarăși, cumplit, parfumul ei. M-am apropiat șovăind. Cred că m-a observat și ea, căci s-a oprit. I-am luat mâinile încet, rugător, și ea nu s-a împotrivit. Și-a retras doar, palidă, capul, privindu-mă drept în ochi.

— Nu se mai poate, am bâlbâit eu. Iartă-mă... Nu se mai poate...

Eram cu desăvârșire năuc. Am prins-o în brațe, de astă dată strivitor, sălbatic, și i-am căutat gura. A încercat să se apere și trupul ei s-a zbatut o clipă înfiorat, apoi mi-a cuprins umerii și mi-a primit sărutarea înnebunită. Nu i-am mai dat drumul din brațe. Când și-a descleștat buzele din cuprinderea aceea de foc, mi-a șoptit caldă:

— Gândește-te bine ce faci, gândește-te bine...

În brațele mele era neobișnuit de ușoară. Am simțit doar atât: că plânge, înecată de un plâns de mare deznădejde, ca și cum totul s-ar fi scufundat fără scăpare...

Și totuși, o auzeam cum mă strigă, cum mă mângâie.

— Iubitul meu, îmi spunea, iubitul meu...

...Când m-am ridicat să sting lampa, am avut sentimentul că totul s-a schimbat, definitiv. Și am înțeles că viața a pornit năvalnică, pe căi demente, că orice se poate de acum întâmpla, în orice clipă, și că totul va părea firesc, ca un destin absurd care se împlinește...

IV

Târziu, în noaptea aceea, am plecat acasă. Ceasurile vaste, când trupurile noastre s-au recunoscut, ca după o lungă, blestemată despărțire, zdrobiseră orice luciditate, orice rezistență. Voiam totuși să plec, mai mult pentru Ileana. Mi-ar fi fost penibil să cobor de la ea dimineața, în lumina puternică de zi, nebărbierit, întâlnind poate vecini bănuitori pe scări. Am știut apoi că toate acestea îi erau, ei, indiferente, dar atunci, în cea dintâi noapte, n-a avut putere să se împotrivească. Am luat prima mașină pe care am zărit-o. Acasă, m-am luptat mult cu somnul. Am adormit amețit, bolnav...

Și apoi, de a doua zi, a început ceasul patetic și plenar al dragostei. N-am mai încercat și nici n-am mai simțit de atunci nevoia să scap din încântarea aceasta care mă vrăjise. Ființa mea întreagă era înecată. Tot ce crezusem, mai înainte, despre dragoste, despre voluptate, despre libertate se dovedea acum pueril, superficial, aproape vulgar. Toate femeile întâlnite până atunci le uitasem; micile lor pasiuni, micile lor demente, mediocrele lor jertfe mi se păreau ridicole. Mi-ar fi fost peste putință de închipuit, mai înainte de a o fi cunoscut și iubit pe Ileana, că omul se poate uni atât de desăvârșit, că dragostea poate împlini într-atât ființa. Prezența aceea, de care mă temusem atât, pe care o știam macerată ca piatra iadului, prezența femeii iubite – care este, pentru orice bărbat, demonie, dezagregare, risipire – am simțit-o, de astă dată, ca o împlinire îngerească a ființei mele...

Mi-am dat seama de asta după câteva zile, când, invitat de o familie de vechi prieteni în Moldova, am plecat într-o sâmbătă seara, hotărât să mă întorc la mijlocul săptămânii. În tren am

călătorit cu gândul la ea. Mă mângâia doar nădejdea că-mi voi întâlni repede prietenii și le voi putea vorbi de ea. Nici nu-mi trecea prin minte că aș putea fi indiscret sau inoportun cu mărturisirile mele. De fapt, știam că n-am să le povestesc cu de-amănuntul întâlnirea și dragostea noastră; simțeam însă că am să vorbesc de Ileana vorbind despre atâtea lucruri pe care i le spuseseam întâi ei, citându-i părerile, zugrăvind-o pe ea, laudând-o fără să-i spun numele. Într-adevăr, așa s-a și întâmplat. N-am vorbit decât despre ea...

Dar nu asta mi-a dovedit cât de mult o iubeam și cât de urgentă era prezența ei întregii mele vieți; ci nerăbdarea mea, numai după 24 de ore după ce o părăsisem, îngândurată, în prag. Noaptea aceea, petrecută departe de ea, a fost chinuitoare. Am fumat mult, privind în neștire tavanul, și, de câte ori imaginea ei îmi răsărea în minte, tresăream încordat. Plecarea mea, tocmai acum, la începutul dragostei noastre, mi se părea absurdă, criminală. Mă învinuiam că n-am avut destulă tărie să-mi refuz prietenii, deși invitația o acceptasem înainte de sărbători...

A doua zi nu-mi găseam locul, și nimic din tot ce se petrecea în jurul meu nu mă interesa. Am pretextat o bruscă indispoziție și am plecat cu primul tren... N-aș fi crezut că tot ce citisem prin cărți și tot ce auzeam în povestiri despre nerăbdarea frenetică pe care o au unii îndrăgostiți în călătorie, când se apropie de gara iubitei, poate fi totuși reală. Cu mulți kilometri înainte de a ajunge trenul în București, ieșisem cu valiza pe coridor. Parcă minutele se scurgeau mai încet acum. Și clipele acestea din urmă mi se păreau de o excepțională însemnătate. Acum simțeam, într-adevăr, cât de încet curge timpul, cât este de cumplit să aștepți să treacă timpul.

Am oprit o mașină din fața Gării de Nord și am dat șoferului adresa Ileanei. Am urcat la ea așa cum eram, cu valiza în mână, cu o carte sub braț. Mi se opreau bătăile inimii numai la gândul că s-ar fi putut întâmpla să nu o găsesc acasă. Am sunat nervos, scurt. Câteva clipe de panică. Și apoi am văzut-o deodată în fața mea. Deschisese ușa fără să bănuiască măcar că m-ar fi putut întâlni acolo, în prag. Era îmbrăcată cu nelipsita ei bluză gris,

cu cravată neagră. Am avut vreme, o clipă, să-i văd fața: obosită, răvășită, cu ochii absenți, rătăciți. Apoi, privirile i s-au aprins de o lumină nefirească și gura i s-a întredeschis, fără suflare. M-a cuprins, atârându-se de mine, ca și cum m-ar fi regăsit după o lungă, deznădăjduită despărțire. Am purtat-o, înăbușită, în cameră.

— Să nu mai mă lași singură, iubitule, se tânguia, să nu mai mă lași...

Absența mea o năruise. Nu mai găsea nicăieri niciun sprijin. Rămăsese aproape două zile în casă, mulțumindu-se cu câteva ceaiuri, petrecând tot timpul la fereastră, cu fruntea lipită de geam, așteptându-mă. Am ghicit mai mult din șoaptele ei gemute ce cumplite insomnii îndurase, cu capul înfundat în perna pe care, până atunci, mă odihneam eu. Nu putea crede că voi pleca. În timp ce eu îi vorbeam despre prietenii mei, spunându-i de ce trebuie neapărat să petrec câteva zile în casa lor, Ileana se ruga în gând, implorând un miracol care să mă țină acolo, lângă ea. Câteva clipe după îmbrățișarea din prag, după ce a închis ușa, nu și-a dat seama că, într-adevăr, rămăsese singură. Credea încă într-o minune; credea că mă voi întoarce după câteva ceasuri și vom petrece noaptea aceea împreună. Când s-a întunecat de-a binelea și și-a dat seama că a rămas singură, a copleșit-o deznădejdea. O chinuia gândul că mă lăsase, de bunăvoie, să plec; de ce nu se zvârlise la picioarele mele, să-mi îmbrățișeze genunchii, să mă implore s-o iau cu mine, măcar până în orașul în care mă duceam, și acolo s-o închid într-o odaie de hotel, neștiută de nimeni, și să mă zărească numai pe stradă, să mă știe aproape de ea?... Nu-mi mărturisise totuși nimic; doar fața i s-a îngândurat, voalată de o mare și discretă tristețe, când i-am spus că voi lipsi câteva zile. Nu mă rugase decât în gândurile ei, arse, mistuite. Mi-a mărturisit însă cât de mult se chinuise, pentru că nu avusese în acea zi curajul de a cere, nu avusese curajul femeii care se zbate, dezlănțuită să-și apere iubitul, să și-l păstreze...

Setea trupurilor noastre a fost greu de stins atunci. Parcă nu mai era îmbrățișare contopirea aceea din urmă, când cu adevărat se topeau contururile, dispărea carnea, ne uitam

respirația, mistuiți amândoi de o singură – însângerată și nesățioasă – gură. De mai multe ori am nădăjduit că la capătul răpirii aceleia vom întâlni, împreună, moartea. N-am știut că poate fi atât de ispititoare moartea, atât de caldă – voluptate fără spasm, beatitudine fără strigare. În puținele clipe de luciditate, când mă trezeam, îmi dădeam seama că ursita nu-mi alesese numai un anumit suflet pe care trebuia să-l iubesc, ci alesese și un anumit trup, pe care numai patima mea îl putea frânge. Toate cunoașterile trupești de până atunci mi s-au părut un simplu și nevinovat joc, o gratuită voluptate. Ileana se născuse numai și numai pentru mine. Am avut atunci revelația adevăratului înțeles al strigătului: *a mea – al meu!* Posesiunea, cât ar fi ea de perfectă, nu înseamnă aproape nimic. Cel care a spus: amorul e o chestiune de epidermă se referea, fără îndoială, la aceste cunoașteri inferioare ale trupului, la faptul că o posesiune e posibilă numai în anumite condițiuni fizice și pentru anumite exemplare umane. Dar trupul poate revela mai mult. Dincolo de voluptate, dincolo de rut, este cu puțință o regăsire desăvârșită în îmbrățișare, ca și cum ai cuprinde – pentru întâia oară – o altă parte din tine, care te „încheie”, te completează, revelându-ți altă experiență a lumii, îmbogățită cu alte, noi dimensiuni...

Îmi dau seama cât de turbure spun toate lucrurile acestea, deși am încercat să le limpezesc și să le adâncesc în carte. Am scris mai ales pentru a preciza sensul acesta, înfricoșător, al unirii. Pentru că revelația unirii desăvârșite aceasta e: te regăsești pe tine în clipa când te pierzi. Dar nu-ți regăsești experiența ta cotidiană, profilul tău spiritual, așa cum se desenează în lumina tare a zilei, ci te simți ființă desăvârșită, totală, liberă. Este straniu că ultimele nuanțe ale pronumelui posesiv au dispărut în clipa când trupul pe care-l cunoșteam mi se descoperea ca fiind *al meu*, că Ileana aceasta, răpită de marea taină a nunții, trupul acesta, luminat de un singur zâmbet umed, este *al meu*. Și totuși, cât e de vagă formula aceasta: *al meu, a mea!*... De fapt, cunoașterea desăvârșită a trupului Ileanei nu-mi revela ceva pe care îl posedam, ceva care îmi aparținea, ci îmi revela propria mea ființă, făptura mea

minunată, perfectă și liberă. În clipele acelea fulgerate, un mare Om – cosmic și viu – creștea din taina și cu trupul Ileanei.

Și cu toate acestea, cât de prost mă exprim, cât e de greu să mărturisesc precis întâlnirea! Vorbesc mereu de trupul Ileanei, ca și când l-aș mai fi simțit, întreg, ca și cum aș mai fi fost conștient că-l strâng în brațe, înfometat. Dar simțurile mele erau atunci altele; nu mai cuprindeau volume și linii, nu mai recepționau senzații și emoții, ci parcă toate se topiseră împreună într-o singură inimă de foc și, căzut din raptul acela suprem, nu mai intuiam decât o *prezență*, din care nu mă puteam smulge... Cât de luminoasă îmi apărea atunci moartea!... Simțeam că suntem foarte aproape de ea, iar făptura aceea cosmică și liberă, născută din îmbrățișare, este, ea însăși, *moartea noastră*, și ea nu poate ființa decât printr-o totală abandonare a cărnii, printr-o definitivă ieșire din noi... De ce n-aveam curajul să rămânem pentru totdeauna împreună, legați într-un singur trup cosmic? Nu mă gândisem până atunci la supraviețuirea sufletului, socotindu-mă apt numai pentru relații concrete. Dar am știut de atunci că niciun om n-ar putea supraviețui așa cum este, rupt în două, singur. Viața are sfârșit aici, pe pământ, pentru că e fracturată, despicată în miriade de fragmente. Dar cel care a cunoscut, ca mine, desăvârșita integrare, unirea aceea de neînțeles pentru experiența și mintea omenească, știe că de la un anumit nivel viața nu mai are sfârșit, că omul moare pentru că e singur, e despărțit, despicat în două, dar că printr-o mare îmbrățișare se regăsește pe sine într-o ființă cosmică, autonomă și eternă...

Nu fac deloc filozofie. Termenii aceștia teoretici i-am împrumutat mai târziu. La început, revelația nunții și a morții am avut-o înspăimântător de concret, căci rămâneam amândoi fără simțire, vreme îndelungată, uniți chiar atunci când trupurile noastre zăceau inerte, sfărâmate de o beatitudine care nu mai era a lor și pe care nu o puteam păstra decât într-o istovire supremă, în moarte...

Ne-am trezit foarte târziu, în noapte, ca și cum ne-am fi întors dintr-un somn lung, pe alt tărâm. Ne-am strâns speriați în brațe și ne căutam privirile, parcă am fi fost legați amândoi

prin destăinuirea unui mare secret, cu neputință de comunicat altor oameni. Ce naive ni s-au părut atunci precauțiile noastre de a nu se afla că ne iubim, că suntem amanți! Secretul care ne lega acum era singurul înspăimântător; taina care se desăvârșise prin unirea noastră era cu adevărat de nepătruns pentru ceilalți oameni...

Ea s-a coborât cea dintâi din pat, goală, și, după ce a făcut câțiva pași șovăitori prin odaie, a aprins lampa și a început să fredoneze melodia pe care mi-ai amintit-o astă-seară. O priveam cum umblă, și fiecare mișcare a trupului ei alb până la transparență mi se părea un miracol. Cum e cu puțință să existe coapse atât de perfecte, picior atât de fraged în alungirea lui zveltă și totuși atât de însuflețit? Îi văzusem până atunci trupul întotdeauna turbure, în penumbră. Lumina mată îl purifica acum, sorbindu-i umbrele, lăsându-i luciul sidefiu, de scoică. Și deodată mă simții vrăjit de melodia aceea tristă și simplă.

— Ce este? o întrebai.

Ileana se apropie de mine și îngenunche lângă pat. Un zâmbet depărtat îi înmuia fața.

— Un cântec banal, spuse, mângâindu-mă. L-am învățat la Berlin...

— L-ai mai cântat cuiva? întrebai eu în glumă.

— Ți-l cântam ție, așteptându-te, îmi spuse. Așteptându-te și fugind de tine... Dacă ai ști cât am fugit de tine până te-am întâlnit...

Eram mirat. Oare, într-adevăr, auzise de numele meu, citise vreo carte de-a mea și se îndrăgostise așa, în neștire, cum fac fetele de pension? Dar nu mai avea naivitățile unei fete. Cunoșteam acum calda ei maturitate, purificată de bovarisme, limpezită de orice vulgar și ieftin sentimentalism. Ileana era de mult timp femeie, desăvârșită.

— De ce-ai fugit? întrebai eu, absent.

Mă gândeam atunci câți ani din tinerețea mea îi cheltuisem stupid, printre femei și cărți, trăind în aventură, la întâmplare. Dacă aș fi întâlnit-o mai devreme, înainte de „marea ei dragoste”, să o cunosc numai eu, să o fi scutit de atâtea suferințe și atâtea lacrimi...

Ileana se ridică de lângă pat fără să-mi răspundă și începuse să cânte, de astă dată tare:

Ich spur' in mir

Ich fühl in dir

Das gleiche wilde Blut...

Avea o voce sfioasă și totuși foarte precisă, discretă, interiorizând cu un instinct uluitor emoția. O ascultam în neștire, căci era o melodie care nu avea nimic cult în ea, nicio intenție teoretică, și cuprindea numai dorul tuturor oamenilor.

— Pentru cine cântai la Berlin? Întrebai încă o dată, înfiorat.

Se apropie de mine și-mi cuprinse capul în palme.

— Ți-am spus: pentru tine... Stam seara la fereastră, în dosul perdelei, și cântam, așteptându-te... Știam că am să te întâlnesc... Asta o știam de foarte multă vreme, adăugă mângâindu-mi fruntea. De când eram mică de tot și visam feți-frumoși...

Încercă să râdă, dar ghicisem că toate acestea o tulburaseră și n-o lăsai să plece. Îi cuprinsei umerii, plecând-o mai mult spre mine.

— De unde știai? stăruii eu.

— Mi-a spus doica, răspunse cu simplitate. Mi-a spus că voi avea la început o dragoste mare, care mă va aduce aproape de moarte. Apoi, târziu, când voi fi crezut că sunt pentru totdeauna vindecată, voi întâlni o altă și mai mare dragoste și atunci voi fi fericită, foarte fericită...

Se opri deodată, silindu-se să-și păstreze zâmbetul. Simții o mare neliniște și mă duru din nou setea mea de a ști, de a cunoaște tot ce ascundea trecutul ei, sufletul ei.

— Și ce ți-a mai spus? Întrebai din nou, silind-o să mă privească în ochi.

— Să mă feresc de dragostea asta, să mă feresc de tine...

Așteptai câteva clipe, uimit. Apoi întrebai, stăpânindu-mă anevoie:

— Dar de ce, de ce?

— Pentru că va fi prea mare...

Nu mai putu să continue. Izbucni în plâns și-și ascunse capul la pieptul meu. Încercai s-o mângâi, uluit, dar ea îmi strângea

în neștire umerii, brațele.

— Să nu mă lași singură, șopti din nou. Să nu mai mă lași singură...

Am avut atunci sentimentul că o amenință o primejdie foarte apropiată și nu are curajul să mi-o mărturisească; poate o mare greșeală, poate un șantaj...

— Dar ce s-a întâmplat? stăruii eu. De ce nu-mi spui? Ți-e teamă de cineva?

— Nu, de nimeni, murmură ea, încercând să se stăpânească.

Apoi, după câteva clipe, își cuprinse tâmpilele în mâini și zâmbi.

— Mi-am pierdut firea, așa, deodată...

— Știu de ce-ai plâns, îi spusei eu, silindu-mă să par cât mai bine dispus. Doica aceea ți-a prezis că te voi înșela sau te voi părăsi...

— Nu, scutură ea fruntea. Mi-a prezis că am să mor...

Nu știu de ce m-au cutremurat cuvintele acelea rostite cu un glas mat, pe care nu i-l cunoscusem până atunci. Dar m-am silit să nu mă las influențat de asemenea naivități și am râs.

— Eu nu sunt superstițios, îi spusei sărutându-i mâna. Doar dacă nu se va întâmpla să murim împreună, unul în brațele altuia...

Mă privi zâmbind, și inteligența ei caldă, discretă, îi lumină deodată ochii.

— Nu, dacă am să mor din dragostea asta, am să mor singură...

— Dar n-ai să mori! strigai eu încruntat.

— Am să mă rog mult de tine, și poate ai să te înduri; și atunci n-ai să mă lași să mor, adăugă ea, apropiindu-se.

Apoi îmi cuprinse buzele cu gura ei și nu mă mai lăsă să spun vreun cuvânt...

* * *

Puțin timp după aceea am plecat amândoi la Predeal. Legătura noastră, mi se spusese, ajunsese cunoscută de toată lumea, dar lucrul acesta mă interesa foarte puțin. De altfel, viața mi-o schimbasem încă din primele zile. Nu mă mai întâlneam cu vechii prieteni, nu mai frecventam cercurile

camarazilor mei și nu mai ieșeam decât însoțit de Ileana, în lungile noastre plimbări la Șosea, pe bulevarde, la Cotroceni. Cum nu sunt prea sărac și cum n-am scris niciodată ca să-mi pot duce viața, inactivitatea mea, chiar dacă s-ar fi prelungit, nu mă amenința în niciun fel. Începusem, când am întâlnit-o pe Ileana, o mare nuvelă; a rămas în sertar nesfârșită. Pentru că, evident, după ce am cunoscut-o pe ea, n-am mai putut scrie ca înainte. Chiar *Tinerețea Magdalenei* mi se părea acum naivă, deși îi plăcuse mult Ileanei. Dar, întâlnind-o pe ea, nu mai mă ispitea scrisul.

Lunile acelea de iarnă au fost o lungă euforie. La Predeal, Ileana m-a ajutat să descopăr voluptatea fără seamăn a schiului, și parcă în niciun alt joc nu regăseam atâta libertate a trupului, o atât de elixirantă autonomie. Trăiam totuși și acolo, în plin sezon al sporturilor de iarnă, singuri. Nu voiam cu niciun preț să legăm noi tovarășii sau să încurajăm pe cele începute la București. Mâncam la un restaurant obscur, retrași la o masă din fund, îndrăgostiți până la uitare, privindu-ne în ochi, absenți la tot ce se petrece sau se vorbește în jurul nostru. Mi s-a spus mai târziu că izolarea aceea a noastră era miezul conversațiilor și uimea un întreg hotel. Ileana atrăgea întotdeauna privirile. Dragostea o făcuse parcă și mai frumoasă: înflorise cu o magnifică, nouă splendoare. Zveltețea ei uimitoare nu se temea de niciun costum de sport și îmbrăcămintea ei sobră o deosebea parcă și mai mult de toate celelalte femei. Serile, porneam amândoi, singuri, să ne plimbăm prin parc, strânși unul într-altul. Făceam planuri de călătorii, îi povesteam viața mea. Nu simțeam încă nevoia să mă izolez, să scriu, și Ileana mă avea în întregime, ziua și noaptea, neconținut. Uneori îmi povestea și ea amintiri de la Legația din Berlin, îmi descria cu mult humor funcționarii superiori de acolo, îmi vorbea despre prietenele ei nemțoaice care îi scriau regulat, trimițându-i fotografii de la Wandsee și portretul logodnicilor. Am înțeles că muncise greu acolo, dar alesese calea aceasta ca să poată scăpa definitiv de țară, de familie, de prieteni. Timp de aproape patru ani nu venise niciodată în țară. Vacanțele și le petrecuse cu o prietenă, în

Tirol. Făcuse destule economii acolo ca să poată trăi fără grijă cel puțin un an. Se întorsese în țară, de altfel, cu gândul de a rămâne numai un an; apoi ar fi încercat să obțină un post într-o altă legație, în Nord. Îi plăceau peisajele albe, sobre; se împăca bine cu oamenii onești, fără prea multă imaginație, oameni care îi îngăduiau să se odihnească, să uite, să se vindece.

Apoi mă întâlnise. Acum nu mai avea niciun plan, nu mai hotăra nimic. Uneori, în săptămânile acelea petrecute la Predeal, îmi spunea, diminețile, lipindu-se caldă de mine:

— Ce bine e așa, să nu te mai gândești la nimic, să nu mai ai nicio teamă... Aș vrea să nu mai mă deștept niciodată...

Se oprea, ascultându-și parcă gândurile, apoi adăuga:

— Și, dacă se va întâmpla, nu-mi pasă; am fost destul de fericită...

Ne-am întors la București pe la jumătatea lui februarie. Și chiar în acea zi ne-am mutat împreună, la mine.

V

Fără să-mi dau seama, așa cum se întâmplă întotdeauna într-o mare pasiune, m-am izolat cu desăvârșire de lume. Chiar pe acei câțiva buni prieteni îi vedeam foarte rar și numai împreună cu Ileana. Mergeam la spectacole, mai ales la concerte, dar se crease în jurul nostru o ciudată legendă și, deși eram pretutindeni urmăriți de priviri curioase, aproape niciun cunoscut nu se apropia de noi. Am aflat mai târziu, în primăvară, tot ce se spunea despre întâmplarea asta a mea prin cafenele și cercurile pe care le frecventasem înainte. Câteva luni, la București, nu se mai vorbise despre *Tinerețea Magdalenei*, ci numai despre dragostea mea. Oamenii pe care îi frecventam nu știau nimic despre Ileana: cine este, de unde vine, unde a trăit înainte de a mă întâlni. Cu atât mai stranie părea vraja ei, apărând uneori alături de mine, îmbrăcată întotdeauna sobru, în alb și negru, sau în nuanțe stinse, discrete, de *gris*, privind în jurul ei fericită, calmă, aproape fără să vadă. Când ieșeam de la vreun spectacol, plecam întotdeauna singuri și alegeam restaurante modeste, căutate mai ales de familii burgheze, unde nu riscam să întâlnim cunoscuți. De altfel, Ileanei îi plăceau locurile acelea fără pretenții, mirosind a bere proaspătă și a chimen, și acolo ne așezam la masa cea mai ascunsă, ca doi îndrăgostiți la o întâlnire tainică. Uneori, firește, trebuia să acceptăm anumite invitații, mai ales ale arhitectului în casa căruia ne cunoscusem. Eram așezați departe unul de altul la masă și ne căutam neconținut privirile. Iar în timpul dansului o urmăream, palid, în brațele partenerului, și respirația nu mi se astâmpăra decât în clipa când se întorcea lângă mine. Rămâneam puțin, de câte ori erau prea mulți

invitați. Aveam doar o singură prietenie, o pereche de curând căsătorită, în casa căroră mergeam cu bucurie. Ileana cânta uneori, rezemată de ușă, privind vag înainte, cu brațele prinse la spate...

Iarna a trecut repede. Luna martie a fost în acel an friguroasă, rece, întunecată. Nu mai puteam porni, în apropierea amurgului, în lungile noastre plimbări. Rămâneam în casă amândoi. De cele mai multe ori eu citeam vreun poet cu glas tare, iar ea mă asculta întinsă pe pat, cu capul răsturnat, cu ochii închiși. Îi plăceau mai ales poemele melancolice, îi plăcea mult Rilke și Baudelaire. Dar nu mă asculta întotdeauna. Mă plimbam prin odaie, cu volumul în mână, și dacă repetam câteodată un vers cu alt glas, adresându-i-l, o surprindeam uneori absentă. Tresărea, atunci, ca și cum s-ar fi deșteptat din somn. Dar ea era numai furată de gânduri. Mă apropiam și o cercetam.

— Are să țină mult asta?... mă întreba, înfiorată.

Mi-am dat seama că nu se gândea întotdeauna la o eventuală despărțire; asemenea gânduri cumplite le respingea cu dârzenie întreaga ei ființă. Dar bănuia că viața aceasta, trăită împreună clipă de clipă, miracolul acesta, a două fapte neconținut prezente una pentru alta, nu va putea dura. Își dădea seama, zărindu-mă uneori în fața raftului cu cărți, că în curând mă va cuprinde vechea mea patimă și că atunci munca mă va fura de lângă ea ceasuri și zile întregi. Știa că setea mea de creație, de scris, a fost numai adormită, că ea nu va putea fi definitiv stinsă. Se împăcase cu acest destin – despărțirea noastră pentru lungi, chinuitoare intervale – dar l-ar fi voit cât mai târziu împlinit. Câteodată își spunea că e imorală cu dragostea ei strivitoare, că un om nu poate trăi fără să muncească, și mai ales un artist nu are dreptul să-și îngroape talentul într-o dragoste fericită, și pentru ființa ei cinstită îndoielile acestea erau chinuitoare. Dar întotdeauna sfârșea prin a-și spune că, moral sau imoral, bine sau rău, toate acestea n-au nimic de-a face cu adevărata, tainica dragoste; că întâlnirea noastră este singurul lucru esențial, *real*, iar toate celelalte – muncă, creație, talent, onoare și câte vor mai fi – nu prețuiesc nimic, căci toate

sunt zădărnicii omenеști ale pămîntului...

Dar nu avea curajul să-mi mărturisească gîndurile acestea. În ziua cînd mi-a simțit o ușoară nervozitate, un neastîmpăr de febră, și i-am mărturisit că *trebuie* să scriu, m-a rugat să încep chiar atunci și mi-a pregătit măsuța de lucru lîngă fereastră. Am știut de la început că-mi va fi peste putință să scriu în apropierea ei, dar se ruga atît de frumos s-o las acolo, încât n-am putut s-o refuz. Și-a luat o carte și s-a ghemuit în fundul divanului. O auzeam cum își ține răsufierea ca să nu mă deranjeze, cum întoarce încet, cu deosebită grijă, paginile. Zâmbeam. Mi-era greu să mă concentrez și nu puteam obține acea perfectă izolare față de lumea dinafară, preliminară oricărui act de creație. Prezența Ileanei era cu atît mai tulburătoare, cu cît nu o mai auzeam și nu o mai simțeam pe ea. Și prezența aceasta era euforică, mă aduna și mă îndrepta în cu totul altă parte decît în cercul artei mele. De altfel, cred că nicio creație artistică nu e cu putință într-o stare de plenitudine și euforie. Trebuie să simți în toată ființa ta o lipsă, o absență care te macină, căci aceasta își caută împlinirea în actul creației. De aceea n-am putut niciodată scrie într-un peisaj sau ascultînd muzică, trăind revelația iubirii sau oricare altă revelație: bunăoară, a unei idei cuprinzătoare, a unei noi înțelegeri a lumii...

După vreo zece minute, în care timp am privit cerul pe fereastră și am sfârșit de fumat o țigară, m-am sculat de la măsuță. Am găsit-o palidă, înspăimîntată. Mă urmărea cu ochii, așteptînd parcă din clipă în clipă sentința.

— Nu poți? mă întrebă, încercînd să zâmbească.

Am început să rîd și am cuprins-o în brațe. De altfel, neliniștea aceea vagă a creației se risipise. Am rămas lîngă ea, pe divan, citind pe aceeași pagină. Cred însă că un amănunt întîlnit după cele dintîi rînduri m-a făcut gînditor.

— Iar ai fugit de lîngă mine, îmi șopti mîngîindu-mi părul. Ce lesne te simt cînd fugi...

Avea un glas trist, resemnat. I-am spus că înainte de a putea scrie ceva, trăiesc întotdeauna o mare nelămurire, și, aproape fără să-mi dau seama, gîndurile se torc pe un fir necunoscut.

Împotriva absențelor acestora, în răstimpul cărora se împlinesc obscure procese de creație, nu pot lupta. I-am spus că de a doua zi voi încerca să scriu în biroul meu.

— Lasă ușa deschisă, să te simt mai aproape, m-a rugat.

Firește, ușa aceea deschisă îmi atrăgea la început atenția. Peste puțin timp am închis-o, ca din întâmplare. Pe ea nu o auzeam, nu o simțeam. M-am ridicat de la masă și am început să mă plimb, cu pași mari, prin birou. Încet-încet am izbutit să mă izolez, să uit că Ileana mea se află la câțiva metri de mine. În seara aceea n-am ieșit deloc; apusul de soare a invadat biroul meu, dar nu l-am văzut. Ileana mi-a spus că l-a privit pe fereastra odăii noastre (numisem așa dormitorul). Mi-a mărturisit că era emoționată. Simțise că mă despărțisem definitiv de ea; că o uitasem, dar durerea aceasta – presimțită și așteptată de multă vreme – începea să fie înecată de un alt, mai vag, sentiment: alături de ea se petrecea un lucru de taină, se îndeplinea un act de creație. Mă auzea suflând greu, auzea foile de hârtie sfâșiate nervos, și fiecare sfâșiere o înfiora; parcă o zgâriau pe ea mâinile mele. Mă auzea apoi oftând, sculându-mă brusc să mă plimb prin odaie, deschizând ușa ca să bea apă, aprinzând țigara. Asculta toate acestea și o cuprindea ușor fiorul; înapoia semnelor acestora de suferință se petrecea o mică minune, pe care niciodată nu o bănuise atât de dramatică. Crezuse că literatura este exclusiv o operă de inspirație, că talentul înseamnă darul de a auzi anumite cuvinte – pe care urechea celorlalți nu le aude – și a le așterne pe hârtie; a le dicta mai mult, un ceas, două, cinci, până ce obosește mâna. Și asista acum la lupta aceea surdă împotriva materiei. Mă urmărea uneori trecând prin odaie, concentrat, fără s-o văd, fără să bănuiesc măcar că ea e acolo, și singurătatea aceea, alături de mine, o strivea atunci până la risipire. Când mă înapoiam, târziu, după miezul nopții, și o cuprindeam în brațe, mă săruta lacom, parcă m-ar fi regăsit după o lungă despărțire.

— Ai scăpat de demon? mă cerceta, mângâindu-mi fruntea.

Nu mă întreba niciodată ce scriu, nu-mi cerea să-i povestesc subiectul, nu tânjea nici măcar să citească foile rămase pe birou. Se trudea numai să alunge de pe fruntea și de pe fața

mea umbrele muncii. Căci mă reîntorceam întotdeauna stors, bolnav, și febra îmi înăsprea trăsăturile, îmi turbura ochii. Ileana era atunci blândă, și mâinile ei palide mă răcoreau...

Cartea pe care o începusem în acea primăvară a rămas neterminată. Și nici n-aș mai putea-o încheia acum. Am scris numai câteva săptămâni. În acel timp nu mai ieșeam aproape deloc din casă. Masa o primeam amândoi de la pensiunea din vecinătate. Ileana îmi făcea târguielile, îmi cumpăra țigările și-mi pregătea, în istovitoarele după-amiezi de lucru, cafeaua. Veneau, rar, să ne viziteze, prieteni.

— Andrei se luptă cu pruncul lui, le spunea zâmbind.

Într-o seară, rămânând singuri, începu gânditoare:

— Ce naștere grea...

— Te întristează? o întrebai.

Nu-mi răspunse. Plecă numai privirile în pământ, mângâindu-și mâinile. Era un gest care o obseda în ultimele luni. De câte ori nu eram *prezent*, nu mă simțea ea aproape, își mângâia mâinile; parcă ar fi încercat, în neștire, să regăsească mângâierea mea, să se mintă. Am văzut însă că tace și n-am mai stăruit.

Nu mi-am adus aminte de acest amănunt decât câteva săptămâni în urmă, într-o dimineață luminoasă de aprilie. Rămăsesem mai mult în pat, și Ileana, într-o cămașă lungă de noapte, care îi alungea până la mirare trupul, privea pe fereastra deschisă.

— Andrei, mă întrebă ea deodată, fără să se întoarcă, tu n-ai vrea să ai un copil?

Mi s-a părut atât de stranie întrebarea, atât de neașteptată, încât am zâmbit stupid, neștiind ce să răspund. Mă obișnuisem de mult cu gândul că sunt un artist și că nu pot avea decât filiație spirituală. Poate că era mai comodă atitudinea aceasta; poate că mă gândeam că un copil mă va lega de o anumită femeie, de un anumit loc, îmi va știrbi libertatea mea, silindu-mă să muncesc mai mult, schimbându-mi poate cu desăvârșire înțelegerea lumii. Pentru mine, artistul era un tip uman bine definit; avea anumite drepturi și licențe, dar avea și foarte multe datorii față de el însuși, față de arta și destinul său. Și,

apoi, firește, problema aceasta era legată de ideea căsătoriei, instituție pe care o veneram, dar din care excludeam pe artiști și pe gânditori. Mă hotărâsem de mult să rezist cu cruzime împotriva oricăror ispite de așezare, de viață casnică. Uneori, întorcându-mă acasă, singur, din vreo familie tânără, fericită, invidiam soarta oamenilor simpli, pe care destinul nu-i silea să rămână până la moarte într-o splendidă, rece solitudine. Îmi plăcea atunci să asemăn soarta artistului cu chemarea monahală. Ca și un călugăr, menit contemplației, artistul era blestemat să rămână singur, fără urmași...

Firește, în afară de aceste certitudini, care făceau parte din structura mea intimă și din destinul meu, aveam și o sumă de superstiții în legătură cu căsătoria. Mi se părea că, alături de o femeie care ți-a devenit soție, nu mai ai dreptul să compui așa cum te îndeamnă actul pur al creației. Capeți, prin căsătorie, o nouă demnitate civilă, care turbură intuiția artistului. Pe de altă parte, înțelegeam artistul ca un om în veșnică disponibilitate, creator de valori estetice și atât. Viața lui se putea schimba, și era bine să se schimbe de la o zi la alta. Experiența lui, care se cuvenea prodigioasă, nu putea fi limitată, imobilizată...

Cred că Ileana mi-a ghicit gândurile, văzând că nu-i răspund, căci a adăugat, cu un glas mai.

— Nu e vorba de *altceva*, înțelegi bine. Dar aș vrea atât de mult să am un fiu prin tine...

Veni repede de la fereastră și se ghemui alături de mine. Îmi cuprinse obraji și începu să se roage. Niciodată n-am văzut-o atât de schimbată; parcă se temea de ceva nevăzut, de o menire a cărei aripă o simțise în preajmă. Și ce altă femeie ar fi avut atâta curaj să vorbească despre pânțele ei neroditor, să mărturisească deodată o taină pe care nu o bănuisem, o durere surdă, cumplită, la care nu mă putusem gândi? Setea ei de rodire mi-a revelat atunci o altă Ileană, cu rădăcini profunde, legată de pământ, arsă de un dor pe care nicio mângâiere de a mea nu-l putea ostoi. Mă gândisem întotdeauna cu emoție la maternitate, dar destinul acesta mi se păruse de un ordin inferior, legat mai mult de întâmplare și fiziologie și alimentat exclusiv de instincte. Nu crezusem că dorul acesta poate covârși

uneori o femeie până la totală risipire, că poate pătrunde toate zonele conștiinței sale, marcând-o lent, subteran.

— Tu *faci* ceva, îmi șopti Ileana, tu creezi. Eu însă n-am niciun fel de dar, sunt numai o simplă femeie. Și să rămân mereu așa, ca acum, pură...

Am încercat s-o mângâi, dar eram turburat și eu de forța aceea obscură, copleșitoare, care o purta pe ea, îndemnând-o să-și ceară curajos împlinirea destinului. De unde izbucnise deodată strigătul acesta pământesc în Ileana mea, a cărei iubire venea din altă parte, prea desăvârșită ca să rodească? Să fi fost oare primăvara aceea târzie, care răzbise numai în câteva nopți și răscolise orașul îmbătându-l cu soare și sevă? Ce se întâmplase în inima iubitei mele, ce gol rămăsese acolo nestrăbătut de patima mea și care o înghițea acum în întregime? Și totuși, în marea mea emoție răzbătea un început de gelozie. Ileana nu era deci fericită numai și numai cu mine. Îi mai lipsea ceva, simțea nevoia unei împliniri care, deși se făcea prin mine, era dincolo de mine și ne despărțea. Crezusem până atunci că la dragostea noastră nu se mai putea adăuga nimic. Era perfectă, autonomă, impermeabilă față de oricare altă forță. Amândoi alcătuiau o pereche desăvârșită, creați unul pentru altul, meniți să creștem și să murim împreună. Unirea noastră aproape că nu mai avea rădăcini pământești. Eu nu puteam uita extazul îmbrățișărilor, care ne smulgea pe amândoi din fire, unindu-ne în altă lume. Poate că numai o dată la mii de ani taina unirii se mai împlinește atât de desăvârșit...

Și acum, deodată, descopeream că Ileana rămăsese totuși legată de matca primordială, nutrită de aceleași rădăcini ale nopții...

— Noi nu suntem o pereche din această lume, încercai eu s-o mângâi. Destinul nostru nu se împlinește aici pe pământ. Noi ne-am cunoscut numai în dragoste. Dragostea e raiul nostru, dragostea fără fruct. Întocmai ca Tristan și Isolda, ca Dante și Beatrice, adăugai eu zâmbind, ca să alung văzduhul acela turbure, îmbătător, din preajma noastră.

Ileana mă strângea în brațe, plângând. Simțeam cum i se cutremură tot trupul, ca într-un spasm.

— Ție poate ți-e teamă de *altceva*, repeta ea, fără să mă privească... Ți-e teamă că asta ar putea să te lege definitiv de mine...

Am încercat să râd. Se temea tocmai de un lucru care nu-mi trecuse prin gând.

— Dimpotrivă, spusei, mi-e teamă că iubirea noastră s-ar putea adultera dacă ar rodi aici, pe *pământ*, sublimai eu ultimele cuvinte. Ar deveni altceva; poate tot atât de prețios, dar nu atât de pur, de desăvârșit.

— Dar eu ce mă fac? mă întrebă ea tulburată, ridicându-și ochii.

Mă gândii o clipă, apoi o cercetai, grav.

— S-a întâmplat ceva?

— Nu, nu e vorba de asta, mă opri ea crispată. Tu scrii, tu ești un artist, dar eu am să rămân la urmă de tot singură, stearpă...

Am crezut că se gândește la bătrânețe și iar am râs.

— Ești atât de sigură că ai să-mi supraviețuiești?

— Vrei să mă necăjești, șopti ea, zâmbind. Eu am să mor înaintea de tine. Dar nu mă gândeam la asta...

— Astăzi ești plină de mistere, spusei ca să curm. Și uite câtă lumină e afară...

Îi întorsei încet capul spre fereastră, fără să-mi dau seama, atunci, că tocmai soarele acela proaspăt o neliniștește atât de adânc.

— Tu nu vrei să înțelegi, îmi spuse. Și totuși, dintre toți, tu erai singurul...

Am început s-o necăjesc; recunosc, destul de stupid: așadar, înainte de a mă iubi, m-a comparat cu alții, m-a ales ținând seama de anumite eventuale virtuți ale mele etc. Dar Ileana nu voia deloc să glumească în dimineața aceea. Scutura din cap, chinuită. Plânsul o înfrumusețase; era acum mai palidă, înfiorată, ochii neistoviți și mai arsă gura. Am vrut atunci, cu orice preț, s-o liniștesc. Am vrut măcar să-i dau o nădejde.

— Suntem încă la începutul vieții, Ileana, i-am spus. Ne așteaptă atâtea înainte. Sau poate ți-e teamă că n-am să te pot iubi întotdeauna ca acum?

Nu-mi răspunse, ci îmi mângâia numai obrazii, zâmbind. Am repetat întrebarea, mâhnit.

— Nu știu, iubitul meu, îmi spuse. Asta nici tu n-o știi...

Simțeam că ne cufundăm amândoi într-o zonă obscură, incertă, primejdioasă, și am curmat făgăduindu-i. Dar continuam să zâmbesc.

— Mai târziu, când vom vedea că nu mai putem rămâne prea mult în cer, atunci...

Nu mă lăsă să sfârșesc. Îmi cuprinse gura, sorbindu-mi răsuflarea, înecându-mă în trupul ei fără început...

* * *

Se opri, obosit. Hasnaș rămase cu capul prins în palme, fără să facă vreo mișcare.

— Mi se pare că nu ți-e bine, vorbi Mavrodin, încercând să se ridice. Am să-ți povestesc atunci altă dată...

Celălalt se apără, scuturându-se, nervos:

— Te rog, continuă, vorbi el repede. Nu am absolut nimic. Mă gândeam numai. Îmi aminteam și eu... Atât; te rog să mă crezi...

Fața i se înăsprise, privirile erau întunecate, turburi. Căută tabachera și aprinse o țigară. Degetele i-au tremurat o clipă apropiind chibritul. La lumina scurtă, Mavrodin îi văzu fruntea brăzdată, îi pierise seninătatea care îl impresionase atât de mult. Buzele parcă se striviseră, uscate.

— Te rog, continuă, repetă el, văzând că celălalt șovăie. M-au frapat numai anumite lucruri. Asta a fost tot.

— Nu cumva ți-e frig? S-a făcut destul de rece.

— Nu am nimic.

Rostise cuvintele rar, apăsător. Mavrodin plecă fruntea, își cuprinse mâinile, încheștându-le, și după un răstimp, adunându-și gândurile, începu.

VI

Am petrecut vacanțele de Paști într-un sat de munte. Ne-am dus amândoi la slujba din Vinerea Mare. Când a început să se cânte prohodul, Ileana și-a plecat bărbia în piept. M-am depărtat puțin de ea, s-o las singură. Bănuiam că o copleşesc emoții felurite, turburi. Nu o știam prea religioasă, deși despre Dumnezeu și despre lucrurile de dincolo nu vorbeam împreună. Prohodul, îmi spuneam, îi amintește toate deniile copilăriei sale triste, o poartă spre gândul morții, neliniștind-o. Dar peste câteva clipe am băgat de seamă că plânge deznădăjduit, cutremurându-i-se tot trupul. De la întâmplarea pe care ți-am povestit-o adineaori nu o mai văzusem plângând. Parcă făptura ei întreagă se despletise, bântuită de o mare, neomenească durere. Zadarnic își astupa gura cu batista, zadarnic își apăsa degetele în jurul gâtului: nu-și putea potoli plânsul. Oamenii din jurul nostru o priveau uimiți, emoționați și ei de durerea aceasta nestinsă. M-am apropiat de ea și mi-a luat brusc mâna; a început să mi-o strângă înspăimântată și mi-o apăsa de inima ei. Îi simțeam trupul zvâcnind. I-am cuprins încet brațul și am scos-o afară din biserică. Mergea în neștire, cu bărbia rezemată de piept. Când am ieșit în curte, răcoarea nopții a început s-o trezească. Ne-am plimbat mult, în întunec, fără să vorbim. O țineam aproape de mine, mângâind-o.

— Așa se va întâmpla cu toți, vorbi deodată, în șoaptă.

Nu știam la ce se gândește. I-am răspuns câteva cuvinte găsite la întâmplare.

— E adevărat că a murit acum, adăugă stins. Și așa are să fie cu toți...

Nu vorbise niciodată despre această moarte, concretă. M-a

surprins glasul ei deznădăduit, privirile ei rătăcite, care începeau să-mi caute ochii. Și, cu toate acestea, ghiceam că nu melodia de jale a prohodului o înfiorase atâta, în trupul ei se sfâșiase ceva sau înghețase ceva; căci tristețea și deznădejdea au stăpânit-o cu aceeași intensitate și după ce s-a încheiat slujba și ne-am întors acasă, și nu s-a stins toată noaptea, nici a doua zi. Ghiceam că, pentru ea, murise cu adevărat *cineva* în acea noapte. Misterul nu o întâmpinase în biserică. Simțurile ei obscure aflaseră de altundeva vestea morții, și vestea aceasta o surpase.

— Ți-e frică? o întrebai, prostește, fără să-mi dau seama.

Îmi șopti mai înfrigurată:

— Mi-e frică să nu mor singură...

Se apropie iar de mine. Era însetată de prezența mea concretă. Dar iubirea ei a fost pură, deznădăduită atunci. A adormit greu; simțeam alături de mine, pe perna mirosind a sulfină, răsuflarea ei înfierbântată, auzeam oftatul ei adânc. Și apoi un interval de absolută, nefirească liniște, parcă s-ar fi oprit brusc viața în ea. Asculta atunci cu toată ființa ei, asculta pesemne zvonuri din noapte, pe care eu nu le puteam prinde.

A doua zi de dimineață s-a deșteptat palidă, bolnavă. Un neastâmpăr neobișnuit a început s-o stăpânească cu cât se apropia apusul soarelui. Am crezut că, poate, începe să se teamă de ceva necunoscut. Dar neliniștea ei nu avea totuși nimic straniu. În noaptea aceea am așteptat să auzim clopotele pentru slujbă, plimbându-ne amândoi într-o poiană de la marginea satului. Era încă destul de răcoare, și pășeam strânși unul într-altul. Ileana n-a vorbit decât foarte puțin atunci. Apoi, pe nesimțite, a început să se schimbe. Parcă se trezea. Și am simțit cum trupul ei se înfioară de altă atingere, hrănit parcă de un sânge nou mai fierbinte. Am coborât amândoi repede în sat îndată ce am auzit clopotele. Mergeam aproape fără să ne dăm seama. Am ajuns în biserică puține clipe înainte de a se fi aprins lumânările. În timp ce înaintam, am început să auzim în jurul nostru: „Hristos a înviat!” Ileana s-a oprit și, prinzându-mă în brațe, m-a sărutat pe obraji...

Niciodată nu m-a lăsat, în urmă, s-o întreb ceva despre

noaptele acelea...

* * *

Ne-am întors la București a treia zi de Paști. Pentru lunile mai și iunie hotărâsem să plecăm din țară. Călătorisem până atunci mai mult singur sau cu vreo prietenă trecătoare. Îmi făgăduiam, de data aceasta, să străbat alte orașe și să le regăsesc, alături de Ileana, pe cele cunoscute, transfigurate de prezența ei. Nu voiam să mergem în Germania, unde ea trăise atâția ani și pe care o cunoștea atât de bine. Aș fi vrut să vadă anumite peisaje pentru întâia oară alături de mine. Tot ce viețuise ea, tot ce iubise și-i plăcuse ei înainte de a o fi întâlnit îmi era străin, vrăjmaș. Uram, de pildă, Berlinul, unde trăise ea patru ani și unde, poate, avusese prietenii și se bucurase de lucruri pe care eu nu le cunoscusem. Aș fi vrut să mergem în sudul Franței, dar ea se scutură. Nu-i plăcea, nu o interesa, îmi spunea; și-apoi sunt prea mulți oameni obosiți acolo, adăuga, și prea mulți bătrâni...

Ne-am hotărât, firește, să alegem Italia. O săptămână înainte de plecare, întorcându-mă din oraș, văd pe Ileana în fața mea, pe trotuar, alături de un tânăr brun, înalt. Vorbeau foarte aprins, aproape certându-se. Când mă zări, avu o clipă o mișcare de spaimă și apoi obrajii i se aprinseră. Rămăsesem împietrit pe trotuar. Tot ea înaintă câțiva pași spre mine, silind pe tânărul necunoscut să o urmeze.

— Să-ți prezint pe fratele meu, spuse cu glas ferm. Un domn care mă vede la un an o dată și atunci încearcă prin orice mijloace să mă necăjească...

Tânărul mi-a strâns mâna foarte jenat. Ileana mă prezentase: „prietenul meu”, dar nu cred că formula aceasta îl turbura, ci întâlnirea noastră. Ca și pe mine, de altfel. Căci, în prima clipă, zărindu-i pe ei, unul lângă altul, câțiva pași spre mine, silind pe tânărul necunoscut să o urmeze, se prăbușiseră deodată toate certitudinile, și viața mea întreagă o simții, în acea clipă, fără sens. Îi priveam aiurit. Când am auzit că e fratele ei și i-am strâns mâna, zâmbind penibil, am încercat să mă agăț de speranța aceasta că îi este, într-adevăr, frate, că lucrurile nu sunt poate definitiv pierdute. Și atunci, privindu-l bine, mi s-a

părut că seamănă; aceeași față ușor prelungită, aceiași ochi enormi, cu sclipirea înrourată. Am bâiguit câteva cuvinte.

— Eu am să vă las, șopti fratele ei, foarte încurcat.

Ne strânse mâinile la amândoi, jenat, aproape fără să ne privească.

— Și încearcă să fii cuminte, îi strigă Ileana.

Își găsisese acum glasul ei de mai înainte, își regăsise zâmbetul. Ce bine știe să se prefacă, gândeam pășind agale alături de Ileana. O completă oboseală puse stăpânire pe mine; o oboseală în care se amestecau deznădejdea, indignarea, sila.

— Ce ai? mă întrebă ea emoționată.

— Povestea asta cu fratele... începui eu. Recunoaște că e destul de prost ticluită...

— Andrei! strigă ea, oprindu-se în mijlocul străzii, palidă, mușcându-și buzele.

Aproape că m-am speriat auzind-o: mi-era rușine de câțiva trecători, care întoarseră mirați capetele. Dar, în același timp, o sfioasă bucurie începea să-și facă loc în suflet. S-ar putea ca totuși să fie adevărat. Strigătul acela fusese prea sincer. Și paloarea ei neobișnuită, buzele acelea, pe care și le mușca în neștire. I-am luat brațul. S-a împotrivit.

— Tu ești de vină, îi șoptii. Nu mi-ai spus niciodată că ai un frate... Nu-mi spui niciodată nimic de viața ta, de trecutul tău...

Am nădăjduit că, cel puțin de data aceasta, îmi va mărturisi tot, povestindu-mi cu de-amănuntul viața ei. O simțeam cum se zbate cu taina aceasta, cum o ispitea o mare și totală mărturisire. Dar, până în cele din urmă, a rezistat. Mi-a spus doar că mama ei s-a recăsătorit un an de la moartea soțului și că a mai trăit foarte puțin după aceea. Din această căsătorie s-a născut un singur fiu: mama a murit dându-i naștere. Pe fratele acesta vitreg l-a văzut destul de rar, mai ales în timpul din urmă. Este un detract, mi-a spus. Și n-a mai vrut să adauge nimic altceva.

Am crezut. Ochii ei, durerea și dragostea ei anevoie mă puteau minți. Dar am rămas, după această întâmplare, cu un gust amar în toată ființa mea. Aș fi vrut să plecăm cât mai repede din țară, să ne regăsim. Întâlnirea cu fratele vitreg,

refuzul ei de a-mi spune mai mult mă rodeau, fără să-mi dau seama. Ea îmi spuse atunci:

— Toate acestea sunt lucruri moarte pentru mine. Eu n-am niciun fel de trecut, nu mi-aduc aminte de nimic...

Dar, cu toată sinceritatea mărturisirii, fel de fel de gânduri absurde nutreau o altfel de gelozie. De ce trebuie să fie numaidecât lucruri moarte ca să poată fi suportate? îmi spuneam. Asta înseamnă că viața ei dinainte a fost cumplită, că dragostea ei a fost dementă. De ce nu întâlnesc niciun martor al trecutului ei? Unde a trăit, de n-a lăsat niciun fel de urmă? Printre lucrurile ei se aflau mai multe cutii pline cu scrisori, și o dată, când am rămas singur în casă, am fost cuprins de o poftă nebunească de a le sparge capacele și de a le cerceta. M-am abținut cu greu... I-am spus atunci:

— Încăpățânarea asta a ta de femeie fatală, fără stare civilă...

Am crezut că-mi va răspunde. A plecat ochii în jos și a tăcut.

— Cel puțin ai putea arde ultimele documente, i-am spus indicându-i cutiile.

Ea s-a ridicat și s-a dus la etajeră, fără să scoată un cuvânt. Mi-a arătat o cheie.

— Sunt numai scrisori de la prietenele mele din Berlin, mi-a spus. Să ți le arăt...

Am simțit o furie brutală împotriva mea, împotriva stupidității mele, și asta m-a îndârjit. Am plecat din odaie.

— Mulțumesc, nu te mai obosi, i-am spus aspru.

Când m-am întors din birou, după câteva ceasuri, am găsit-o așa cum o lăsasem. Cu cheița în mână, așezată pe scaun, cu cealaltă mână sprijinindu-și fruntea, fără priviri. A început să-mi pară rău de tot ce făcusem. M-am apropiat de ea. Mi-a auzit pașii și a întors cu greu capul. Fața îi era cumplit de palidă, obosită. Începea totuși să zâmbească.

— Iartă-mă, i-am spus.

— Tu să mă ierți pe mine, mi-a șoptit luându-mi mâna și sărutându-mi-o. Eu sunt de vină...

Și, cu toate acestea, săptămâna întreagă m-am chinuit fără odihnă. Mergeam uneori pe stradă și mă întrebam dacă nu

cumva trecutul ei ascunde ceva monstruos, dacă în afară de dragostea aceea mare n-au mai fost întâmplări și drame pe care nu va avea niciodată curajul să mi le mărturisească.

Ca întotdeauna, gândurile mă duceau pe căi absurde, ridicole. Îmi spuneam, bunăoară, că poate Ileana mea a fost spioană în timpul războiului, fără să-mi dau seama că atunci nu putea avea mai mult de 14-15 ani. Sau credeam că e amestecată în cine știe ce afaceri de șantaj, sau că a fost vreodată în vreun *muzichall*, în străinătate. De ce nu voia să revadă sudul Franței, de ce cunoștea atâtea cântece germane?! Câteodată îmi aminteam cu uimire că Ileana știe foarte multe lucruri: amănunte din viața vreunui om al cărui nume îl pronunțam din întâmplare sau o sumă de lucruri precise în legătură cu sportul, cu finanțele chiar. Cum o știam foarte inteligentă și cum îmi spuneam mereu că a trăit patru ani într-o legăție importantă, nu mă izbeau, atunci, pe loc, amănuntele acelea. Dar de câte ori mă invada gelozia, ele se grămădeau, otrăvitoare, în mine.

...M-am deșteptat din nebunia aceasta a geloziei cu câteva zile înainte de plecare. Am surprins-o, o dată, cum mă privește în timp ce citeam, și era atâta adorație, atâta netăgăduită dragoste în privirea ei, încât o mare liniște mi-a înecat toată ființa...

* * *

...Și, cu toate acestea, călătoria noastră, pe care o așteptam ca o revelație, s-ar fi putut rata dintr-un asemenea amănunt stupid. Cine nu știe, de altfel, că în dragoste nicio certitudine nu e definitivă, că lucrul acela elementar – sentimentul că ești iubit – trebuie neconținut verificat, căci o singură îndoială, o singură greșeală surpă totul în nebunie și dezgust? Săptămâni întregi, luni chiar, trăisem într-un extaz continuu și, uneori, avusesem chiar certitudinea că unirea noastră e un miracol pe care numai câteva perechi l-au trăit desăvârșit în lume. Și, cu toate acestea, nicio amintire cerească nu mai rămânea pură, fermă, când – din pretexte stupide – îndoiala începea să mi se strecoare în inimă. În acele momente infernale îmi judecam iubita așa cum își judecă orice bărbat întunecat femeia cu care s-a culcat o noapte; cu aceeași cruzime, cu același cinism, cu

aceeași demență...

Prima zi, îndată ce am trecut granița italiană, a fost pentru noi amândoi o revelație. Stăteam alături la fereastră, tâmplă lângă tâmplă, fără să ne spunem nimic. În niciun alt peisaj nu ne simțeam, firesc, atât de uniți. Am ajuns la Veneția într-o seară. Mi s-a părut că nu mai întâlnesc pe fața Ileanei aceeași încântare de până atunci. Am crezut că, poate, e obosită, deși ne odihnisem o noapte la Triest. De-abia a doua zi am observat că nerăbdarea ei, departe de a se ostoi, creștea. Nu era senină, nu o simțeam prezentă decât în muzee, în catedrale. Prin Piața San Marco trecea însă absentă, rigidă, ca și cum s-ar fi simțit deodată obosită. Am întrebat-o ce are.

— Am mai fost odată pe aici, îmi mărturisii ea cu greutate. Dar atunci n-am văzut muzeele...

Și nici bisericile, înțelesei eu. De aceea numai pe ele le îndură. De aceea a tresărit alarmată când i-am propus să petrecem câteva zile la Lido.

— Este exasperant, îmi spuse. Sunt foarte mulți străini, prea mult snobism...

Umblam amândoi tăcuți. Apoi, eu m-am îndreptat brusc spre stația de *vaporetti*.

— Haide să ne pregătim bagajele, i-am spus. Plecăm cu primul tren...

Făcusem câțiva pași înainte. A alergat după mine, m-a apucat de braț și, fără să o stânjenească prezența celorlalți, mi-a cuprins fața în palme și m-a sărutat pe gură...

Am plecat chiar în seara aceea spre Pisa. Câteva zile m-a chinuit din nou trecutul ei. Dar de data aceasta, gelozia îmi nutrea parcă mai mult orgoliul. O doboram cu mângâierile mele, cu prezența mea ucigătoare. Simțeam cum se zbate să scape de patima această bolnavă, întunecată, și încerca mereu să regăsească dragostea noastră dinainte, senină, luminoasă. La Spezzia ne-am oprit pentru o săptămână. Găsisem o pensiune izolată, aproape de țărm, și plecam în fiecare dimineață cu o luntre, căutând locuri cât mai depărtate ca să facem plajă. E curios că nu sufeream de gelozie surprinzând privirile bărbaților oprite asupra Ileanei. Era un grup de englezi tineri,

care aproape ne urmăreau, îndeosebi un bărbat înalt, blond, ars de soare, umblând întotdeauna cu un pantalon alb și o cămașă albastră, cu mânecile sumese. Parcă i-ar fi atras o magie necunoscută spre noi, parcă ar fi simțit că unirea noastră e macerată de o ucigătoare otravă și că în orice clipă femeia această, care îi turburase atât, s-ar putea descătușa și fugi singură în lume. Într-adevăr, ochii Ileanei trădau o mare neliniște, o luptă exasperantă cu sine, și patima nopților o mistuia fără să o îmblânzească. Cunoașterea trupurilor era acum rătăcită; căutam amândoi, într-o deznădăjduită frenezie, să regăsim extazul acela care ne unea altădată atât de desăvârșit. Poate că beția aceasta întunecată a „căderii” dădea fețelor noastre o lucire care turbura și atrăgea.

În orice caz însă, nu mă chinuiam privirile acestea care o urmăreau. De bărbații vii, prezenți, nu-mi era teamă. Orgoliul meu era atârnat numai de amantul acela necunoscut, care mă precedase. De ce oare n-a putut suporta Ileana să revadă Veneția? mă întrebam. Ce orgii, ce extaze au cunoscut ei amândoi în orașul acela, taine pe care eu niciodată nu le voi putea pătrunde, care îmi vor rămâne pecetluite pentru totdeauna? Și atunci, încercam din toate puterile mele s-o fac să uite trecutul – pe care mie mi se părea că-l păstrează veșnic viu și glorios în inima ei – mă trudeam să-l întrec, pe *el*, pe necunoscutul acela care îi revelase aproape tot înaintea mea: dragoste, extaz, peisaj...

Ajungeam uneori pe locuri neumblate și, printre stânci și nisipuri, rămâneam amândoi goi, în soare. Îi priveam atunci trupul acela fără greș, înflorit de o glorioasă maturitate, adăpat de dragostea mea înspăimântată. O priveam și îi spuneam, jumătate în glumă, jumătate ros de o mare tristețe:

— Mi se pare că proorocul și înțeleptul David spunea că pe fața mării și pe trupul femeii nu se pot lăsa urme...

O îneca soarele, pielea i se pârguise și trupul întreg respira lent, aproape stins. Și inteligența mea se chinuia să găsească urme, *dovezi*, în viața aceasta care curgea ritmic, fără obstacole, fără unghiuri, fără timp...

Altădată, când rămâneam amândoi singuri, în luntre, după

târcoalele insistente ale grupului de tineri, îi spuneam:

— Ce ascunzi tu, de atragi cu atâta putere? Când te-am cunoscut erai numai o femeie frumoasă și cuminte, care stătea într-un colț și priveai pe toți cu un zâmbet obosit. Nimeni nu bănuia atunci că sufletul și trupul tău sunt atât de desăvârșite, că *pot fi* atât de desăvârșite. Eu te-am revelat pe tine ție însăși, eu te-am ajutat să te descoperi. Într-un anumit sens, ești creația mea. Dacă nu m-ai fi întâlnit, ai fi supraviețuit în forme larvare, mediocre. Orice altă dragoste a ta ar fi ratat. Unirea noastră nu ai fi putut-o cunoaște pe pământ...

Mă asculta cu ochii închiși, prăvălită acolo, în soare, la câțiva pași de granița valurilor, mă asculta cu un zâmbet trist, resemnată.

— Dar tu, șopti ea târziu, tu ai fi putut cunoaște altă unire ca aceasta?

Mă cuprinse deodată o imensă milă de mine însumi, de fericirea pe care aș fi putut-o pierde în orice clipă, și rămăsei mut, fără simțuri. Nu mai vorbeam niciunul. Ascultam doar valurile neodihnite.

...Ultima noastră zi la Spezzia am petrecut-o pe aceeași plajă depărtată, stâncoasă. Ajungeam acolo cu barca, lunecând încet, fără să ne depărtăm prea mult de mal. Ne dezbrăcăm îndată ce ajungeam pe mare. Plaja o făceam între două stânci aspre, roșietice. Gândul plecării îmi aminti, brusc, că pe marea aceasta plutea Shelley în ultimul an al vieții sale. M-am apropiat mai mult de Ileana și am întrebat-o:

— Îți mai amintești cum a murit Shelley? La 8 iulie 1822 s-a îmbarcat, împreună cu prietenul său, Hunt, spre Lerici...

I-am spus povestea întreagă, cu emoție; căci trăisem în aceste locuri atâtea zile magnifice, lăsându-mă chinuit de demonul îndoielii și al geloziei, și uitasem moartea lui Shelley. Destinul poetului m-a adus din nou în lumea mea, în lumea noastră. Cât de stupid fusesem lăsând să treacă pe lângă mine zilele peisajului acesta, încărcat cu o atât de solemnă frumusețe!... Ileana mă asculta, tot mai atentă. În lumina orbitoare, moartea mi se părea ireală; cât aș fi privit de pătrunzător necuprinsul mării, nu puteam simți moartea, neființa. Ileana uitase

amănuntele: cum barca în care se afla Shelley și Hunt a fost văzută pentru ultima oară în dreptul Viei Reggio și apoi s-a pierdut în negura unei furtuni de vară. Multe zile în urmă, corpul lui Shelley, zvârlit la mal, a fost identificat prin volumul lui Sofocle și poemele lui Keats, pe care le avea în buzunar. Și apoi, corpul i-a fost ars, iar un prieten i-a smuls inima de pe rug...

Ileana mă privi atunci neliniștită. Nu mă lăsă să continuu. Se încolăci tremurând lângă mine și îmi căută gura... Ca și cum simțul morții i-ar fi trezit ființa ei întreagă, până la cea din urmă fibră; am cunoscut-o atunci din nou însetată de mine, înfometată de trupul, de căldura, de respirația mea, înspăimântată de singurătate... Și-a revenit anevoie din extazul acelei îmbrățișări. Am purtat-o pe brațe, goală, în mare, și m-am trudit să o înviorez sărutând-o, lăsându-i glezna să alunece în apă. Briza îi flutura părul, plin de nisip, și nu știu ce tărie a sării, aidoma cu gustul mării, învăluia acest trup somnoros.

Am îngenuncheat în apă și i-am sprijinit capul pe umărul meu. Așteptam, așa, să se reîntoarcă, să se deștepte...

Am plecat apoi spre Florența și acele două luni petrecute în Italia le-am trăit în desăvârșită pereche. Ileana a început să învețe italienește și, cât am stat la Roma, ieșeam deseori pe Via Marcella, ea cu o carte din care scotea cuvinte, eu cu un carnet în care încercam, zadarnic, să iau note. Ne surprindeam uneori privindu-ne pe furiș și atunci izbucneam în râs. Eram foarte leneși amândoi. Unul lângă altul, nu mai puteam face nimic altceva decât să ne căutăm ochii și să ne sărutăm. Ne întorceam noaptea acasă, strânși în brațe, ca doi logodnici, și aceeași nerăbdare a dragostei ne înfrigura, urcând treptele spre odaia noastră. Ne era întotdeauna dor unul de altul. Și nu puteam adormi decât târziu, cu capul pe pieptul meu.

...Totuși, în această continuă răpire, inteligența ei rămânea întreagă. Mi-aduc aminte că, la Fiesole, așezați amândoi pe marginea drumului, cu spatele spre zidul unei vile, i-am spus că aș vrea să scriu o povestire a cărei acțiune să se petreacă acolo. Eram amândoi îmbătați de lumină, de ierburile acelea înflorite, de cer.

— Nu, mă întrerupse Ileana, n-ai să poți scrie despre lucrurile *acestea*...

Și-și roti brațul ei gol cât putu să cuprindă.

— ... Are să pară artificiale, continuă ea, are să semene cu romanele lui D'Annunzio...

Am început să râd și i-am căutat mâna să i-o sărut. Avea dreptate. Despre asemenea lucruri n-am să pot scrie niciodată...

VII

Toamna aceea lungă și frumoasă am petrecut-o colindând împreună Bucureștiul. Sunt unul dintre puținii bucureșteni care-și cunosc și-și iubesc orașul. Plecam aproape de apusul soarelui, căutând străzi încă nestrăbătute de noi, oprindu-ne mult în fața unor anumite case, descoperind mahalale noi, cartiere crescute peste noapte, regăsind colțuri preferate, mici grădini publice uitate de Dumnezeu sau alei singuratice, cu trandafiri agățători și zorele. Două săptămâni am cutreierat numai Cotrocenii. Alegeam case în care am fi voit să trăim, urmăream cum dispar platanii pe o anumită stradă, regăsindu-i tocmai la capătul celălalt al cartierului, urmăream mai ales cum se stinge verdele aspru și, zi de zi, năvălesc nuanțele galbenului și ale portocaliului, până la roșul-aprins.

Ileana era neobosită, iar orientarea ei, fără greș. De altfel, cunoștea orașul după o sumă de amănunte concrete, pe care fantezia ei le asocia în toate felurile. Anumite cartiere le recunoștea de departe, după un anumit parfum, după vizibilitatea mai mare sau mai mică a văzduhului. Îi plăcea, bunăoară, cartierul acela nou care răsare între Foișor și statuia Pache Protopopescu și în unele seri, când ne aflam prin apropiere, îmi lua brațul și mă îndemna:

— Haide să mergem pe strada Dimitrie Onciul: la ora asta cineva face întotdeauna omletă acolo, și o face foarte bine...

Nicăieri, cerul nu i se părea mai aproape ca pe dealul Cotroceni, iar în jurul Cetății Universitare ne-am plimbat nenumărate seri, căci acolo miroseau puternic bălăriile și bozul. Erau străzi cu foarte multe pisici și era, de asemenea, cartierul acela de lângă Spitalul Militar, unde servitoarele ies devreme în

poartă, parcă întotdeauna la apusul soarelui ar fi duminică. Credeam că, după ce lipsise atâția ani din București și după ce descoperise Italia, orașul o va apăsa și-și va aduce mereu aminte de locurile de curând străbătute. Dar Ileana învățase să iubească, întocmai ca mine, Bucureștiul. Îl descoperea din zi în zi, îndrăgostindu-se de melancolia amurgurilor sale, de limpezimea nefirească a cerului său, de trotuarele sale vechi, roase de ploi, pe care pasul se aude trist, singuratic. Sunt atâtea nuanțe de vânăț și cenușiu pe anumite străzi, și trapul cailor de la trăsură răsună atât de clar pe caldarâm, încât inima ți se strânge la gândul că insulele acestea de melancolie și tăcere vor pieri într-o zi, înecate de fluviul cel mare.

Întâlneam mici grădini întârziate de vară și rămâneam acolo. Vulgaritatea lor dezlănțuită era acum aproape purificată de toamnă; carnea crudă și fumul grătarelor păreau mai puțin brutale în seara care cobora cu o stranie melancolie, înfiorată. Și-apoi era o năvală de fructe, o risipă de struguri și de prune și mirosea pretutindeni a must, a vin nou și, cu toate acestea, păstrau încă tăriile din afara orașului, veneau încărcate de miresme și sucuri aspre, puternice. Uneori tânjeam pe străzi cu butoaiile răsturnate pe trotuare, cu coșurile și lăzile gemând de fructe. Ileana avea o stranie aplecare față de toate aceste colțuri pline de magia toamnei. De altfel, ne înțelegeam foarte bine, căci amândoi iubeam secretele orașului, iubeam chiar Oborul acela în care praful mirosea atât de mult a Bărăgan, iubeam Dâmbovița, cu malurile ei verzi, bălțate numai cu floricele galbene, și, când ne apropiam de fabricile Lemaître, bariera ne amăgea pe amândoi cu mirosul de gunoi ars, în care răzbătea totuși adierea câmpului de afară, nedestelenit...

Pe la mijlocul lui octombrie m-a cuprins însă din nou neliniștea. Câteva zile de ploaie și ceață, vitrinele cu cărți proaspete, revistele literare care-și reluau apariția, toate mă reîntorceau în vechea mea lume, îmi redeșteptau nostalgii și ambiții amorțite. În afară de scurtul interval de la începutul primăverii, nu mai scrisesem aproape nimic de foarte multă vreme. Eram obișnuit, până atunci, să lucrez cel puțin patru luni, iar în restul anului citeam, luam note, frecventam anumite

cercuri, spectacole, întâlneam o nouă prietenă, sau mă despărțeam de alta. Trăisem, cum se spune, o viață liberă, de artist tânăr. Ileana mă purtase, de la început, în altă lume, și dacă renunșasem, aproape fără să-mi dau seama, la atâtea obiceiuri și legături, simțeam, după cele dintâi zile de toamnă ploioasă, pofta amăgitoare a scrisului. Știam mai dinainte cât de cumplită este pentru mine această muncă. Știam că voi rămâne zile și nopți de-a rândul închis în casă, măcinându-mi tinerețea, chinuindu-mă, veșnic nemulțumit de aceea ce scriam. Nu mai eram la prima carte și cunoșteam toate etapele creației; căci după neliniștea preliminară, după izolarea aproape totală față de tot ce mă înconjoară, urma o poftă frenetică de scris, care se stingeă însă după primele zile de lucru. Către sfârșitul cărții, munca devenea strivitoare. Nu mai simțeam nicio bucurie în fața manuscrisului, și clipa când trebuia să mă așez la masă mă deprimea. Dar, în același timp, farmecul nu mai putea fi rupt; eram robul propriei mele închipuiri și, cu toată rezistența ființei mele – care se împotriva acestei extenuări fără glorie – mă supuneam, în cele din urmă. Rămâneam atunci, cât puteam mai mult, gârbovit asupra foilor de hârtie; rămâneam până la istovirea finală. Căci singura mea nădejde era să sfârșesc cât mai repede cartea, să scap de obsesia aceasta, să devin din nou liber, tânăr, sănătos...

Ileana mi-a ghicit de la început neliniștea. Îndată ce peisajul nu m-a mai ispitit și am fost siliți să petrecem aproape tot timpul în casă, eu rămâneam ceasuri întregi în birou, fumând cu ochii pe jumătate închiși...

— Te cuprinde demonul, spunea ea râzând.

Mi s-a părut curios că, de data aceasta, dorința mea de scris n-a mai întristat-o. Dimpotrivă, am avut chiar sentimentul că mă îndeamnă, că mă ajută să mă izolez: să rămân cât mai mult singur. S-a înscris la un curs de limba italiană și se așeza ceasuri întregi lângă fereastră, cu cartea pe genunchi, scoțând cuvinte și traducând. Făcea toate acestea ca și când ar fi dorit chiar ea să nu fie deranjată.

— Ai să mă ierți dacă eu am să devin o școlăriță posacă trei luni, îmi spuse într-o zi. Dar vreau ca la anul, când vom merge

din nou în Italia, să pot vorbi și eu...

Ghiceam totuși de ce-și descoperise această pasiune; ca să nu mă apese pe mine gândul că o las singură atâtea ceasuri din zi și din noapte. Avea totuși aceeași grijă de mine și-mi pregătea cafelele cu aceeași precizie, nu cumva să intre la alte ceasuri în biroul meu și să mă turbure. Venea atunci în vârful picioarelor și-mi așeza tava alături, cu grijă, ca și cum i-ar fi fost teamă să mă atingă. Seara, se îmbrăca fără să-mi spună nimic și pleca să-mi pregătească masa, pentru că, în acele săptămâni, nu mai ieșeam serile la pensiune. Se întorcea tăcută, așeza tacâmurile pe nesimțite și, înainte de a mă chema la masă, mă cerceta din prag, să vadă dacă nu cumva ar mai trebui să întârzieze câteva minute, ca să-mi pot termina pagina.

Vorbeam puțin, căci nu mă puteam dezbăra atât de repede de închipuirile din care mă smulseam, iar ea se prefăcu preocupată, ca să-mi dea mie deplină libertate. Mă aștepta întotdeauna noaptea citind, oricât de târziu aș fi stins lampa la masa mea de lucru. O găseam caldă, cu o ușoară oboseală adumbrindu-i ochii, înspăimântată și totuși fericită că mă întorc. Cartea aceea am lucrat-o anevoie și n-am fost niciodată mulțumit de ea. Mă întorceam dintr-o viață prea plină ca să pot scrie bine. Și apoi, fără să-mi dau seama, mi-era teamă de judecata Ileanei; voiam să scriu cum îi plăcea ei, sobru, limpede și totuși patetic.

Infernul acesta a durat până la începutul iernii. M-am trezit într-o zi, ca de obicei, stors până la măduvă și dezgustat de manuscrisul inform care se adunase în mapa de pe birou. Brusc, am întrerupt lucrul și am regăsit viața din iarna trecută. Nici nu mă puteam închipui altfel decât alături de Ileana. Și cu toate acestea, nu mă hotărâm să pecetluim oficial dragostea noastră; parcă mi-era teamă că nu ne vom mai putea, atunci, ascunde atât de bine, nu ne vom mai putea izola. Avea un farmec straniu legătura aceasta, vinovată pentru anumiți oameni. Era poate mai vie, mai dramatică astfel. Nu știu; nu mă gândeam adesea asupra acestei chestiuni. De altfel, ca și Ileana, nu ne întrebam asupra viitorului; ne mulțumeam să trăim, să acceptăm ceea ce se întâmplă.

...O bună parte din prieteni mă uitaseră. Îi întâlneam uneori pe stradă, prin librării: îmi aminteam viața mea dinainte și mi se păreau searbede libertățile mele de atunci, nesemnificative aventurile. Odată mă opri un camarad mai în vârstă, pe care nu-l mai văzusem de mult. Se miră că arăt foarte schimbat.

— Sunt fericit, i-am spus.

— Dar nu-ți mai văd numele pe nicăieri, adăugă el. N-ai anunțat nicio carte nouă... S-a întâmplat ceva?

— Lucrez, răspunsei în treacăt.

Zâmbi și mă bătui pe umăr. Apoi îmi aminti că el are o teorie; majoritatea românilor ratează o dată cu maturitatea; sunt geniali în copilărie, scriitori și plini de talent în tinerețe și ratați la maturitate. Am râs și eu.

— Ai să vezi dumneata, i-am spus despărțindu-ne și strângându-i mâna.

Întâlnirea m-a neliniștit totuși. I-am povestit Ileanei. A rămas îngândurată; și-a plecat privirile.

— Are dreptate, vorbe. De când m-ai cunoscut pe mine, n-ai mai publicat nimic. Toți au să creadă că asta se întâmplă din cauza mea.

Nu știu de ce cuvintele ei mă mâhniră și simții nevoia să mă apăr.

— Tu știi foarte bine că am scris destul, chiar după ce te-am cunoscut.

— N-ai terminat însă nimic, preciză ridicându-și privirile și căutându-mi ochii. Asta mi se pare foarte curios...

— Sunt mai sever acum cu mine însumi, îngânai.

Mă obseda observația ei: i se pare atât de curios că nu sfârșesc nimic. Lucrul acesta era adevărat; dar până atunci, Ileana nu prea mă întrebase despre cărțile mele, nu se neliniștise că nu-mi transcriu manuscrisul și nu pregătesc nimic pentru tipar. Dimpotrivă, până la o vreme, chiar setea mea de creație o făcuse să sufere. Nu puteam uita că de atâtea ori, la început, zâmbea tristă de câte ori rămâneam pe gânduri și-mi spunea: „Iar ai fugit de lângă mine...” Și acum, după ce suportase, aproape îndemnându-mă, două luni de muncă – în care timp mă pierdeam zile de-a rândul – îmi spune cât i se pare

de curios că nu duc nimic până la sfârșit.

— Și sunt încă foarte tânăr, adăugai ferm. Am timp destul să-mi sfârșesc cărțile...

Se întristă deodată și se depărtă de mine, îndreptându-se spre fereastră.

— Aici ai dreptate, șopti ea. Ești foarte tânăr și ai timp...

Cuvintele acestea, care atunci mi s-au părut firești, le-am înțeles de-abia după câteva săptămâni. Ileana rămase la fereastră. Mă apropiai și eu s-o cuprind în brațe și s-o sărut, îmi era peste putință să îndur tăcerea.

— Ninge, îmi spuse, arătându-mi cu palma întinsă fulgii.

Îmi lipii obrazul de fața ei și-i șoptii, ca s-o împac:

— Știi de ce nu pot sfârși nicio carte? Pentru că toate eroinele seamănă cu tine, și n-am curajul să te descriu, să fac literatură din dragostea asta...

Începu să râdă; clipi din ochi, parcă și-ar fi ascuțit privirile să mă pătrundă.

— Și nu se poate scrie fără personaje feminine?

— Ba da, dar nu e interesant, o lămurii eu.

Rămase câteva clipe pe gânduri.

— Asta înseamnă că n-ai să poți scrie nimic definitiv până la urmă, atâta timp cât durează dragostea noastră... șopti încet.

Nu mă așteptam la un asemenea răspuns. Zâmbii încurcat.

— Înțelegi greșit, mă apărui. Va veni un ceas când voi putea scrie despre tine fără să mai fac literatură...

Își apropie din nou fruntea de geam, fără să mai spună nimic, și-mi arătă cu mâna fulgii grei de zăpadă.

— A venit iarna, spusei ca să curm tăcerea.

— A venit, șopti ea.

N-am putut s-o mai fac să vorbească în după-amiaza aceea. Era preocupată și, cu cât se apropia seara, întunericul, cu atât arăta mai neliniștită. Dar a doua zi am uitat amândoi – sau mi s-a părut mie că a uitat și ea – conversația din ajun. Am petrecut dimineața la Băneasa, plimbându-ne prin zăpada proaspătă. Apoi s-au apropiat sărbătorile. Hotărâsem să petrecem Crăciunul la București și să plecăm în ziua de 8 ianuarie la Predeal. Ileana începuse să se agite. Ieșeam în

fiecare seară în oraș, să alegem darurile, să privim vitrinele. Niciodată nu o văzusem atât de nerăbdătoare, atât de copilăroasă. Rămânea mult în fața magazinelor cu jucării, strângându-mi nervos brațul. A ales chiar ea pomul de Crăciun și l-a împodobit o după-amiază întreagă. Se închidea acolo, singură, înconjurată de cutii și pachete.

Îmi spuneam că toate acestea îi aminteau de copilăria ei tristă și-mi făgăduiam să o iubesc atât de fierbinte, încât să nu mai regrete timpurile acelea, să nu o mai covârșască melancolia. Îmi spuneam, de asemenea, că așteaptă cu atâta nerăbdare Crăciunul, pentru că petrecuse mult timp în Germania. Și iarăși aș fi vrut să o pot iubi cu o nouă patimă, mai pură, să sting orice urmă a trecutului din amintirea ei. Mă plimbam în odaia mea, așteptând să se deschidă ușa. Hotărâsem să rămânem numai noi doi în seara de Ajun, până la miezul nopții. După aceea ne duceam la Alexandru.

Când s-au auzit cei dintâi colindători, Ileana mi-a deschis ușa. Bradul era încărcat cu jucării. Am început să râd și am vrut s-o prind în brațe. Dar ea s-a desprins ușoară și a alergat jos, să deschidă toate ușile. Cu o iarnă mai înainte nu putuse primi colindători, pentru că locuia într-o casă-bloc, și-mi mărturisise atunci de câteva ori cât de mult suferise din cauza aceasta. Rămas singur, am început să cercetez bradul. Mai multe pachete cu numele prietenilor noștri. Apoi un creion de aur pentru mine. Lângă brad, jos, foarte multe jucării. Nu prea înțelegeam și zâmbeam vag. Mi-am adus însă aminte brusc că eu nu îi cumpărasem nimic și m-am întunecat. În acea clipă am auzit-o întorcându-se. Câțiva copii de mahala, sfioși, rămaseră în prag. Au început să cânte. Ileana s-a apropiat de mine și mi-a luat brațul. Fața întreagă îi era luminată de o fericire neobișnuită, prea simplă. I-am șoptit aplecându-mă:

— Știi că eu nu ți-am adus nimic?

A scuturat din cap și mi-a acoperit buzele cu palma; parcă m-ar fi rugat să nu spun nimic, să o las să asculte în liniște colindul.

— Mă ierți? o întrebai eu, aplecându-mă din nou spre ea.

Îmi strânse, tremurând, brațul. I-am arătat creionul pe care

mi-l dăduse ea și i-am spus:

— De data aceasta nu mai am nicio scuză; trebuie să-mi sfârșesc cartea...

A plecat de lângă mine să împartă bani copiilor. Am crezut că are să le dăruiască și din jucăriile îngrămădite lângă brad, deși erau prea mari și prea scumpe pentru ei. Dar Ileana nu le-a împărțit decât bani și fructe.

Când am rămas singuri, am îmbrățișat-o, cerându-i din nou iertare.

— Dacă aș fi fost destul de bogat să-ți pot cumpăra măcar un inel care să ți se potrivească...

— Mai mult decât mi-ai dat, n-ai să poți niciodată să-mi dai, îmi spuse.

Am crezut, firește, că se gândește la dragostea noastră. Am întrebat-o, râzând, ce are să facă cu atâtea jucării.

Îmi răspunse, tainic:

— Are să fie nevoie...

Ne-am apropiat din nou de brad. Am stins luminile electrice, și Ileana a început să aprindă lumânările. Era foarte emoționată. Amândoi, strânși unul într-altul, priveam. S-au auzit din nou glasurile colindătorilor.

— Acum ești fericită? am întrebat-o eu, ridicol, așa cum întreabă toți îndrăgostiții.

Nu mi-a răspuns; m-a privit doar în ochi, cu toată ființa ei încordată.

— Îți amintești ce mi-ai făgăduit astă-primăvară? mă întreabă ea târziu, aproape în șoaptă.

Nu-mi aminteam. De altfel, nici nu încercam să-mi aduc aminte. Așteptam să-mi spună ea. Dar s-au auzit pași pe scară, și Ileana a alergat repede de lângă mine să deschidă. Erau alți colindători, de data asta mai numeroși și mai bine îmbrăcați.

Un cor de elevi de liceu, fără îndoială.

Au intrat în cameră și s-au lipit unul după altul de perete. Au început brusc:

Astăzi s-a născut

Prunc din Duhul Sfânt...

Cântau cu multă discreție, aproape înăbușit, neîndrăznind să

privească pe cineva. Ileana mi-a luat brațul, mi-a căutat mâna și a început să mă mângâie, blând.

— Ce ți-am făgăduit? o întrebai eu, tot în șoaptă.

Nu-mi răspunse. Dar, după ce copiii începuseră un alt cântec, mi-a arătat cu ochii bradul. Înțelegeam, și o cumplită spaimă îmi strânse inima. Asta nu se putea întâmpla, îmi spuneam, asta nu. Simțeam că totul va fi atunci definitiv schimbat: că cineva din mine va muri o dată cu nașterea copilului meu. Mi-era totuși peste putință să mă împotrivesc acum. O iubeam prea mult, și Ileana era atât de emoționată. Și apoi, noaptea de Ajun, colindătorii...

Simții cum ea îmi caută ochii, să înțeleagă ce gândesc. Mă încăpățânai să privesc vag, absent, către brad. Vedeam foarte turbure artificiile. Întâlnii iar jucăriile și am avut o ușoară tresărire de ciudă. Eram totuși mai mult încurcat decât iritat. După ce băieții și-au încetat cântecul și au plecat, unul câte unul, Ileana mă întrebă:

— Acum îți amintești?

Îmi aminteam foarte limpede scena din primăvară. Îmi aminteam și cuvintele ei, înfiorate, de atunci.

— Dar nu mă gândeam că vom obosi așa de repede, spusei eu aranjând o lumânare în mijlocul bradului.

Ileana se apropie de mine, speriată, palidă.

— Ce vrei să spui? mă întrebă.

Nu-i răspunsei imediat. M-am prefăcut că, într-adevăr, lumânarea aceea trebuia urgent îndreptată; altminteri, fără îndoială, s-ar fi aprins întreg bradul.

— Îmi făgăduiai atunci că atât timp cât nu ne obosește dragostea nu mai avem nevoie de nimic altceva, vorbii eu calm... Eu încă n-am obosit, adăugai, silindu-mă să zâmbesc.

Ileana se atârână de mine și începu să-mi mângâie fața.

— Dar eu nu mai pot așa, spuse ea emoționată, nu mai pot...

O sărutai, silindu-mă să regăsesc căldura și iubirea de altădată.

— Și nici nu mai am atâta timp înaintea mea, adăugă ea repede. Cine știe ce se poate întâmpla oricând, în orice zi...

Era foarte emoționată și tremurii ei mi se comunica prin nu

știu ce antene nevăzute. Voiam să-i spun ceva bun, un cuvânt fierbinte, de dragoste, care s-o mângâie, s-o liniștească. Dar s-au auzit din nou pași pe scară. Tresării, plictisit. Aș fi vrut să nu mai primească alt cor. Ileana, însă, alergă spre ușă. Aceiași băieți cu obrații roșii de ger, neîndrăznind să intre în cameră din pricina semiîntunericului (căci nu erau aprinse decât lumânările de la brad). Au început un cântec trist îndată după urare; un cântec care nu avea nimic de-a face cu Crăciunul. Stam pe canapea, ascultând cu gândurile turburate. Ileana se apropie de mine.

— Ce le-o fi venit să-l cânte? spuse ea.

— E frumos, șoptii.

— Sunt mai frumoase colindele, vorbi ea, plecând fruntea. Toate colindele acestea vechi cu...

Am simțit cu o sângeroasă precizie efortul pe care-l făcuse ca să nu completeze fraza: cu Nașterea Mântuitorului. N-am răspuns nimic. Mă copleșise o neînțeleasă tristețe, o mare oboseală. Și totuși, cât de vie și de întreagă rămăsese Ileana în toată turburarea aceasta a mea! Pe ea nu o puteam uita.

Corul terminase cântecul și aștepta. Ileana nu-și ridică însă fruntea. Eu rămăsesem acolo pe canapea, secătuit. Câteva clipe a fost o tăcere penibilă. Apoi, un alt cântec, de astă dată mai voios; încercau să-l cânte pe trei voci, fără să izbutească.

— Vezi, tu ai să poți crea *întotdeauna*, vorbi brusc Ileana, apăsând cuvântul. Și cu cât ai să înaintezi în ani, cu atât ai să scrii mai bine...

Aș fi vrut s-o întrerup, dar nu aveam curajul; nu aveam nici măcar puterea să mă hotărăsc într-un fel. Parcă oboseala mă amețea crescând. Nu mă gândeam nici măcar ce vor crede copiii aceștia care cântau în fața noastră, aproape fără să ne vadă din cauza umbrelor. Simțeam doar că se rupe ceva din mine, că o mare, primejdioasă schimbare mă așteaptă.

— Te gândești poate la *altceva*, vorbi din nou Ileana, fără să-și ridice ochii din covor.

— Nu, spusei simplu, nu mă gândesc la nimic.

Ileana se înălță brusc și se apropie, șovăitoare, de cor. Stătu acolo până ce-și sfârșiră cântecul. Trase apoi un sertar, unde

erau pregătiți banii, și începu să împartă. Băieții nu îndrăzneau să plece. Ca să iasă din încurcătură, izbucniră:

— Mulți ani trăiască!...

Mi s-a părut ridicolă urarea aceasta și m-am ridicat și eu de pe canapea, apropiindu-mă de ușă, cu un zâmbet silit. Voiam să le spun ceva și-i întrebai, la întâmplare:

— În ce clasă sunteți?

Răspunseră câțiva, cu jumătate de glas. Unul din ei, mai înalt, îmi spuse încurcat:

— Eu vă cunosc... Am citit o lucrare de dumneavoastră...

Îmi veni deodată să râd; nu pentru că îmi știau numele, ci pentru formula politicoasă pe care o întrebuițase: o „lucrare”. Ileana râdea și ea. După ce a închis ușa, s-a oprit în fața mea:

— Eu nu pot arăta nimic, spuse.

O cuprinsei atunci în neștire în brațe și începui să mă rog, să-i mărturisesc emoționat, luptând parcă pentru libertatea mea, pentru apărarea ființei mele întregi. I-am repetat, de astă dată patetic, că artistul nu trebuie să creeze decât în arta lui, că noi amândoi nu suntem din lumea asta, că nu ne putem împotrivi destinului care ne-a ales unul altuia pentru o astfel de nuntă. Ea mă asculta ca întotdeauna, tăcută, înspăimântată. Nu mi se putea împotrivi, simțeam asta, și luptam parcă mai frenetic.

— Eu nu-ți sunt oare de ajuns? o întrebam.

Îmi răspunse sărutându-mă. Era palidă, îngândurată.

— Atunci, începu ea, șovăind, degeaba a venit Crăciunul.

S-a ridicat anevoie de lângă mine. Aceași mare, cumplită tristețe mă cuprinse. Strigai:

— Tu poate crezi că *mi-e teamă*, că nu vreau să mă leg prea mult de tine. Dar ca să-ți dovedesc...

Ileana se îndreptă spre brad.

— E târziu, spuse. Trebuie să mergem la Alexandru.

Și începu să stingă lumânările.

VIII

Am cunoscut la Alexandru una din cele mai deprimante seri din viața mea. Am ajuns mult înainte de miezul nopții. Eram printre cei dintâi invitați, și odăile acelea în care, cu un an mai înainte, o cunoscusem pe Ileana, păreau acum prea mari și prea triste. Sau, poate, așa mi s-au părut mie. Ne-am așezat pe o canapea. Nu știam ce să spun și atunci cerui un pahar de vin. Socoteam că, amețindu-mă, are să mi se risipească tristețea de moarte din suflet. Și totuși, îmi spuneam, ce simplu este să fii fericit, ce ușor ne este nouă, Ileanei și mie, să fim fericiți...

— Ce e cu voi? ne întrebă Alexandru.

— Nimic, spusei. Ileana a alergat azi toată ziua și e obosită.

Golii paharul și cerui încă unul. Ileana mă privi înspăimântată; privirile ei, speriate, de panică. În clipa aceea m-am gândit că, poate, văzându-mă atât de nefericit, căutând uitarea în beție, ea are să mă înțeleagă și nu-mi va mai aminti făgăduiala pe care i-o făcusem. Mi-am dat seama mai târziu ce cabotin poltron eram în acel moment. Dar atunci îmi spuneam: Ileana mă vede cât sunt de nefericit, cât sunt de trist. Ea știe că nu pot supraviețui decât în măsura în care rămân artist. Și poate, în cele din urmă, mă va primi astfel, așa cum m-a primit până acum...

Într-adevăr, când am golit al treilea pahar și m-am ridicat chiar eu ca să mi-l umplu, Ileana s-a furișat repede lângă mine și mi-a apucat brațul.

— Andrei, șopti ea emoționată. Iartă-mă că te-am supărat.

— Dar nu m-ai supărat deloc, spusei eu cu oarecare voluptate. Ceea ce trebuia să se întâmple s-a întâmplat. Nu ești tu de vină...

Se făcu parcă mai palidă.

— De unde știi? mă întrebă sfioasă.

De fapt, nu știam nimic. Spusesem așa, câteva cuvinte vagi. Dar când am auzit-o pe ea, am devenit mai năuc.

— Mi-am închipuit, am răspuns sec. Apoi, după o pauză, am adăugat, cu brutalitate: N-are nicio importanță!...

Și am golit paharul până la fiind. Ileana își mușcă buzele.

— Iartă-mă, șopti ea încă o dată.

Dar în acea clipă, un nou grup de invitați intră în sufragerie. Erau destui acum. Gazda începu să aprindă luminile bradului. Priveam amândoi aiuriți, parcă n-am fi înțeles nimic.

— E mai frumos pomul nostru, șopti din nou Ileana, apropiindu-se. Nu e așa?

— Într-adevăr, spusei eu, și îi căutai ochii.

Erau înălăcrâmați. Poate că eram și eu emoționat, căci Ileana îmi zâmbi cu nesfârșită dragoste. Îi luai mâna și i-o sărutai. Câteva perechi noi intrară. O doamnă se apropie de noi și mă întrebă:

— Dar ce e cu dumneata? Nu te mai întâlnește nimeni nicăieri...

Parcă nici nu vroia s-o vadă pe Ileana.

— Nu știu dacă ai cunoscut-o, o prezentai ei. E logodnica mea...

Spusei asta, mai mult pentru că mă umilise privirea absentă pe care, câteva clipe, o oprise asupra Ileanei.

— Extraordinar! exclamă doamna, prefăcându-se surprinsă.

Ileana zâmbi în silă. Îmi dădeam seama cât de bine se poate stăpâni.

— Alexandre, strigă din nou doamna. Dar de ce nu ne-ai spus nimic?

În câteva minute, toți se înghesuiau în jurul nostru, felicitându-ne. Sărbătoarea Ajunului fusese parcă uitată. Alexandru ne îmbrățișă, emoționat.

— În sfârșit! exclamă el. Am descoperit soția unui geniu!...

Ileana începu să plângă și-și plecă fruntea, după obiceiul ei. Era foarte palidă, buzele îi tremurau și-și strângea neconținut mâinile. Încercai să rup cercul apăsător care ne strivea.

— E foarte obosită, lămuriam eu.

— Exclus! vorbi cineva. Plânge de fericire...

Alexandru începu să destupe sticlele de șampanie. Au ciocnit toți în sănătatea noastră. Eu eram așezat acum lângă Ileana, ținând-o de mijloc.

— Tăcere, tăcere! strigă din pragul celeilalte odăi o domnișoară.

Au întors toți capetele: *Imnul nupțial* din Lohengrin, pe o placă de gramofon. O cumplită solemnitate, pe care aproape nimeni nu știa cum s-o primească, s-a pogorât atunci în salon. La un moment dat, cineva a început să bată din palme, și apoi toată lumea a izbucnit în aplauze.

— Eu i-am făcut fericiți, se lăuda Alexandru.

Avea și el lacrimi în ochi, nu știu de ce.

— Să ne scrii toate acestea într-o carte, vorbi doamna care aflase întâi că suntem logodiți.

Apoi ne-am așezat la masă; noi doi aveam locurile de cinste. Un cor de studenți ne-a cântat aproape un ceas. Ileana s-a luptat multă vreme ca să nu izbucnească în plâns. Târziu, când petrecerea se înfierbântase, mi-a făcut semn că nu mai poate rezista. Am fugit, ca și în acea noapte din anul trecut, pe furiș, prin odaia de baie. Am coborât scările ameteți, aproape bolnavi. În mașină, Ileana a început să plângă. Nu găseam putere s-o mângâi, s-o rog să înceteze. Oftam și, în puținele intervale de luciditate, îmi spuneam: dar ce s-a întâmplat? Ce s-a putut întâmpla? Nu înțelegeam nimic. Simțeam numai că s-a rupt ceva, iremediabil, că s-a întâmplat undeva o spărtură și, oricât m-aș zbate, nu voi mai fi în stare să cunosc fericirea de la început. Timpul luminos care se scursese de la prima noastră întâlnire până în clipa când s-a dus Ileana să stingă lumânările pomului de Crăciun mi se părea extrem de depărtat, asemenea unui paradis pierdut.

Când am rămas amândoi singuri în odaia noastră, Ileana s-a întins pe canapea, extenuată, și a rămas acolo, amuțind, fără să mai aibă puterea să-și scoată haina. Am vrut s-o ajut, dar m-a rugat cu mâinile să nu mă apropii. Târziu, mi-am dat seama că trebuie totuși să încerc o lămurire.

— Eu nu înțeleg de ce ești atât de nefericită dacă te-am prezentat drept logodnica mea, i-am spus. Aveam, de altfel, de mult gândul acesta. Și dacă nu m-ai fi întrerupt, ți l-aș fi spus ție întâi astă-seară, când te-ai dus să stingi lumânările.

Nu mi-a răspuns nimic. Zăcea pe canapea, absentă, aproape adormită.

— Poate că vestea asta te întristează, adăugai apropiindu-mă.

Îngenuncheai lângă ea și-mi rezemai fruntea de pieptul ei.

— Ce s-a întâmplat? Întrebai din nou, mai stins.

Deschise ochii și-mi zâmbi tristă.

— Voiam și eu să-ți spun tot astăzi, vorbi ea. Dar n-am mai avut curajul...

Începeam acum să înțeleg. Sufeream atât de mult de tristețea care ne copleșise pe amândoi, încât îmi era indiferent ce se va mai întâmpla după asta. Voiam ca noaptea să se termine într-un fel, să regăsim odată liniștea.

— Nu-i nimic, spusei. Gata acum...

Dar probabil că aveam o expresie atât de resemnată și vocea îmi era atât de obosită, învinsă aproape, încât Ileana își acoperi ochii cu palmele.

— Dar nu așa, murmură ea. Așa nu, în niciun caz...

Zilele de Crăciun le-am petrecut silindu-ne amândoi din răspuțeri să părem, unul față de altul, voioși, fericiți. Eram însă turburați, neliniștiți, amenințați parcă de o mare și nefericită primejdie. Eu așteptam înfrigurat să plecăm la Predeal. Nădăjduiam că acolo se vor risipi toate umbrele și vor pieri neliniștile. Într-o dimineață, înainte de Anul Nou, am întrebat-o dacă e pregătită pentru plecare.

— Eu nu pot pleca, răspunse încurcată. Am aranjat cu doctorul; mâine intru în clinică...

I-am luat repede brațul, înspăimântat. Voiam să spun ceva, s-o opresc.

— Acum e prea târziu, șopti ea, plecând ochii.

Am rămas amândoi tăcuți, înfiorați; niciunul din noi nu avea curajul să rupă tăcerea. Ce-aș putea să-i spun? mă întrebam. Nu înțelegeam bine ce se întâmplase; când văzuse pe doctor, de ce

trebuia să fie internată într-o clinică, de ce tocmai acum, în mijlocul sărbătorilor?

— Trebuie neapărat? întrebai eu târziu, ca să spun ceva.

Dădu din cap. Figura i se schimbaseră mult în aceste ultime zile. Fruntea își pierduse lumina. Ochii îi erau mereu absenți. Gura ei mare, însângărată, se desena acum obosită și palidă...

— E ceva grav? întrebai eu din nou.

Eterna lașitate a bărbatului se redeșteptase în mine. Voiam cu tot dinadinsul să-mi asigur liniștea, să capăt certitudinea că nu se va întâmpla nimic grav, că nu va îndura suferințe mari din pricina mea. Voiam, fără să-mi dau seama, să mă degajez de orice răspundere.

— Nu, nu va fi nimic, mă liniști ea, mângâindu-mă.

Apoi s-a depărtat de mine, desfăcându-se încet.

Am rămas în mijlocul odăii, năuc, fără gânduri. Îmi aprinsei o țigară. Ea mă auzi și-și întoarse capul.

— Nu mai fuma atât...

M-am așezat pe marginea patului. E prea târziu, îmi spusese. De ce era târziu? Ce se întâmplase? Ce se mai putea întâmpla?...

Noaptea aceea a fost cumplită. Ileana se temea de mine, fugea aproape, și totuși se trudea să mă liniștească, să mă mângâie.

— De ce nu încerci să lucrezi ceva? îmi spuse, văzându-mă agitat. Citește.

Am crezut că vrea să rămână singură și m-am dus în odaia mea de lucru. Dar nu puteam face nimic. Mă doboră aceeași stranie neliniște. Zadarnic încercam s-o alung, gândindu-mă cum am să hotărâsc eu nunta fără știrea Ileanei. Cum vom pleca, apoi, amândoi în Elveția pentru câteva luni. Încercam să îmi agăț gândul de amănunte concrete; nu mai aveam prea mulți bani, va trebui să mă împrumut sau să cer uneia din surorile mele. Zadarnic; niciun peisaj închipuit mental, nicio călătorie în gând nu mă puteau liniști.

...N-a vrut să mă lase s-o însoțesc. Mi-a dat doar adresa sanatoriului. Puteam s-o vizitez, firește, în fiecare zi. Am colindat în neștire, pe străzi, după plecarea ei. În cele din urmă,

m-am dus și eu. Am cerut să vorbesc cu doctorul. M-a primit destul de târziu. Am început să îngân câteva scuze: o călătorie urgentă, studii, atâtea întâmplări neprevăzute. M-a liniștit: nu era nimic grav...

A doua zi am văzut-o. Zâmbea. Eram copleșit de emoție, de remușcări. Îi adusesem un buchet de liliac alb. Am rămas acolo, lângă ea, zăpăcit, timid. I-am spus, la plecare:

— Știi, e mai bine să mergem undeva; în Tirol, bunăoară...

A tăcut, dar mi-a ținut mult timp mâna, mângâind-o. Am plecat cu o sumă de gânduri bune; de acum nu o voi face niciodată să sufere, și va fi cu totul și cu totul fericită... Când am revenit, peste o zi, mi s-a spus că nu o pot vedea; i se făcuse o intervenție chirurgicală în cursul nopții. Am simțit în acea clipă că totul se prăbușește în jurul meu. M-am așezat pe un scaun. Am auzit un glas, venind parcă de departe.

— Nu e nimic grav...

Repetam cuvintele acestea în neștire. Am plecat fără să înțeleg ce-aș putea face până în clipa când ne vom revedea. M-am dus la Alexandru. I-am spus că Ileana e în sanatoriu. Apoi l-am întrebat repede dacă vrea să-mi fie martor la căsătoria mea. Eram foarte nervos, și febra începea să mă mistuie.

— Ce s-a întâmplat cu voi? mă întrebă el brusc.

Stătu câteva clipe pe gânduri: parcă mai auzisem eu odată întrebarea aceasta, dar nu eram sigur dacă nu e o iluzie din pricina oboselii, dacă nu mi se pare cumva că retrăiesc întocmai o scenă de demult petrecută, pe care nu izbutesc s-o identific.

— Dar și tu ești bolnav, spuse Alexandru luându-mi mâna. Ai febră...

Mă scuturai; parcă, într-adevăr, în acea clipă m-ar fi străbătut un atac de friguri. Am plecat. Afară se lăsase un îngheț cumplit. Mi-era teamă să mă întorc acasă. Eram singur, și totuși prezența Ileanei, care mă întâmpina pretutindeni, mă secătuia. A trebuit, în cele din urmă, să mă întorc. Pe drum, mi-am amintit că un personaj dintr-o carte a mea se numește Margareta. Amănuntul acesta mă obseda stupid, fără să-i găsesc niciun sens. Margareta. Repetam în neștire numele acesta. Și apoi, deodată, mi-am adus aminte de Margareta din *Faust*. Își

ucisese copilul, asta era. De teamă, de rușine, îl ucisese. Dar Ileanei nu-i era teamă de nimeni, nu-i era rușine. Altceva se întâmplase: desigur că se întâmplase altceva, și ea nu avea nicio vină. Ea nu voise, ea se împotrivise destinului acesta. Din altă parte pornise gândul: de la mine, numai și numai de la mine...

Am simțit atunci că mă copleșește un sentiment întunecat de răspundere. Nu-mi dădeam prea bine seama ce păcat săvârșeam, dar mă apăsa o mare culpă, o vină cumplită, necunoscută...

* * *

De-abia când s-a reîntors Ileana, mi-am venit în fire. O văzusem mereu în ultimele zile. Slăbise mult și emoția o făcea și mai palidă. A alergat prin toate colțurile odăii noastre, parcă lipsise de acasă luni întregi. Mă săruta turburată, însetată de mine, și totuși întreaga ei ființă era mereu stăpânită de o mare neliniște. Mă voia mereu alături, voia neconținut să-mi simtă căldura brațului sau a mâinii. Aproape că nu mai voia să iasă din casă. Dar pe mine mă apăseau încăperile acelea, în care suferisem atâta de singurătate, unde o chemasem de atâtea ori în gândurile mele. Mă pregăteam de plecare. Renunțasem să mai mergem la Predeal. Eram nerăbdător să trecem cât mai repede granița și s-o regălesc. Aș fi vrut să ne căsătorim însă înainte de plecare. Când i-am spus asta, cu tot zâmbetul ei cald, de mulțumire, cu toată îmbrățișarea ei, am simțit că vestea nu o bucurase pe cât nădăjduiam eu.

— Nu ești fericită că ai să fii soția mea? am întrebat-o.

— Nu eram și până acum? mi-a răspuns. Și poate eram mai mult înainte...

Spusese primele cuvinte cu multă simplitate; apoi izbucni deodată în plâns și mă cuprinse pierdută în brațe.

— Ce ai? Ce ai? o întrebam proteste, sărutând-o.

Nu-mi răspundea. Numai mâinile ei înspăimântate le simțeam cum mă încleștează și îi simțeam inima zbătându-se.

— Știu la ce te gândești, i-am spus. Dar de-acum înainte, dacă ai să vrei tu...

Mi-a astupat gura cu palma ei, cutremurându-se.

Am privit-o mirat. Am crezut că nu vrea să-și amintească...

— Iartă-mă, i-am spus sărutându-i mâna.

— Tu să mă ierți pe mine...

Acestea erau cuvintele ei obișnuite, de câte ori îi ceream iertare, și nu m-au turburat.

Mă emoționa numai infinita ei dragoste, marea ei blândețe.

— Ai să poți, într-adevăr, să mă ierți? reveni ea. Acum sunt așa cum ai voit tu: pură...

Nu înțelegeam. Și totuși, din nou mă cuprinse neliniștea. Mă temeam să întreb mai mult. Dar Ileana voia să-mi spună tot, până la capăt.

— Nu te mai poți teme de mine, de acum înainte, vorbi mai stins.

— Poate mai târziu, spusei îngândurat.

Clătină din cap. Ochii îi erau arși, privirile căpătaseră o fixitate care mă turbura.

— Acum te am numai pe tine, adăugă ea. Trebuie să mă iubești mult, mult, până la sfârșit...

Aș fi vrut să-i spun atunci un singur cuvânt de dragoste, să o mângâi, să înțeleagă cât de definitiv sunt al ei. Dar nu puteam vorbi nimic. O priveam numai. Îmi spuneam: poate că mai târziu... Dar ea clătinase din cap. Îmi amintii, stupid, cum se întâmplă întotdeauna în asemenea împrejurări, refrenul din *Corbul* lui Edgar Poe: „*Nevermore*”. O priveam, începând să n-o mai văd.

— La ce te gândești? mă întrebă ea. De ce-ai fugit de lângă mine?

— N-am fugit, minții.

Dar mi-era peste putință să mă pot concentra, să-i spun cuvântul acela de dragoste pe care îl aștepta. Îmi venea mereu în minte refrenul: „Niciodată”... Și, în același timp, o licărire de nădejde: poate se înșală...

— De ce nu spui nimic? mă întrebă din nou.

Încercai un ultim efort:

— Tot ce-aș putea să-ți spun tu știi...

— Îmi place să te aud vorbind...

Peste putință. Mi-am plecat capul pe genunchii ei, și Ileana a început să-mi mângâie în neștire părul.

— Ai lucrat ceva cât ai rămas singur? mă întrebă, foarte stins.

O cumplită mâhnire mă năpădi. Cum aş fi putut lucra cât timp ea era în sanatoriu?...

— Am avut insomnii, atât i-am spus.

— Trebuie să lucrezi, stăruie. Trebuie să te deşteşti din somnul ăsta...

Vrui s-o întrerup, să-i spun cât de sălbatic mă dureau cuvintele ei, dar Ileana îmi cuprinse capul în palme şi continuă:

— Ştii, m-am gândit şi eu mult la tine cât timp am fost singură. Ce egoistă eram înainte... Voiam să te păstrez numai pentru mine... Ab-surd!... Tu nu eşti ca ceilalţi, ca noi... Soţia Meşterului Manole s-a zidit pe sine la temelie, şi eu mă temeam de o jertfă mult mai neînsemnată...

Vorbise atât de stins, încât am crezut că va izbucni în plâns. Dar îşi păstra siguranţa vorbei. Înţelegeam că-şi pregătise de mult răspunsul acesta, că îl rostise de mai multe ori în sanatoriu. Îi simţeam mâna mângâindu-mi părul, tremurând.

— Trebuie neapărat să-ţi refaci viaţa, continuă cu acelaşi glas. Tu n-ai dreptul să te îngropi alături de mine...

Mă cutremurai. Simţeam că se apropie ceva grozav.

— N-am şi eu dreptul să fiu fericit? o întrebai.

Ileana îşi muşcă buza, şi numai atunci, pentru o clipă, ochii i s-au turburat. Apoi şi-a plecat, biruită, fruntea.

— Nu mai ştiu... şopti.

* * *

De a doua zi a început să-mi reorganizeze viaţa. Amâna, fără motiv, plecarea, formele căsătoriei noastre. O interesau mai mult planurile cărţilor mele şi mă rugă să-i dau voie să parcurgă manuscrisele. A trebuit s-o ascult. Niciodată n-am văzut-o atât de total cufundată în cercetarea şi înţelegerea operei mele.

— Nu mai mi-e milă de tine, spunea zâmbind. De acum trebuie să sfârşeşti tot ce ai început...

Dar eu eram incapabil să scriu o singură pagină. Ca s-o liniştesc totuşi, m-am prefăcut că-mi corectez manuscrisul şi mă închideam în fiecare după-amiază câteva ceasuri în birou, citind

foile scrise cu multe luni înainte. Gândul îmi era însă la călătoria pe care Ileana o amâna mereu, la nopțile de dragoste pe care știam că le voi regăsi odată plecați din București.

Aniversarea întâlnirii noastre am serbat-o singuri, închiși în casă. Ileana mi s-a dat atunci din nou înfometată, așa cum de mult nu o mai cunoscusem. Voia parcă să mă păstreze pentru totdeauna aproape de ea, crescut din ea, hrănit de sângele și respirația ei...

A doua zi aveam câteva curse lungi de făcut. Izbutisem s-o conving că e mai bine să plecăm, măcar pentru o lună. Altminteri, mi-ar fi greu să lucrez. Și acum căutam bani pentru călătorie, acte pentru Ofițerul stării civile. M-am întors acasă pe seară, obosit. M-a mirat că nu mi-a deschis ea, cum făcea întotdeauna când îmi auzea pașii pe scări. Poate i-o fi rău, mi-am spus. Am căutat cheia și am descuiat. Nu am întâlnit-o în prag, nici în odaia noastră. Și cu toate acestea nu îmi spusese că ar putea pleca undeva, nu îmi aminteam nimic. M-am dezbrăcat, puțin dezamăgit. Am aprins o țigară și am trecut în birou. Va fi fericită când, întorcându-se din oraș, mă va găsi lucrând, gândeam. I-am zărit scrisul pe un plic. Îmi spunea, fără îndoială, unde plecase. Am deschis plicul și am rămas câțva timp cu răsuflarea înecată, împietrit. Erau patru pagini mari, scrise până la ultimul rând...

Mavrodin se opri, extenuat. Își frecă genunchii și rămase cu ochii pierduți în întunec. Apoi continuă brusc:

— Îmi scria că pleacă și mă ruga să n-o caut. Și apoi, în restul paginilor, îmi mulțumea pentru dragostea mea, îmi mărturisea cât de fericită a fost atâta timp... îmi spunea iarăși, la urmă, să n-o caut; îi era peste putință să suporte dragostea noastră, așa cum era... neroditoare.

Șovăise mult înainte de a scrie cuvântul acesta. Scrisese întâi un alt cuvânt, pe care îl ștersese cu foarte mare băgare de seamă... Și apoi, iar îmi spunea cât de fericită a fost, că orice s-ar întâmpla de acum înainte, viața ei și-a cunoscut împlinirea...

Citeam, aproape fără să-mi dau seama de tot ce se întâmplase. Înțelegeam că plecase Ileana, dar mi-era peste putință să cred că n-am s-o am din nou lângă mine. Am așezat

scrisoarea pe birou și am început să mă plimb prin casă.

Am zărit la întâmplare un lucru de-al ei și apoi, năuc, am început să răscolesc pretutindeni: în dulap, în odaia de baie, în bucătărie. Totul era ca și mai înainte. Nu lipsea nimic. Nu-și luase niciunul din lucrurile ei. Am început să tremur. Dacă, cumva, în timpul acesta, ea încerca vreo nebunie?... M-am îmbrăcat repede și am alergat în stradă...

Nu știam ce trebuie să fac mai întâi. Am luat o mașină și am indicat șoferului adresa lui Alexandru. Îmi spuneam, pe drum: nu se poate să fie adevărat, are să se întoarcă...

— A dispărut Ileana! am strigat intrând, fără să-mi scot măcar paltonul.

Alexandru a încercat să mă liniștească. A telefonat în mai multe părți. Stam în fotoliu, fumând în neștire, cu capul în palme. Cineva mi-a adus o vișinată.

— Nu, mulțumesc, nu iau nimic înainte de masă, am spus.

Apoi mi-am dat seama că vorbisem fără să mă gândesc; am să mai pot oare mânca? Are să mai fie timpul, zilele, nopțile la fel ca mai înainte? Alexandru telefona mereu. Când s-a apropiat de mine, l-am întrebat:

— Ce spune?

Mi se părea că toți aceștia cărora le vorbise el *trebuiau* să știe ceva precis; o văzuse, fără îndoială, cineva pe stradă, o văzuse cineva în mașină.

— Haidem, îmi spuse Alexandru.

— Unde mergem? întrebai.

— La tine.

Am venit din nou acasă. I-am spus, zâmbind, în fața ușii.

— M-am dezobișnuit să deschid eu ușa, cu yale. Până acum îmi deschidea Ileana...

Și, nu știu de ce, intrând a doua oară în biroul meu, am nădărdit, o clipă, că o voi găsi acolo, șezând la o masă, zâmbind. Poate i-a fost și ei greu să plece pentru totdeauna...

Mavrodin se opri, tușind. Începu să tremure și-și bătu brațele să se dezmoștească.

— S-a făcut frig, spuse. Nu vrei să intrăm? Nu mai sunt nopțile atât de calde acum.

Tovarășul îl urmă fără să spună un singur cuvânt. Se opri în prag, în timp ce celălalt aprinsese chibritul să caute, o clipă, cu pleoapele apropiate, lampa.

IX

Mavrodin se trânti obosit pe pat. Câteva clipe rămase nemișcat, rezemându-și capul pe brațe, cu ochii întredeschiși. Dar își dădu brusc seama că nu și-a invitat prietenul să se așeze și-i arată un fotoliu de paie. De-abia atunci observă cât era de emoționat Hasnaș. Figura i se schimbase; îmbătrânise, profilul lui era mai întunecat acum, buzele strivite.

— Poate ți-e somn? îl întreabă.

Celălalt clătină din cap. Se ferise totuși să-i întâlnească privirile. Se așează pe scaun, aprinzându-și automat țigara.

— Vrei să bei cafea? întreabă din nou Mavrodin.

— Bucuros.

Se apropie de masă, turnă spirtul și-l aprinse. Privi lung cum ard flăcările albastre. Hasnaș aștepta, tot atât de nerăbdător, să continue.

— O să pierdem noaptea, vorbi brusc Mavrodin, și mâine trebuie să ne sculăm în zori. Dar nu mi-e somn...

— Nici mie, mărturisi celălalt repede. Povestea asta a dumitale...

Vru să adauge: stranie, dar se opri. Aștepta și el să fiarbă cafeaua și să-și reînceapă Mavrodin istorisirea.

— E straniu că am cunoscut și eu o asemenea întâmplare, adăugă după o nouă tăcere.

Mavrodin nu-l auzi. Parcă era furat de flăcările acelea albastre, zdrențuite. Îl trezi clocotul din ibric.

— Poate ar fi fost mai nimerit un ceai, spuse el, turnând cafeaua în cești. Noptile sunt destul de reci acum...

Puse tava cu cafele pe pat. Își aprinse o nouă țigară. Apoi tăcu, multă vreme, frecându-și la răstimpuri brațele.

— ...N-am mai găsit-o nicăieri, începu târziu. Alexandru mi-a mărturisit mai târziu cu câtă spaimă deschidea în fiecare zi ziaarele; nu cumva să afle de sinuciderea Ileanei, de vreo femeie necunoscută găsită pe undeva. Știam că are un frate, dar nu știam în ce oraș locuiește. Alexandru mi-a spus că era un cartofor înverșunat, care își schimba locuința de câte ori putea, ca să scape de datornici. Târziu am dat și de urma lui, dar zadarnic. Nu aflase nici măcar că Ileana se despărțise de mine. Era, de altfel, obișnuit să nu primească vești de la ea luni la rând... Am crezut, atunci, că a plecat peste graniță. Dar toate cercetările au dovedit că niciun pașaport nu s-a eliberat pe numele ei și nici cu vreo fotografie care să-i semene. Am scris și la Legația română din Berlin. De nicăieri nicio veste, niciun indiciu...

Primele nopți au fost înspăimântătoare, singur. O regăseam pe ea pretutindeni; pe marginea patului, îmi aminteam, sta de multe ori ascultându-mă, cu obrazul prins în palme; pe ușa aceasta intra întotdeauna zâmbitoare, o vedeam neconținut în fața ferestrei. Aproape că îmi era frică să vin acasă noaptea, să văd patul nostru gol, să-i întâlnesc haina de ploaie în cuierul din săliță, lângă oglindă. Petreceam aproape tot timpul – în acele săptămâni de iarnă – la Alexandru. Și nădăjduiam întruna, nădăjduiam nebunește; nu mă puteam convinge definitiv că Ileana plecase. Uneori, când mergeam pe stradă cu capul plecat, mă îneca, brusc, o emoție, o neliniște caldă topindu-mi răsuflarea: dacă Ileana se află acum înaintea mea, la câțiva pași, și ridicând brusc ochii am s-o întâlnesc? Mi-era teamă să-mi înalț privirile. Prelungeam cât mai mult nădejdea și panica aceasta. Era o suferință de care nu vream să fug, amară și mângâietoare în același timp. Când, după mulți pași șovăitori, ridicam brusc fruntea și priveam năucit în toate părțile, lumina zilei mi se părea mai posomorâtă, lumea mai rece și fără sens...

Nădăjduiam că poate îmi va scrie. Fără îndoială că se ascunsese undeva, într-un colț de țară, sau fugise peste graniță, deși nu-mi puteam închipui cum ar fi izbutit să facă asta fără să lase niciun fel de urmă. Dar, cu timpul, o va doborî dorul de

mine și-mi va scrie. Îmi închipuiam fel de fel de scene: voi primi un plic cu marca unei țări unde nu se afla Ileana – trimis prin anumiți prieteni – ca eu să cred că ea s-a ascuns acolo. M-aș fi făcut că mă las păcălit. Eram gata, în închipuirile mele, să cred orice, să accept orice, numai să primesc ceva de la ea, să o mai simt o dată alături de mine, prezentă, vie.

Treceau așa săptămânile de iarnă, fără să aflu nimic. Am trăit, atunci, o viață de larvă, fumam în neștire, zăceam ceasuri întregi trântit pe pat, fără gânduri. Și deodată tresăream, carnea mi se încrâncena: parcă aș fi auzit cum urcă scările și îi recunosc pasul ei șovăind în dreptul ușii. Săream atunci în mijlocul odăii și alergam. Mi-era teamă să deschid ușa. Ascultam acolo, cu urechea lipită de lemn, cu răsuflarea sugrumată. Uneori auzeam o răsuflare ușoară dincolo, afară; mi se părea că și ea așteaptă, că și ea ascultă, dar se teme să sune. Deschideam brusc ușa. Nimeni...

Mă-ntorceam atunci năuc, căutam scrisoarea ca s-o recitesc – deși o învățasem demult pe dinafară – sau răscoleam din nou dulapurile, ca să întâlnesc încă o dată parfumul rochiilor ei, să simt mângâierea bluzelor pe care de atâtea ori le îmbrăcase în fața mea. În primele zile de după fugă am cercetat cu de-amănuntul cutiile acelea misterioase, cândva pline cu scrisori. Le-am găsit goale. Rămăseseră numai câteva fotografii de ale Ileanei la Berlin și câteva ilustrate fără nicio importanță. Mi s-au părut atunci, când am dat întâia oară cu ochii de ele, fără importanță. Dar mai târziu, când nu lăsasem colțișor necercetat, le scoteam mereu din cutie și le priveam în neștire, nu-mi spuneau nimic ilustratele, dar le primise, demult, Ileana, le ținuse ea în mâini, erau îmbibate de prezența ei.

Apoi i-am răsfoit filă cu filă cărțile. Rămăseseră unele semne de carte, câte un plic sau câte o notă de plată achitată. Am crezut iarăși, un timp, că Ileana mi-a scris și alte scrisori, pe care le-a ascuns poate în vreuna din cărțile mele. Rămâneam mult timp în fața rafturilor, încercând să ghicesc ce volum i-ar fi atras atenția, unde ar fi socotit ea că se poate ascunde mai bine o scrisoare. Mi se părea că cineva îmi indică un titlu, că imaginea unei cărți persistă semnificativ în fața mea. O scoteam

înfrigurat din raft și o cercetam pe îndelete, ca și cum mi-ar fi fost teamă să-mi zdrobesc și această ultimă nădejde...

Este curios că nu-mi aduceam deloc aminte puținele scene de suferință pe care le cunoscusem alături de Ileana. Nu vroiam să re trăiesc izbucnirile mele de gelozie, bunăoară, sau cumplita îndoială care mă muncise cândva. Nu încercam deloc să mă apăr, să fug de această mare suferință, dispariția Ileanei. Poate că, dacă mi-aș fi amintit viața mea dinainte de a o cunoaște sau măcar teama mea îndurată în noaptea întâlnirii noastre, m-aș fi resemnat mai ușor, m-aș fi consolât chiar. Dar mă abandonasem până la pierderea suferinței, dragostei... Tot Bucureștiul aflase de fuga aceasta și aflase mai ales de cumplita mea deznădejde. Începuseră să mă viziteze prietenii, primeam uneori scrisori, pe care le deschideam întotdeauna cu emoție și le citeam pe nerăsuflăte, nădăjduind mereu că una din ele îmi va dezlega taina, arătându-mi unde s-a ascuns Ileana...

Primăvara a venit anul trecut devreme. Îndată ce au început să se topească zăpezile, toropeala mea a fost scuturată de o nouă, mare nădejde. Mă osândeam chiar că fusesem atât de orb, încât să nu înțeleg mai devreme lucrul acesta atât de simplu. Îmi spuneam că dacă o să sfârșesc cartea începută în toamna aceea și am s-o public, Ileana o va citi și atunci, fără îndoială, îmi va trimite un semn de viață. Doar mă rugase de atâtea ori – mai ales în ultimele zile petrecute lângă mine – să scriu, să termin cartea aceea...

Închipuirea mă înșelase, de data aceea, numai pe jumătate. Am găsit manuscrisul răscolit, însemnat pe alocuri cu creionul. Fără îndoială că îl citise, îl avusese în mâini poate chiar înainte de plecare. Pe ultima pagină, rămasă neterminată, scrisese de mai multe ori: iubitul, iubitul, iubitul meu...

M-am așezat atunci la lucru cu puteri neobișnuite. Mi se părea că Ileana așteaptă undeva, urgisită, apariția cărții acesteia. Îmi spuneam că, poate, ea și-a impus un exil voluntar până la tipărirea manuscrisului, pe care nu avusesem puterea să-l sfârșesc cât timp se aflase lângă mine. În câteva nopți cartea a fost gata. Aveam în fața mea, neconținut, foaia de hârtie cu cele câteva cuvinte ale ei. Mi-era destul să le privesc,

ca să-mi piară oboseala...

Cartea a apărut prin luna mai. A fost primită cu multă mirare. Parcă nu era scrisă de mine, mi se spunea. Dar nu admirația sau critica mă interesau de data aceasta. Așteptam, plin de nădejde, întoarcerea ei, a Ileanei, sau măcar o scrisoare, un semn de viață, din orice colț al lumii ar fi venit. Am așteptat așa, la București, până la mijlocul verii. Nu s-a întors. Și nici n-am primit vreo veste. Nu știu ce s-a întâmplat cu ea...

Mavrodin se opri. Își mai turnă o ceașcă de cafea, rece. Apoi începu să se plimbe prin odaie.

— ...Aproape că nu mai cred că am s-o revăd vreodată, adăugă. Nici Alexandru nu mai crede, de mult, asta. Mi-a mărturisit-o înainte de plecarea mea din București. Era foarte cald, în vara asta, pe la jumătatea lui iulie, când am plecat. Îmi spunea:

— Ar trebui să te duci undeva la munte, să te odihnești... Ai slăbit mult. Și poate ai să scrii ceva. Doar ești bărbat...

Alexandru adăugă, atunci:

— În fond, cine știe ce-a fost cu ea? N-o cunoaște nimeni prea bine. A mai lipsit odată mult din țară...

Amintirea fugii ei la Berlin m-a liniștit. Nu mai eram gelos, acum, pe trecutul ei, nu mai mă chinuia marele necunoscut *dinaintea* mea. Chiar amantul acela pe care ea îl uitase atât de anevoie nu mă mai turbura. Nu mă înspăimânta decât ceea ce se putea întâmpla de aici înainte. Simțeam spaima aceasta fără să mă gândesc la o eventuală nouă pasiune a ei. Îmi era peste putință să cred că Ileana va mai putea iubi vreodată. Mă îndoiesc dacă voi mai putea iubi eu... Dar viața curge totuși înainte. Și mă sperie întunericul în care s-a topit Ileana, viața asta, necunoscută mie, care o înghite...

Am plecat repede din București, fără să știu precis unde mă voi opri, dar gândindu-mă la povestea asta pe care o scriu acum. M-am oprit întâi pe Valea Prahovei, apoi la Brașov. Voiam să scriu o mărturisire cu totul și cu totul adevărată a dragostei noastre; s-o scriu mai mult pentru Ileana decât pentru mine. Simțeam cum mă apasă nevoia patetică de mărturisire. E ciudată setea aceasta de a te mărturisi și a cere iertare cuiva

printr-o carte... Poate îți amintești o legendă medievală povestită de Anatole France: măscăriciul acela care se călugărise și, neputând omagia altfel pe Sfânta Fecioară, se închidea în capelă și acolo, singur în fața statuii Madonei, își arăta toate șiretlicurile și desăvârșirile meșteșugului său.

...Nu spun asta ca să mă scuz. Indiscrețiile acestea strigătoare la cer pe care le fac uneori scriitorii prin cărțile lor sunt, poate, un omagiu adus femeii pe care au iubit-o și pe care, de cele mai multe ori fără voia lor, au făcut-o să sufere. Cum să-și ceară mai desăvârșit iertare, cum s-o omagieze mai luminos și mai sincer decât scriind? Nu pot face altceva. Nu se pot ruga, de pildă, nu pot cânta...

Dar nu era vorba de asta, adăugă Mavrodin repede, cu alt glas. Poate că izvorul cărții mele a fost nevoia de a cere iertare Ileanei: *Nuntă în cer*, titlul acesta vorbește îndestul, îmi spuneam. Nădăjduiam că cel puțin povestea asta a noastră, dacă îi va cădea vreodată sub ochi, o va hotărî să se întoarcă. Sunt încă atâtea lucruri de făcut. Uneori, viața mi se pare vrednică de trăit oricum, oricând. I-aș fi repetat cuvintele acestea Ileanei...

Eu o aștept. Mă închipui câteodată bătrân, singur printre cărțile mele, aplecat pe aceeași masă, așa cum, atâtea nopți de-a rândul, m-a zărit Ileana. Și-mi închipui că într-o seară va bate cineva la ușă și mă voi duce să-i deschid absent; și o voi întâlni, în prag, pe ea. Îmi închipui asta mereu...

Dar poate că lucrurile se vor petrece cu totul altfel. Viața va curge înainte, așa cum curge și acum, și cine știe cum ne va înghiți pe fiecare din noi.

Voiam însă să spun altceva. Voiam să spun cât de repede m-a furat arta mea în povestirea aceasta pe care o scriu acum. O am permanent prezentă pe Ileana când scriu, și cu toate acestea, cartea se desfășoară altfel, farmecul minciunii mă cuprinde fără să-mi dau seama, și, deși povestea a rămas aceeași, nici Ileana, nici eu, nici întâmplările nu mai sunt cum au fost aieva. Uneori mă deprimă până la moarte neputința mea de a spune adevărul, neputința oricărui artist de a se mărturisi omenește, total, creștinește... Ai să citești cartea aceasta și ai să vezi cât

de mult se depărtează de tot ce ți-am povestit acum. Poate e mai frumoasă, dar atât...

Tăcură amândoi, încurcați. Se făcuse frig în odaie. Hasnaș privea îngândurat podeaua. Mavrodin se trânti din nou în pat.

— Mă odihnesc o clipă și apoi îți dau un ceai, spuse el.

— Crezi că ai s-o mai întâlnești vreodată? întrebă Hasnaș ca și cum și-ar fi continuat cu glas tare un gând care îl muncea de mult. Vreau să spun, *simți* că ai s-o mai vezi?

Mavrodin rămăsese cu capul rezemat pe brațe, privind vag în tavan.

— Nu știu, răspunse el, târziu, codindu-se. Îmi închipui foarte multe lucruri, mereu, adăugă. Dar altceva...

Hasnaș întoarse capul ca să-l privească, apoi plecă fruntea, încruntat.

— Și acum ce-ai de gând să faci? întrebă el din nou. Ești atât de tânăr, de-abia ai treizeci de ani...

Mavrodin zâmbi cu greutate.

— Nu știu ce am să fac. Am să scriu cartea aceasta și apoi am s-o aștept probabil...

— Așa spun toți, vorbi Hasnaș fără să ridice ochii. Și nu e adevărat. Nu așteaptă nimeni. Te duce cu ea viața, fără să-ți dai seama. Când te trezești, nu mai e nimic de făcut...

— E prea târziu? întrebă Mavrodin, silindu-se să-și ascundă neliniștea.

— Întotdeauna e târziu pentru un bărbat care a cunoscut o dată o mare dragoste, spuse Hasnaș cu asprime. Orice ar încerca, e prea târziu. Cel mai bun lucru pe care îl are de făcut e să nu se gândească...

Se opri, ca și cum i-ar fi fost teamă că a vorbit prea mult.

— La ce să nu se gândească? întrebă Mavrodin.

— La nimic prea grav, la nimic permanent, continuă Hasnaș. Să trăiască așa cum i-a fost scris, la întâmplare, fără să-și propună lucruri mari, fără să mai aștepte un al doilea miracol. Nu te întâlnești decât o singură dată cu un lucru mare, într-adevăr *mare*. Pe urmă, întâmplările nu mai au nicio importanță. Vreau să spun: nu mai schimbă nimic. Nu mai sunt transparente, nu mai vezi prin ele dincolo. Întâmplări, atât. Tot

ce poți face, tot ce ești dator să faci, este să te lași dus spre moarte împăcat, demn, fără să te lamentezi și fără să te degradezi mai ales. Mulți dintre noi ne degradăm când ne apropiem de moarte; vicii, spaime, lașități sunt sumedenie... Un opium ieftin, de altfel, foarte ieftin...

Mavrodin tăcea, ascultându-l. I se păru mai rece camera, și fumul de țigară îl apăsa, gros. Șovăi câțva timp, amorțit în gânduri, apoi sări din pat și, îndreptându-se spre fereastră, o deschise larg.

— Trebuie să fie foarte târziu, spuse privind afară. Răsare luna, în ultimul pătrar... Să bem un ceai, adăugă absent.

Celălalt se apropie și el de fereastră. Munții păreau foarte aproape acum, ușor brumați de lună. De nicăieri niciun zgomot. Casa întreagă parcă ar fi fost înecată de pădure. Felinarul stingher de la capătul coridorului se stinsese.

— Ți-e somn? întrebă fără să întoarcă capul.

— Deloc. Cred că mă amenință o lungă insomnie.

Apoi tăcură iarăși amândoi. Mavrodin privea cum ard flăcările spiritului. Hasnaș rămăsese lângă fereastră.

— Dacă nu ți-e somn, începu el târziu, am să-ți povestesc și eu o întâmplare. E mai veche, de acum vreo opt-nouă ani. Nu mai eram atât de tânăr nici atunci, de altfel...

Zâmbi și se întoarse încet spre celălalt.

— ...Poate că are să-ți folosească odată, în vreo carte de-a dumitale, adăugă zâmbind amar. Și parcă mi-a pierit și mie somnul... Mi-au adus aminte întâmplările dumitale de o mare iubire a mea. Asta se întâmplă întotdeauna: ți se pare că iubita seamănă cu tot ce ți se povestește despre dragoste. Dar poate că de data aceasta seamănă într-adevăr...

Rămase câțva timp fără să spună nimic, gânditor, căutând parcă un punct de plecare. Apoi începu calm, cu glas mai, egal, contrastând cu neliniștea de până adineauri a întregii lui făpturi.

X

La începutul războiului european aveam douăzeci și patru de ani. Urmam studii de inginerie în Franța. Un unchi al meu, fratele mamei, îmi trimitea lunar o bursă care îmi ajungea exact ca să-mi duc zilele. Părinții mei fuseseră amândoi bogați. Dar tata a murit tânăr, când eu nu-mi terminasem încă clasele primare. Și mama n-a știut să administreze averea; se îngrijea de asta fratele ei, care m-a ținut mai târziu la studii. În vreo zece ani am pierdut aproape totul. Maică-mea începuse să joace cărți și, numai în anul morții sale, a risipit o moșie. A murit totuși înainte de a suferi umilințele sărăciei. A murit într-o casă mare, luxoasă, strivită de datorii, și care a și fost, de altfel, vândută de creditori.

Nu eram un student prea strălucit și nu-mi plăcea nici cariera pe care mi-o alesesem. Aș fi voit să mă fac ofițer, dar știam că meseria asta nu-i plăcuse mamei. Mama își făgăduise de mult să aibă un fiu inginer. Declararea războiului a însemnat pentru mine zorile unei vieți noi. M-am înrolat voluntar, ca și alți studenți români din Franța, după bătălia de la Charleroi. Am fost ușor rănit din cele dintâi lupte. Am făcut apoi câteva luni o școală de cadre și m-am întors pe front sublocotenent. Nu știu dacă am fost, cum se spune, un erou. Dar am luptat bine și de două ori am fost decorat. Mă obișnuisem cu războiul, mă obișnuisem foarte repede și cu gândul morții. De altfel, nu mă legau prea multe lucruri de viață. Eram orfan, nu aveam frați, și singurul meu prieten, un coleg de școală, murise în primul an de război. Eram fericit că pot lupta ca ofițer în armata franceză. Uneori chiar mă gândeam că, după încheierea păcii, aș putea rămâne în armata colonială.

Dar, după intrarea României în război, m-am hotărât să mă întorc în patrie. Eram foarte emoționat; mi se înmuiau ochii numai la gândul că aş putea de astă dată muri pe pământ românesc. Am fost trimis, prin 1917, cu misiunea militară franceză în Moldova. Nu-ți mai spun nimic despre toate întâmplările iernii aceleia triste. Bucuria întoarcerii mele în țară – după o absență de aproape cinci ani – fusese întunecată de prea multe dezastre. Spre deosebire de mulți ofițeri tineri români, mă îndoiam de reușita aliaților. Îmi făceam, cu toate acestea, datoria. Rămăsesem cu misiunea franceză și mă aflam adesea pe drum, între Bârlad și Marele Cartier de la Iași.

Prin aprilie plecasem într-un tren extrem de aglomerat. Locul meu din compartiment îl cedasem unei doamne în vârstă și ieșisem pe culoar, chiar lângă ușă. Se înserase și stam cu capul aplecat afară, pe fereastra ușii, privind vag câmpurile pe care se topea zăpada. Nu știu în ce gară, chiar în clipa în care se pusese trenul în mișcare, m-am simțit îmbrâncit cu putere de cineva, care voia să-și facă loc spre scară. Dar ușa o închisesem eu când am auzit semnalul plecării. Pe scară se aflau câțiva țărani și eram strâns din toate părțile de călători. M-am întors anevoie; o fetiță de vreo 15 ani vroia cu tot dinadinsul să se coboare. Auzisem, în întuneric, la capătul peronului, unde staționase vagonul nostru, un glas puternic de femeie strigând: „Lena! Lena!”. Auzisem, de asemenea, pași agitați, cu puține clipe înainte de plecare, alergând de la un capăt al vagonului la altul. Fetița rămăsese încremenită în fața mea când simțise că trenul plecase cu adevărat, depărtându-se de gară. A plecat atunci capul pe fereastră și a strigat: „*Tante Emilie!*”...

Mi-a atras atenția perfecțiunea pronunției și, în același timp, un parfum foarte discret al părului, neobișnuit în zilele acelea de mizerie. Fata striga în neștire, cu capul pe fereastră. Apoi vru din nou să smucească ușa și să sară afară. Dar i-am prins brațul.

— Ușa e încuiată, i-am spus.

M-a privit în ochi, cercetător, și buzele au început să-i tremure. Simțeam că se luptă cu plânsul. Întâmplarea mi se părea comică; nu mă emoționau atunci nici măcar întâmplările

triste, dar un asemenea accident.

— Ai rămas singură? o întrebai eu în franțuzește, tutuind-o.

Purtam uniformă de ofițer român, și fata mă privise la început cu neîncredere. Dar a liniștit-o, poate, zâmbetul meu și faptul că mă adresasem în franțuzește.

— Mătușa mea s-a coborât aici ca să întâlnească o cunoștință, răspunse ea turburată. Știa că trenul rămâne foarte mult...

Era o lumină mohorâtă în vagon. Dar am văzut atunci, cum ochii ei, foarte mari, se umplu de lacrimi și am început s-o mângâi pe păr. A început să se tragă înapoi, căutându-și în același timp batista să-și ștergă lacrimile. Ridicând brațul, zării coperta cărții pe care o ținea în mâini: *Anna Karenina*. Rămăsese, desigur, în compartiment, citind, cât timp mătușa se coborâse în gară.

— Era cât pe-ací să te zvârli sub roțile trenului, ca în romanul dumitale, îi spusei eu, râzând și arătându-i cartea. Dar n-ai ajuns încă la sfârșit...

— Așa se omoară Anna? întrebă ea, tot în franțuzește, parcă mai nelineștită.

Mă surprinse familiaritatea ei cu eroina cărții pe care o citea. Am clătinat trist din cap.

— Sub roțile trenului, spusei, și o privii cu mai multă atenție.

Rămase gânditoare, copleșită. Își duse mâna la frunte și oftă, gestul acela dezamăgit pe care îl fac copiii când vor să semene cu cei maturi. Trenul alerga acum mai repede. O văzui cum se uită pe fereastră și cât de mult o înspăimântă întunericul de afară.

— Dumneata erai Lena? întrebai. Te-a strigat cineva de mai multe ori...

— Atunci am auzit, răspunse ea obosită. Dar de-abia mi-am putut face loc...

Vru să plece de lângă mine, să se reîntoarcă în compartiment, dar o reținui. O întrebai dacă se duceau acasă; ar fi fost atunci destul de simplu, căci se putea descurca și singură. O întrebai, tot atunci, câți ani are. Îmi răspunse că are 15 ani. Dar nu se ducea acasă, ci la Bălteni. Aveau acolo rude

refugiate. Încercai s-o liniștesc. Mătușa va veni, probabil, cu trenul următor. Iar ea, odată ajunsă, va întreba de adresa rudelor ori va aștepta în gară până va sosi mătușa... Mă privi mirată.

— Dar n-am biletul la mine, spuse șovăind.

— Nu-i nimic, spusei eu iar. Dacă vine controlorul, am să spun că ești cu mine.

Am rămas acolo, de vorbă. La stații, o păzeam cu brațul să n-o lovească lumea, să n-o calce în picioare gloatele năvalnice de călători, care-și căutau îndârjit loc. Mi-a povestit cum se refugiasse cu mătușile ei în Moldova. Părea destul de obișnuită, acum, cu infernul trenurilor aglomerate, întârziind prin gări ceasuri întregi, trăind permanent sub spaima aeroplanelor inamice. M-a întrebat și ea, cu multă decență, dacă vin de pe front. Vorbea foarte bine franțuzește și conversația aceasta cu o copilă mă încânta.

Aproape de miezul nopții am coborât, după ce, cu o jumătate de ceas înainte, izbutii să-i scot bagajele din compartiment. I-am luat brațul și am dus-o într-un birou din gară, unde aveam un prieten funcționar. Mă temeam să o las singură. Pe de altă parte, nu mă mai puteam ocupa de ea, căci dimineața trebuia să fiu la Bârlad. Am dat-o în grija prietenului meu și i-am atras atenția că la întoarcere o să-l întreb ce-a făcut.

Când ne-am despărțit și i-am urat noroc, ochii i s-au umplut din nou de lacrimi. I-am mângâiat părul și apoi i-am trecut palma pe obraz. Simțeam că tremură.

— Și acum, mă lași să te sărut? am întrebat-o râzând.

Și-a ridicat ușor capul, privindu-mă drept în ochi. Parcă mi-ar fi întins buzele. Am sărutat-o pe obraz și, urându-i încă o dată curaj și noroc, m-am întors în vagon...

Uitasem întâmplarea aceasta. Peste vreo săptămână, plecând din nou la Iași, mi-am adus aminte în gară de Lena și am coborât să-mi întreb prietenul ce făcuse. Mi-a povestit zâmbind că, îndată după plecarea mea, fata alergase pe peron, pregătindu-se să aștepte sosirea trenului următor. N-a dormit toată noaptea și striga la fiecare tren care se oprea în gară, trecând prin fața vagoanelor: „*Tante Emilie! Tante Emilie!...*”

Spre dimineață acceptă să se întindă pe canapeaua din birou, dormind cu capul pe o valiză pe care o păzise tot timpul cu foarte multă grijă. A doua zi, când prietenul meu pierduse nădejdea că va descoperi locuința rudelor fetei și se întreba ce va face cu ea dacă mătușa Emilia nu va sosi până seara, Lena se întoarse veselă în birou, la brațul unui ofițer tânăr, cu care vorbea în franțuzește. I-a spus că e vărul ei și și-a suit bagajele într-o brișcă ofițerească. Am văzut cum îl sărută îndată ce vizitiul a dat bice cailor...

Amănuntul acesta m-a făcut și pe mine să râd. Apoi m-am suit în trenul de Iași și am uitat de-a binelea întâmplarea. O singură dată, după încheierea armistițiului, întâlnindu-mă cu prietenul din gară, ne-am amintit amândoi de Lena, printre alte aventuri și întâmplări pe care le avusesem fiecare. Prietenul meu a murit curând. Am aflat vestea morții lui câteva luni în urmă.

Venisem atunci la București, ca să recepționez o serie de materiale. Dezbrăcasem tocmai uniforma ofițerească și mă întrebam pe ce cale să apuc. Eram prea bătrân ca să mă reîntorc în Franța și să-mi termin acolo ingineria. Și apoi, sfârșitul războiului – pe care eu îl făceam din primele luni – beția victoriei, Unirea și tot ce a urmat după aceasta, mă schimbaseră mult. Rămăsese în mine setea de viață. Aveam numai o singură dorință: să trăiesc, prin orice mijloc, să fiu bogat, liber, să fiu de capul meu măcar câțiva ani. Vărul meu, băiatul unchiului care mă ajutase la studii, murise în timpul războiului. În foarte scurt timp murise și unchiul meu și am moștenit o avere destul de mare. Era atunci o vreme când puteai ușor să te îmbogățești. Am cumpărat terenuri în București, am făcut parte din mai multe comisii tehnice. Lucrurile astea nu au prea mare importanță. Ți le spun totuși ca să-ți dai seama că, puțin după 1921, ajunsesem un om bogat, ambițios. Împlinisem 30 de ani, dar aveam o experiență și mai mare decât vârsta mea. O experiență care mă apăraseră de foarte multe primejdii. În privința femeilor și a dragostei eram poate un cinic. Nu iubisem niciodată. Legătura din timpul studenției fusese singura mea aventură sentimentală. Războiul mă lecuise și de ea, lecuindu-

mă de orice fel de dragoste. Văzusem prea multe ca să mai cred în făgăduințe, în cinste. Numai femeile urâte sunt cinstite, credeam eu. Pentru că până atunci nu întâlnisem femeie frumoasă care să-mi placă și care să-mi reziste. Și asta nu mi se întâmpla numai mie. Erau anii aceia, imediat după sfârșitul războiului, când aproape jumătate din oameni înnebuniseră, când orice îți era permis, dacă aveai îndrăzneală și forță.

La București stăteam, de altfel, după 1920, destul de puțin. Petrecusem foarte mult timp în străinătate. Făceam mereu parte din numeroasele comisii și comitete care au durat târziu după încheierea păcii. Credeam pe atunci că nu mi se potrivește un alt fel de viață, că dobândisem, în sfârșit, libertatea și fericirea pe care nici nu îndrăzneam să le visez în timpul studenției mele la Paris. Lipsind mereu din țară, păstram o legătură amoroasă atât timp cât îmi convenea. Puțini bărbați se pot lăuda cu un asemenea noroc. Nu mă gândeam deloc să mă căsătoresc, deși eram invitat în foarte multe familii numai în nădejdea acestui eveniment.

În schimb, îmi plăcea să viu adesea într-o casă a cărei gazdă devenise de curând prietena mea. Era o femeie foarte frumoasă și foarte ușoară, soția unui deputat care își făcuse după război o avere considerabilă și fusese amestecat – și el, și nevastă-sa – într-o serie de afaceri scandaloase. Era prin 1924, când eleganța și desfrânarea Bucureștiului atinsese culmi nemaipomenite. Prietena mea avea una din primele case noi făcute în capitală, iar ceaiurile și cocktailurile ei erau notorii. Îmi plăcea să frecventez toate petrecerile acestea, pentru că întâlneam un tineret desfrânat, cu care mă înțelegeam de minune. Nu știu dacă dumneata îți mai aduci aminte de epoca aceea, a jazzului și a cocktailului, când bântuia moda părului tuns „à la garçonne” și rochiile se purtau scurte până deasupra genunchilor. Cred că niciodată tineretul n-a avut o libertate mai deșănțată ca atunci, în acei ani, și în anumite case, puteai să te culci cu orice fată cu care dansai insistent o noapte întreagă. Era, de altfel, stilul anilor acelora ca fetele să-și aleagă partenerii la dragoste cu aceeași franchise cu care și-i alegeau la tenis. Se vorbea despre virginitate cu cinism, și cu cât o fată

era mai stricată, cu atât avea mai mult haz. În casa aceea am văzut adesea fete foarte tinere întrecându-se să se îmbete mai repede și mai eficace.

Nu mai eram atât de tânăr pe atunci, dar mă amuzau nespuse petrecerile acestea nesfârșite, unde se dansa frenetic trei sferturi din noapte, până la extenuare. Majoritatea invitaților erau mai tineri ca mine, căci soția deputatului își alegea prietenii exclusiv din tineret. Legătura noastră era cunoscută, cum erau, de altfel, toate colajele din cercurile acestea de îmbogățiți de război, politicieni și afaceriști. O legătură care mă încânta fără să mă obosească și pe care eram silit uneori s-o plătesc prin mici servicii făcute prietenilor deputatului.

Într-o noapte stam rezemat de bar, odihnindu-mă în așteptarea unui nou dans, când prietena mea apare cu o tânără la braț. Eram destul de amețit, dar mi-am dat totuși seama că figura aceea, fină, cu buzele mari și bine desenate, mi-este cunoscută.

— Să-ți prezint o pasăre rară, îmi spuse prietena mea în franțuzește. (De altfel, în casa aceea aproape că nu se întrebuința altă limbă.) Să-ți prezint pe Lena, ultima fecioară din secolul XIX!

Înțelesei, după râsul ei spart, că a înghițit foarte multe cocktailuri.

— Sunt oare atât de bătrână? întrebă fata zâmbind.

— Și acesta e flirtul meu, mă prezentă prietena. *C'est un type épatant!* adăugă ea la urechea tovarășei.

O priveam cu multă atenție. Mi se părea că nu e deloc la locul ei în casa aceasta, la această oră mai ales, atât de sobră și atât de serioasă cum arăta. Avea părul tuns scurt, băiețește, ca toate celelalte fete, dar coafura aceasta îi dădea, ei, un aer de studentă din romanele rusești, o făcea parcă și mai pură, căci îi lumina fruntea aproape artificial.

— Mi se pare că ne cunoaștem de undeva, spusei, încercând să-mi aduc aminte când văzusem întâia oară buzele și ochii aceia.

Clătină din cap, zâmbind.

— Accept foarte puține invitații, spuse ea în românește. Apoi

adăugă, cu un accent ironic, exagerat:...*dans le monde*...

— Și cu toate acestea, până și numele dumitale mi se pare cunoscut, stăruii eu.

În acea clipă mi-am amintit scena din tren, cu 7-8 ani în urmă. I-am povestit-o, și de la cele dintâi cuvinte roși brusc, foarte încurcată. Am avut impresia că și ea mă recunoscuse, văzându-mă, dar evitase să se trădeze. Nădărduse, poate, că nu voi reuși să-mi reamintesc. S-a prefăcut apoi că mă privește cu atenție, închizând puțin pleoapele, ca și când s-ar fi trudit să-și amintească. În cele din urmă și-a reamintit.

— Ce s-a întâmplat după plecarea mea? întrebai.

— Nimic extraordinar, vorbi ea zâmbind. A doua zi, pe la prânz, a sosit și *tante* Emilie, îngrozită...

Am tresărit și am privit-o în ochi. Mi-a suportat privirea liniștită. Vorbise cu mult calm.

— Ești sigură că mătușa dumitale a venit să te ia? întrebai.

— Foarte sigură. Dar de ce întrebi?

— Mi s-a spus că ai plecat cu un ofițer tânăr, un văr de-al dumitale, adăugai eu zâmbind.

Și-o privii iarăși, adânc, în ochi. Nu observai nimic, nicio ezitare. Doar fața i se făcuse mai palidă, dar nu eram sigur. Eu băusem destul de mult în noaptea aceea, și în bar era o lumină destul de mată.

— N-am niciun văr, spuse, și mai ales niciun văr ofițer, adăugă subliniind ironică formula.

Începui să râd. Băgai de seamă că râsul meu o irită. Mă întrebă din nou, puțin turburată.

— Ce te face să nu mă crezi?

— Faptul că prietenul meu din gară mi-a mărturisit cum ai apărut a doua zi la brațul unui tânăr ofițer, care ți-a urcat bagajele într-o trăsură, și cum, îndată ce a pornit trăsura, tânărul ofițer a început să te sărute...

Se făcu foarte palidă. De astă dată observai foarte bine paloarea ei, și întâmplarea începu cu adevărat să mă amuze.

— Prietenul dumitale este un impertinent, spuse și vru să plece.

O apuca de mână.

— Era, săracul, căci a murit de mult.

— Dumnezeu să-l ierte atunci, spuse ea.

Mi se păru totuși că era, acum, mai liniștită. Se reîntoarse lângă mine și schimbă brusc vorba. Mă întrebă ce am făcut după război.

Începea să-și amintească tot ce-i spusese atunci, în tren, despre luptele la care luasem parte pe frontul francez.

— Dar dumneata? o întrebai. Ce-ai mai făcut de atunci?

— Am crescut, răspunse ea simplu.

— Și te-ai făcut frumoasă, adăugai eu, privind-o cu o oarecare îndrăzneală, cum obișnuiam să mă port cu orice femeie care îmi plăcea. (Îmi ierți toate aceste penibile amănunte de care mi-e rușine, dar vreau să-ți redau măcar în parte superficialitatea și vulgaritatea existenței mele de atunci).

Ea tăcu câteva clipe, suportându-mi iarăși, de astă dată cu ironie, privirile.

— Să nu te audă Clody, șopti ea, zâmbind.

Clody era numele prietenei mele. Mă surprinse curajul ei și încrunta sprâncenele, ca și cum n-aș fi înțeles aluzia, (Îți atrag mereu atenția: nu uita că pozam într-un bărbat obosit de succese, de femei. Și apoi, atmosfera toată te îndemnă la mască ieftină și vulgaritate). Mă intriga puțin faptul că o fată atât de deosebită de celelalte este totuși atât de bine informată în tot ce privea cancanurile capitalei.

— Ce vrei să spui cu asta? o întrebai.

— Știi prea bine că prietenei noastre nu-i plac fetele frumoase, vorbi râzând. Și nici mie nu-mi plac, adăugă.

Apoi trecu în altă odaie. Rămăsese lângă bar, mirat. Când se apropie Clody de mine o întrebai.

— Cine e fata asta?

— Un mister, exclamă ea, amețită. Un foarte mare mister!

— Exagerezi! spusei zâmbind.

Biata femeie era însă extrem de amețită. Începea să mă dezguste indiscreția ei. Căci îmi cerea, acolo, cu atâtea perechi lângă noi, să o sărut. Refuzai, din plictiseală. Clody începu să se roage, să se lamenteze. Tinerii făceau un haz nespus. Socoteau scena aceasta penibilă ca un lucru foarte inteligent și original.

Și, cu cât Clody stăruia, cu atât rezistența mea era mai încăpățânată. În câteva minute, barul era ticsit. Se îngrămădiseră toți să ne vadă. Eu nu-mi pierdusem calmul, deși eram plictisit și scârbit de tot ce se întâmpla. Aprinsei o țigară și mă rezemai mai cinic de bar. Clody începu să plângă. Scena devenea penibilă și pentru ceilalți. Râdeau acum mai mult din inerție, dar se priveau jenați unii pe alții.

— Sărut-o, domnule! auzii un glas aspru de femeie.

La capătul celălalt al ușii apăruse Lena; ochii îi străluceau de indignare și fața i se făcuse extrem de palidă.

— Lena, *ma bonne amie, ma seule amie!* exclamă Clody, suspinând. (Îți închipui ce îngrozitor era spectacolul acesta!).

— Dacă poruncești dumneata... spusei eu, zâmbind.

O luai în brațe și, cu tot dezgustul răsuflării ei alcoolizate, o sărutai lung pe buze. Toți începură să bată din palme. Clody continua să plângă în hohote. Privii din nou spre ușă. Lena rămăsese acolo, dârză.

— Acum să-mi dai voie să te sărut și pe dumneata, spusei apropiindu-mă. Recompensă, adăugai în șoaptă, ca să nu mă audă prietena.

Dar nu îndrăznii s-o cuprind în brațe, nici să mă apropii prea mult de ea. Fata mă strivise cu privirile ei disprețuitoare, înghețate. Își mușcă buzele și se întoarse brusc. Auzii jazzul începând un tango la modă. Și o văzui, în clipa următoare, înlănțuită în brațele unui necunoscut, dansând. Am rămas acolo, fără s-o pierd din ochi. Îi întâlneam câteodată privirile, dar parcă nu mă vedea, atât era de absentă.

Am întrebat pe vecinul meu:

— Cine e?

— O prietenă de a lui Clody, îmi răspunse.

XI

N-aș fi dat, poate, nicio atenție acestei întâmplări, dacă nu mi-aș fi amintit din nou, a doua zi, întâlnirea din tren. Trecuseră de atunci vreo 7-8 ani, și multe episoade, foarte mulți oameni cunoscuți în Moldova începură să mi se șteargă din minte. E curios totuși cât de bine îmi aminteam amănuntele acelei întâlniri. Capul acela de copilă, parfumul părului ei, coperta romanului pe care-l citea, accentul său franțuzesc atât de corect, toate acestea se păstrează intacte și îmi năvăleau acum din nou, cu precizie, în minte. Nu pot spune că mă atrăgea prea mult fata pe care o întâlnisem în casa prietenei mele. Era foarte frumoasă, dar avea una din acele frumuseți pe care le descoperi abia în urmă; ceea ce te izbea în chip deosebit în Lena era distincția trăsăturilor sale, puritatea privirilor. N-avea figura aceea drăguță și comună pe care o întâlnești pretutindeni în saloanele bucureștene. Dar această distincție nu mi-ar fi reținut prea mult atenția; eram, pe atunci, destul de prins de alte legături și apoi, în general, nu-mi plăceau femeile distinse; aveam o vagă bănuială că sunt pedante sau solemne, și cu virtuțile acestea nu mă împăcăm deloc.

Am întrebat-o pe Clody cine era prietena pe care mi-o prezentase ca pe-o „pasăre rară”.

— O fată foarte inteligentă, mi-a răspuns.

Apoi mi-a povestit că Lena trăia până în ultimul timp cu două mătuși bătrâne și maniace și că abia de curând a avut curajul să plece din casa lor și să se mute cu o prietenă arhitectă. Mi-a spus o sumă de lucruri amuzante despre mătușile ei, care o întovărășeau pretutindeni, chiar atunci când se ducea în străinătate. Lena studiasse câțeva vreme în Elveția.

Nu prea știa bine să-mi spună ce studiase: muzică, dans, euritmie, cam așa ceva. În orice caz, era foarte originală și foarte inteligentă.

— Dar de ce mă întrebi? se miră Clody, după ce-mi vorbise aproape jumătate de ceas.

— Mi s-a părut impertinentă, i-am răspuns.

Eram totuși încurcat de întrebare. Nu prea obișnuiam să mă interesez de invitații ei. Am început atunci să vorbesc despre altceva, deși îmi revenea mereu în minte imaginea Lenei, spunându-mi: „N-am niciun văr”... Mă gândeam: poate m-a mințit prietenul acela din gară. Dar era absurd; n-avea niciun motiv s-o facă. Târziu, Clody observă totuși că eram preocupat, absent, și mă întrebă ce am. Inventai un motiv oarecare; i-am spus, pare-mi-se, că treburile mă silesc să plec din București mai curând decât aș fi vrut eu.

Am întâlnit-o peste câteva zile, tot la Clody. Mi s-a părut excesiv de rezervată față de mine, aproape rigidă. De altfel, mă evita, îmi răspundea cât se poate mai sec, aproape obraznic. Totuși, n-avu curajul să-mi refuze un dans. Țin minte foarte bine, un tango, *Always*, care era la modă pe atunci, prin 1924. Mi-am dat seama că dansa foarte corect, dar simțeam că apropierea mea o turbura, o neliniștea. Asta mă măgulea. Avusesem la început impresia că Lena mă disprețuiește și, cum eram foarte orgolios, îmi făcea o nespusă plăcere intimidarea aceasta în apropierea mea. Am condus-o la bar. A cerut o limonadă. Am insistat să ia altceva; toate celelalte fete erau cu pahăruțele de cocktail în mână.

— Nu beau niciodată alcool, mi-a răspuns.

— Nici când iubești? am întrebat-o eu, destul de stupid, de altfel.

M-a privit disprețuitoare și a zâmbit. (Cât de bine îmi aduc aminte de tot ce a urmat!)

— Probabil că asta e prima etapă, îmi spuse.

Nu înțelegeam și am întrebat-o:

— Ce fel de etapă?

— Cred că asta îi spui oricărei femei căreia încerci să-i faci curte.

— În primul rând că nu încerc deloc să-ți fac curte, am răspuns, cu unul din zâmbetele mele placide, de care eram mândru. (Te rog să mă ierți, dar nu vreau să-ți ascund nicio nuanță din vulgaritatea mea prețioasă.)

— Sunt fericită să o aflu, mi-a spus zâmbind. Cu atât mai mult cu cât nici dumneata nu ești „genul” meu de bărbat.

— Bănuiam asta, am adăugat eu. Dumneata ai o aplecare specială pentru verii ofițeri...

A tăcut câteva clipe, sorbind încet, fără să mă privească, din paharul cu limonadă. Părea că se gândește. Atunci a apărut lângă noi Clody și ne-a surprins tăcând. Cred că asta a neliniștit-o, căci mi-a luat brațul, silindu-mă să o invit la dans. A urmat o mică scenă de gelozie, care m-a plictisit și mai mult. Când am izbutit să rămân din nou singur, Lena se afla într-un alt grup, discutând foarte agitată. M-am prefăcut că n-o bag în seamă și am început să mă plimb prin odăi, absent. Întâlneam peste tot aceleași perechi deșănțate și, pentru întâia oară, spectacolul acesta mi s-a părut penibil. Toți tinerii aceia semănau între ei, toate fetele aveau același râs obscen, toți băieții aceleași gesturi de marionete. M-am plictisit așa încă vreun ceas, apoi am pretextat o întâlnire de afaceri la un club și am plecat. Când i-am spus bună seara, Lena m-a privit mirată și un imperceptibil zâmbet ironic i-a înflorit fața. Mi s-a părut nespus de frumoasă atunci.

— Mă plictisesc, i-am șoptit apropiindu-mi capul de al ei.

— Iată primul dumitale cuvânt inteligent, mi-a răspuns zâmbind. La revedere! a adăugat, întinzându-mi franc mâna.

Am observat că are o mână extraordinar de palidă, cu degetele lungi și fine și cu un inel cu o piatră mare, albastră, care i se potrivea de minune.

— Nu cred că ne vom mai vedea curând, i-am spus sărutându-i mâna. Peste câteva zile plec din nou în Franța.

— Și ce spune Clody?

Am zâmbit cu acel aer de superioritate pe care îl au de obicei bărbații când li se amintesc succesele de dragoste.

— Se resemnează! i-am răspuns eu tot în șoaptă.

— Rău face...

Am avut iarăși impresia că e impertinentă. Gura ei mare, foarte roșie, mi s-a părut atunci uluitoare. Cum de n-am observat până acum? mă întrebam...

Peste vreo zece zile mă aflu, într-adevăr, în tren, spre Milano. Uitasem toate aceste întâmplări și-mi petreceam timpul în compartimentul meu, citind. Am ajuns la graniță pe seară. Rămăsesem numai câțiva călători și așteptam plictisiți să se termine formalitățile și să trecem în Iugoslavia. Când a pornit trenul și s-a anunțat masa, mi-am luat cartea, un roman de Georges Duhamel, și m-am dus în vagonul restaurant. Nu erau decât foarte puține locuri ocupate. M-am așezat la o masă, singur, și am început să citesc. Dar n-au trecut câteva minute și am avut deodată impresia că mă privește cineva. Lena venea și ea, îmbrăcată cu o haină simplă de călătorie, cu o carte sub braț. Când m-a zărit, s-a făcut palidă și a izbutit anevoie să zâmbească. Destul de curios, întâlnirea m-a turburat și pe mine. M-am ridicat și i-am sărutat mâna, invitând-o să se așeze la masa mea. Și-a recăpătat repede stăpânirea de sine. A ridicat cartea pe care o lăsasem și a privit, cu o prefăcută mirare, titlul.

— Dar dumneata ai preocupări extraordinare! a exclamat ea.

Am început să râd. Era o ironie exagerată, care o trădase. Începea să mă amuze fata aceasta, căreia îi intrase în cap că sunt un donjuan vulgar sau un simplu om de afaceri. Am comandat masa și mi-am rezemat bărbia în mâini, privind-o fix.

— Asta e probabil etapa a doua, spuse ea, zâmbind. Cloroformizarea victimei...

— Probabil că dumneata ai citit prea multă literatură proastă, am observat eu, continuând s-o privesc. Nu cumva volumul acesta e un roman de Dekobra?

Și am întins mâna, să i-l iau. Dar în aceeași clipă, Lena a voit să-l scoată de sub poșetă, unde îl pusese, și mâinile noastre s-au întâlnit.

Ea și-a retras-o tot atât de brusc pe cât o întinsese. E adevărat, am simțit și eu o nelămurită emoție în clipa atingerii. Dar am putut totuși să iau volumul și să-l răsfoiesc. Era o carte de versuri germane.

— Nu bănuiam că-ți plac poeziile, m-am mirat eu.

— Spune drept, începu ea, nu bănuiai că știu nemțește, nu-i așa? Dumitale nu-ți plac nemții...

— E-adevărat, nu pot să-i sufăr...

— Eu am stat mult la Zürich, spuse, și-și luă cartea.

— De ce tocmai la Zürich? întrebai.

— Am încercat să studiez ceva, dar m-am lăsat...

— De ce? întrebai din nou, curios.

— N-am niciun fel de talent. La o anumită vârstă, adăugă zâmbind, fetele se visează artiste. Așa m-am visat și eu un timp. Dar am văzut că nu merge și m-am lăsat...

— *Mieux vaut tard...*, începui eu, dar fața ei se luminează deodată de atâta ironie, încât mi-a fost rușine că am citat un proverb atât de banal. Mă simții intimidat, ca în fața profesorilor mei, pe vremuri, când spuneam vreo prostie.

— Și acum ce ai de gând să faci? încercai eu să schimb vorba.

— Deocamdată mă întorc la Zürich pentru câteva luni. Poate îmi descopăr vreun talent, vreo meserie...

— Dar dumneata ești femeie, subliniai eu, de ce vrei neapărat să ai o meserie? N-ai decât să te măriți.

— Și să fac copii, completă ea zâmbind. Este și asta o meserie, recunosc. Dar bănuiesc că n-am nicio vocație pentru ea. Vreau să fiu liberă. Mi-am cucerit destul de greu libertatea, crede-mă, adăugă trist. Am îngropat prea mulți ani...

Începui să râd și veselia mea creștea cu cât creștea mirarea pe fața ei.

— Dar ce-aș mai putea spune eu, vorbii, după ce am pierdut cinci ani de studii cu o meserie care nu-mi plăcea și am pierdut patru ani într-un război? Ai să mă crezi foarte bătrân...

— Nu e vorba de asta, spuse ea calm. Războiul e un destin, pentru bărbați, cel puțin. Căsătoria și celelalte, un obicei. Îl învață numai cine nu-și propune altceva...

Am sfârșit masa, discutând cu destulă însuflețire o serie de lucruri, frivole și solemne în același timp. Am observat că nu s-a atins de paharul cu vin pe care i-l turnasem.

— Încă nu iubești, spusei în glumă, arătându-l.

Nu-mi răspunse imediat. Mă privi numai mirată și simții din

nou lumina aceea ironică aprinzându-i-se în ochi.

— E straniu cum te obsedează vocația dumitale de curtenitor, observă ea târziu, și cu toate acestea mi-am dat seama că poți fi destul de serios. Dar probabil ții cu tot dinadinsul să te subvaluezi... Păcat!...

Ne-am ridicat râzând de la masă. Ea călătorea în clasa a II-a, eu aveam cușetă în salonul de dormit. Dar am rămas de vorbă încă mult timp pe culoar. Târziu mi-a urat noapte bună și s-a dus să se culce. Era singură în compartiment.

A doua zi dimineața am întâlnit-o în vagonul restaurant. Nu părea deloc obosită, după o noapte petrecută pe canapea.

Ne-am așezat la aceeași masă. Am întrebat-o dacă se oprește mai mult timp la Veneția. Eu nu eram hotărât ce o să fac. Așteptam să aflu întâi gândul ei.

— Veneția e foarte tristă iarna, răspunse ea.

Apoi am vorbit de altceva. Când ne-am reîntors în vagon, i-am cerut voie să mai rămân puțin de vorbă în compartimentul ei. A primit, dar am înțeles că nu-i făcea prea mare plăcere prezența mea acolo. Ar fi voit să rămână singură, să viseze privind pe fereastră, sau să citească? Nu știu. În compartiment mai erau câteva persoane, câțiva sârbi. O stânjenea, poate, prezența lor. M-am retras cât am putut de repede.

La granița italiană am rămas din nou aproape singuri. Am întâlnit-o pe coridor. M-a oprit zâmbind.

— Țineam de aseară să te întreb un lucru, îmi spuse, dar te rog să nu te superi. Voiam să te întreb, adăugă ea neținând în seamă exclamația mea, cum de te împaci cu Clody?...

Am roșit brusc. N-aveam niciun fel de scrupule în ceea ce privea această legătură – cunoscută, de altfel, de foarte multă lume – dar întrebarea mă surprinsese.

— E fată foarte bună, băiguii eu.

— Știu asta, mă întrerupse cu oarecare nervozitate. Cum de accepți dumneata să-ți împărți dragostea cu altul?

— Nu e vorba exact de dragoste, spusei recăpătându-mi calmul. Mai mult o camaraderie și... celelalte.

— Chiar așa fiind, tot *împărți* ceva, nu? Asta nu te umilește? Cred că e destul de penibil rolul de amant...

Zâmbii. Aș fi vrut să adaug: în orice caz, nu atât de penibil ca rolul soțului.

— Știu la ce te gândești, îmi interpretează ea zâmbetul. Dar asta nu scuză nimic. Evident, nu scuză un *bărbat*, adăugă subliniind cuvântul. Scuză numai un donjuan de cea mai proastă calitate.

— Cei de calitate superioară cum procedează în asemenea împrejurări? Întrebai eu, silindu-mă să fiu cât mai ironic.

— Își duc iubita la moarte sau la deznădejde și călugărie, dar n-o împart cu nimeni. De altfel, adevăratul Don Juan nu a fost celebru prin numărul amorurilor sale, ci prin numărul iubitelor care au murit pentru el...

— Mi se pare foarte curioasă teoria dumitale, am întrerupt-o râzând. Cu alte cuvinte, sunt de disprețuit oamenii care se mulțumesc să împartă o femeie cu un al doilea, acordându-i viața, și merită laudă acei amanți care confiscă o femeie exclusiv pentru ei, câteva săptămâni, și apoi o zvârl în moarte...

— În „ghearele morții” era mai conform cu fraza dumitale indignată, observă Lena. Dar eu n-am spus asta; n-am spus că un donjuan merită sau nu laude. Ți-am amintit numai că iubirea unui donjuan are, totuși, ceva absolut în ea...

— Poate, acceptai eu, dar se termină, cum spuneai, cu moartea...

— Asta n-are nicio importanță, mă întrerupse ea brutal. Una fără alta nu merge. Și apoi, ce vrei, să cunoști pe Don Juan și apoi să continui a trăi și a face copii... Nu se poate... Sau, atunci, te mulțumești cu mai puțin...

Nu-și termină fraza. Își fixă, însă, fără voie, privirile ei asupra-mi, cu un foarte ușor zâmbet. Mă amuza mult discuția; de obicei, nu prea vorbeam cu femeile despre dragoste sau, în orice caz, nu vorbeam serios. Mi se părea că fata aceasta severă încearcă să-mi dea lecții. Era, într-adevăr, amuzant.

— Cu mai puțin, cu oameni de felul meu, adică, încercai eu să râd.

— Da, spuse ea cu multă simplitate.

Câteva clipe de tăcere, în care timp ne priveam zâmbind amândoi. Apoi continuă:

— Pe Clody o înțeleg, ea n-are nevoie de Don Juan. Ea are

nevoie numai de *amanți*.

Mi s-a părut că subliniază cu prea multă brutalitate ultimul cuvânt. Voia poate să mă facă gelos, să mă umilească?

— Știi, de altfel, că nu ești singurul? mă întrebă senină. Clody te folosește. De altfel, tot ea te-a cucerit, nu-i așa?

Începu să râdă.

— Iartă-mă că-ți spun toate acestea, se corectă ea repede, stăpânindu-și râsul. Dar sunt convinsă că nici dumneata nu crezi în succesele bărbaților. În afară de ale lui Don Juan, se înțelege. Ceilalți sunt folosiți după temperament. O înțeleg foarte bine pe Clody. Ea vrea să se amuze. Și e, într-adevăr, o fată adorabilă... Te înțeleg mai greu pe dumneata, însă...

— Ce vrei să spui exact? întrebai nervos. Amor etern, exclusivitate, moarte, n-am mai auzit asemenea cuvinte dinainte de război.

Îmi amintii în acea clipă ce-mi spusese Clody despre prietena ei: ultima fecioară a secolului XIX. Într-adevăr, se potriveau atât de puțin ideile acestea medievale cu viața în care trăiam, cu mediul unde o cunoscusem pe Lena, chiar cu dorul ei de libertate și autonomie.

— Cred că nici atunci nu le-ai auzit bine, spuse Lena zâmbind.

Apoi găsi un prilej oarecare și se retrase în compartimentul ei.

* * *

Seara ne-am întâlnit la Veneția, pe peron. Am avut impresia că mă evitase tot timpul, poate ca să nu aflu dacă rămâne la Veneția. Dar am zărit-o coborându-și bagajele și m-am prefăcut mirat.

— Spuneai că Veneția e tristă iarna, i-am amintit zâmbind.

— De obicei e tristă, spuse ea.

Am întrebat-o ce hotel alege. Cunoștea unul, modest, alături de gară. I-am propus să vină pe Gran Canale, dar a început să râdă. Mi-am dat seama că am făcut o gafa. M-am roșit și i-am cerut voie să viu și eu la același hotel. Cunoșteam destul de bine Veneția de după război și voiam să i-o arăt. Am plecat tăcuți. Nu era prea frig, dar cerul se posomorâse și începuse să

bată vântul. Și-a pus pardesiul îndată ce am ieșit din gară. Hotelul era foarte aproape. Mergeam unul lângă altul, continuând să tăcem, fără să ne privim. Am înțeles, din felul cum s-a adresat portarului, că ar fi preferat să nu aibă camera alături de a mea. Am cerut atunci eu o cameră mai mare. Apoi ne-am despărțit. Când am rămas singur în camera mea, mi-a fost ciudă că am ales acest hotel. Era destul de mediocru și singurătatea îl făcea și mai deprimant. În același timp, mi-era ciudă că ținusem atât de mult să fiu alături de Lena. Nu-mi era teamă de nimic, dar nici nu doream să se întâmple ceva. Bănuiam că o asemenea femeie n-ar fi deloc comodă. Și apoi, aerele ei de superioritate... M-am schimbat și am plecat să mănânc într-un restaurant din centru. Cu prilejul acesta, îi dovedeam că nu țin deloc să fim împreună, că alesesem același hotel numai pentru a fi de folos unei compatrioate, dar că nimic mai mult nu se va întâmpla.

După ce am mâncat, am ieșit să iau o cafea la „Florian”. Târziu, pe la 11, m-am îndreptat spre hotel. Traversând Piazza San Marco, cu desăvârșire goală iarna, am zărit silueta Lenei. Se plimba liniștită, cu capul pe sus. M-a năpădit o bucurie nespusă; parcă i-aș fi simțit lipsa în tot timpul pe care-l petrecusem singur. I-am strâns mâna mai calduros decât ar fi fost îngăduit și ea m-a privit mirată.

— Mergeai acasă? am întrebat-o.

Clătină din cap. Îmi răspunse că preferă să se plimbe, îi place Piazza la ora aceasta târzie. I-am cerut voie să o însoțesc și i-am luat brațul. Am tresărit amândoi. M-a întrebat când am fost pentru prima dată la Veneția. Am început să râd; trecuseră vreo cincisprezece ani de atunci. Și-a întors capul ca și cum ar fi vrut să mă privească mai bine.

— Da, prin 1909, am repetat. Plecam în Franța, la studii.

— Fantastic, exclamă ea.

— De ce?

— Mi se pare așa de curios... Dumneata ești tânăr, ești, în orice caz, destul de tânăr ca să-ți pot interzice să-mi faci curte fără să te superi și, cu toate acestea, ai cunoscut o lume de care mi se pare că ne desparte cea mai adâncă prăpastie. Îți mai

aduci aminte cum se îmbrăcau femeile pe atunci?

— Îmi aduc aminte foarte bine, spusei zâmbind.

— Cred că aveau rochiile lungi, cu franjuri, și pălării enorme, încărcate cu flori, și mănuși de mătase neagră până la coate... Și apoi citeau pe Paul Bourget... Ai iubit pe vreuna?

— N-am iubit niciodată. Am cunoscut însă destule femei. Nu-mi dau seama ce s-a întâmplat cu ele, unde au dispărut, așa deodată, brusc...

— Au îmbătrânit, vorbi ea melancolic.

— Nu cred că e asta, mă apărui eu, căci nu vroiam deloc să par bătrân cu cei 35 de ani ai mei. Dar s-au schimbat sau poate au murit în timpul războiului... Nu cred că moartea s-a mulțumit să secere numai pe fronturi, printre bărbați. Probabil că au fost îngropate de vii, atunci, milioane de femei...

N-a răspuns; s-a mulțumit să mă privească încă o dată, apoi am continuat să ne plimbăm îndreptându-ne spre debarcader.

— Mi-e frig, spuse ea deodată.

Și am simțit cum se ghemuiește lângă mine, fără să-și dea seama. Am avut atunci sentimentul că femeia aceasta nu-mi mai poate rezista. Nu știu cât de mult m-am bucurat. Eram obișnuit să ghicesc clipa aceasta în prezența unei femei și știam că era destul, atunci, un simplu gest ca să mi se dea. Am grăbit pasul, continuând amândoi să tăcem. N-am mai avut răbdare să aștept vaporul și am făcut semn unei bărci cu motor. Ne-am așezat unul lângă altul, concentrați, fără să ne privim. În câteva minute am ajuns în fața gării. Am ajutat-o să sară pe punte, i-am luat brațul și am intrat fără să ne spunem un singur cuvânt. Am cerut portarului cheile. Ea privea vag înainte, absentă; îmi dădeam foarte bine seama că nu înțelege ce se întâmplă cu ea, dar că îi va fi peste putință să se apere. Orice femeie trece prin asemenea risipiri cloroformizate, când primul venit o poate avea, fără eforturi aproape. Lena urcă scările, rezemându-se ușor de brațul meu. Mă întrebam atunci, foarte calm, în ce cameră să intru: la ea sau la mine? Dar îmi spuneam: e mai bine la ea, pentru că mă voi putea retrage atunci când aș vrea eu...

Îmi aduc foarte bine aminte scena. Am aprins lampa și am

ajutat-o să se dezbrace. Parcă începea să se turbure, privindu-mă fix în ochi. Oare încă nu înțelegea? Ispitit mai mult de curiozitate să înțeleg ce se va întâmpla cu ea, m-am apropiat, am cuprins-o încet în brațe și am sărutat-o pe buze. Nu știa sau nu putea să sărute. Cred că așa aș fi simțit dacă, în noaptea aceea din gară, cu șapte ani în urmă, aș fi sărutat-o pe gură. Era, cu adevărat, un copil. Descoperirea asta mi-a biciuit orgoliul. Mi-am amintit atunci părerile ei despre dragoste, despre Don Juan. Eram tot atât de calm și de lucid ca în clipa când am auzit-o șoptind: „Mi-e frig!” și am înțeles că va fi a mea. Eram ispitit chiar să fiu ironic, să-i spun că nu știe să sărute sau o stupiditate asemănătoare. Dar m-am stăpânit, mulțumindu-mă s-o sărut, dezbrăcând-o. Nu izbutea să se trezească. Rezista mai mult printr-o inerție desăvârșită.

Peste vreun ceas am aprins lampa și am început să mă îmbrac, uluit. Fusesse, într-adevăr, fecioară; nicio mângâiere nu-i turburase oboseala sa înghețată. Continua și acum să mă privească, mirată, cu ochii ei mari arși și nelămuriți. Nu știam cum aș putea să mă retrag, fără s-o jignesc. Începea să-mi fie somn, și prezența ei era greu de suportat.

Trebuia să spun ceva, ca să rup tăcerea. I-am luat mâna și i-am sărutat-o...

— La ce te gândești? o întrebai.

Se luptă multă vreme ca să scoată un cuvânt.

— Am impresia că s-a mai întâmplat o dată asta, șopti ea respirând anevoie, și nu pot să-mi amintesc.

— Fii fără grijă, o întrerupsei eu vulgar. Nu ți s-a putut întâmpla...

Mă privi iarăși în ochi, concentrată. Făcea parcă eforturi penibile ca să-și dea seama ce se întâmplă cu ea, unde se află. Deodată roși cumplit și privi înspăimântată în odaie. A înțeles ceva, a ghicit mai mult? Nu știu nici eu prea bine. Mi s-a făcut milă de ea și, cum sentimentul acesta îmi era cu neputință de suportat, am sărutat-o pe frunte și am ieșit în vârful picioarelor din odaie.

XII

A doua zi de dimineată m-am trezit mahmur. Afară era, parcă, și mai mohorât. Vântul se întetise. Începeam să regret întâmplarea din noaptea trecută. Mi se părea cu desăvârșire fără sens; îmi crea o serie de plictiseli la care nu mă gândisem. Poate că va trebui să-mi prelungesc șederea la Veneția, îmi spuneam, și asta îmi încurca socotelile. Aș fi putut pleca, firește, dar nu mă înduram; fata aceasta, pe care o avusesem, nu cunoscuse dragostea în brațele mele, aproape că nu mă simțise. Orgoliul meu sângera. Nu voiam s-o părăsesc înainte de a mă cunoaște cu adevărat. Îmi plăcea să renunț la o femeie numai după ce eram încredințat că mă va regreta. Încercam s-o fac fericită în sensul concret, fiziologic, al cuvântului, numai pentru a satisface orgoliul meu și aveam o stupidă încântare aflând, mai târziu, că femeia pe care o iubisem și o părăsisem suferă, că este nefericită... Și apoi, evident, era Clody. Aș fi putut renunța cu destulă ușurință la legătura asta. Dar ruptura, într-un asemenea moment, în urma întâlnirii cu Lena, ar fi fost dezagreabilă. N-aș mai fi putut frecventa casa aceea, unde mă amuzam bine și aveam o sumă de prieteni. Obişnuiam, până atunci, să-mi pregătesc astfel despărțirea, încât să nu rup definitiv relațiile. Mărturisesc că eram, înainte de toate, un om comod...

Trebuia totuși să iau o hotărâre. M-am îmbrăcat cu multă atenție și am bătut la ușa ei. I-am auzit glasul, obosit, întrebând cine este. Apoi a deschis. I-am cerut voie să aprind o țigară și să mă așez pe scaun.

— Ai vreun plan pentru astăzi? o întrebai.

— Nimic precis, vorbi ea, palidă.

O privii. Nu dormise, desigur, toată noaptea. Cearcănele insomniei acesteia mă mustrau și, în același timp, îmi paralizau orice inițiativă. Fumam. Mi s-a părut că ea își caută insistent pălăria.

— Îmi dai voie să te însoțesc? o întrebai.

— De ce nu?

Nu mă încuraja deloc tonul ei. Am zâmbit totuși, pentru că nu știam ce aș fi putut face altceva. Apoi am ieșit împreună, tăcuți, am predat portarului cheile, ca și cum am fi fost doi străini, și am pornit pe strada principală spre Piață.

— Într-adevăr că e tristă Veneția iarna, spusei eu.

Dădu din cap. Se opri în fața unei vitrine cu mărgean și cu obiecte ieftine de artă.

— Sunt imitații, vorbii iarăși.

De data asta mă privi mirată, în ochi. Mi s-a părut că zăresc un zâmbet foarte trist pe buzele ei. Și mi-am dat seama că e nespus de frumoasă, zâmbind așa, obosită.

— Da, sunt imitații, șopti și ea.

Nu știu dacă s-a gândit la altceva spunând cuvintele acestea, dar m-au turburat. Dacă se refereau cumva la mine? I-am luat brațul, îndemnând-o.

— Să nu răcești, bate un vânt teribil, i-am spus.

Și apoi iarăși am mers o bucată de vreme, tăcuți. Ne-am oprit pe un pod; zidurile erau și mai triste acum, iarna, canalurile păreau pustii. Voiam să-i spun un singur cuvânt frumos. Eram și eu destul de emoționat de tristețea asta înghețată a orașului. Dar am privit amândoi, multă vreme, fără să vorbim.

Târziu, după ce ne-am plimbat prin Piață, am întrebat-o dacă nu vrea să intrăm într-un restaurant. A clătinat din cap. Am ales o *trattoria* la întâmplare și ne-am așezat la masă ca doi soți certați. Ne aruncam amândoi privirile spre fereastră. Se zăreau trecători grăbiți, și auzeam câte un copil curajos, înfruntând frigul, țipând. Am încercat de mai multe ori să însuflețesc convorbirea, dar Lena nu-mi răspundea decât în monosilabe, absentă.

— Ce ai? o întrebai, exasperat.

— Nimic precis, vorbi ea, plecându-și ochii. Tocmai asta mă

deprimă; că nu știu ce am.

I-am turnat un pahar de vin și l-a băut. Am privit-o cum îl soarbe; nu-l bea din plictiseală, ci parcă i-ar fi fost de mult sete, parcă l-ar fi așteptat de mult..

— Iată primul pahar cu vin pe care îl bei, spusei.

— Îmi place, vorbi ea simplu.

Apoi ridică ochii și mă privi. Îi susținu privirile, cu același zâmbet fărâmițat.

— Și toate acestea din cauza ta, începu deodată. (Tresării, roșind ușor, auzindu-mă tutuit). Toate acestea pentru că nu știți nimic...

Eram surprins, mirat. Așteptam parcă să continue, ca să pot înțelege ce vrea să spună. Dar privirile ei le simțeam acum puternic, mă copleșeau. Suspină stins.

— ... Ar fi putut fi altfel, adăugă. M-am gândit de atâtea ori la întâlnirea asta, am visat-o atâtea ani...

Tresării. Se gândea oare la mine? Îi apucați mâna. Mi-o lăasă, moale. Ochii i se umezeau îngândurați de o foarte discretă tristețe.

— Te-ai gândit vreodată la mine? o întrebai eu cu un glas fals, strident.

Dar poate că n-a băgat de seamă, căci a răspuns cu aceeași simplitate.

— Da. Acum nu mai are rost să te mint. Cred că e absurd, dar ți-o pot spune; sunt îndrăgostită de tine.

Aș fi vrut să strig peste masă: „Lena”, dar ar fi fost groaznic. M-am mulțumit să-i iau din nou mâna și să i-o sărut.

— Am luptat destul, adăugă ea, începând să plângă. Recunoaște și tu că m-am apărat, am fugit de tine... Mi-era frică...

Își căută repede batista și-și ascunse gura. Stam acolo lângă ea, uluit, fără să-mi dau seama ce-aș putea face, ce i-aș putea spune.

— Este penibil, șopti ea târziu, mai liniștită. Tu n-ai nicio vină în toate acestea... Te rog să mă ierți. Ne putem despărți oricând...

Îngânai câteva cuvinte la întâmplare. Dar, recunosc, eram

destul de emoționat. Nu știu dacă a simțit asta. M-a privit însă mai cald, cu oarecare simpatie chiar. A zâmbit și mi-a prins mâna.

— ... Bănuiesc în ce încurcătură te-am pus, vorbi ea din nou. Să-ți cadă cineva de gât, așa, deodată... Trebuie să fie obositor...

Cuvintele acestea m-au durut. Crezusem până atunci că eu o cucerisem, că prin voința și îndrăzneala mea o avusesem. Și apoi, ironia ei cu care mă compătimea. Mă apărui.

— Nu protesta, mă întrerupse. Îmi dau foarte bine seama că în toate acestea n-ai nicio vină. Ești cu desăvârșire inocent, adăugă. Iartă-mă că-ți spun asta, dar nu vreau să-ți faci vreun proces de conștiință...

Izbucnii, căci ultimele ei cuvinte mă jigniseră și mai mult. Mă ascultă zâmbind, dând din cap, apoi continuă, ca și cum ar fi voit să-și sfârșească gândul:

— Nădăjduiam totuși că poate cunoști măcar dragostea. Dar cred că ți-ar fi imposibil să te îndrăgostești...

Zâmbi atât de fraged, și toată ființa ei mi se descoperi deodată atât de scumpă, încât îi luai mâna și i-o sărutai.

— Am să încerc, spusei eu, recăpătându-mi calmul. Câte zile îmi dai?

Mă privi adânc în ochi, apoi râse, fericită. Era cu desăvârșire alta acum. Fața i se îmbujorase, ochii străluceau, foarte calzi, umezi. Schimbarea aceasta mă turbură.

— Cinci zile ți-s de ajuns? mă întrebă, în glumă.

— Prea mult!

Vrui să chem chelnerul pentru plată. Dar Lena îmi luă brațul.

— Cu o condiție, însă, adăugă ea: să nu trișezi...

* * *

Ce s-a petrecut după aceea mi-ar fi foarte greu să-ți povestesc. N-am înțeles nici eu, niciodată. Ne-am înapoiat la hotel fericiți, dar sunt sigur că trăiam fiecare o altă bucurie, cu totul străină. Eu mă simțeam, cum se spune, *bine*. Era o fată tânără, frumoasă, inteligentă, care mă iubea și pe care o avusesem. Cam atât. Nu mă gândeam la altceva nimic, nu bănuiam altceva. Întâmplarea devenea agreabilă, asta era tot.

În cinci zile trebuia să mă îndrăgostesc de ea: să izbutesc s-o fac să creadă asta adică. Pe urmă, lucrurile s-ar fi desfășurat firesc; ne-am fi revăzut la București, am fi continuat să ne culcăm împreună, am fi mers la spectacole...

În noaptea aceea am început să-i descopăr trupul. Eu nu am niciun fel de dar, nu știu cum ți-aș putea comunica amănuntele acestea atât de dificile. Se întâmpla însă un lucru ciudat, de care nu-mi dau seama; cred că începeam să mă îndrăgostesc de ea. Imaginația nu avea nimic cu pasiunea aceasta care se aprindea lent. Îmi spuneam uneori, când pretindeam că sunt lucid, că e numai un joc, numai o părere: că *mi se pare* că m-am îndrăgostit pentru că așa i-am făgăduit ei, și mă sileam să-i fac această bucurie, voiam s-o fac fericită. Nu știu cum să-ți spun mai bine ce s-a petrecut cu mine în acele câteva zile. Dar m-am trezit odată, când eram singur în odaia mea, că mi-e peste putință de suportat singurătatea, că e absurd să stau acolo, nefericit, când puteam atât de ușor să cobor și s-o întâlnesc pe Lena. Am încercat să rezist; m-am plimbat câteva minute prin odaie, fumând. Curând mi-am dat seama că sunt cu desăvârșire stupid și am coborât. Am găsit-o în dreptul ferestrei, cu fruntea foarte aproape de geam, așteptând parcă pe cineva. A tresărit când m-a auzit deschizând ușa. Nu trecuse o jumătate de ceas de când ne despărțisem. I-am cuprins umerii și am atras-o încet spre mine.

— Știi, i-am spus, nu pot... Nu mai pot să mă despart de tine...

— Nici eu, a mărturisit ea cu simplitate.

— Cred că m-am îndrăgostit cu adevărat.

Spusesem asta ca și cum faptul ar fi privit pe altcineva, nu pe mine. Ne-am așezat amândoi pe canapea. Eram încurcat, timid și totuși o nelămurită fericire începea să mă cuprindă. Aș fi vrut să mă umilesc, să-i spun cât de mișel și cât de ridicol mă purtasem cu ea. Dar chiar și această mărturisire mi se părea copilărească, absurdă. Mă simțeam foarte bine așa, chinuit și fericit totodată. Lena mă privea cu ochii ei aprinși, așteptând parcă să mă audă spunând un lucru grav, important, urgent.

— Ce e, dragul meu? mă întrebă târziu, mângâindu-mi

fruntea.

— Nu știu ce aş putea să-ți spun... îngânai.

Mă înlănțui pe neașteptate cu brațele și nu mai putui continua. Gura ei îmi curmă răsuflarea.

Am plecat din Venetia după o săptămână. La Milano, aproape că nu mă mai interesau întâlnirile de afaceri. Totul mi se părea acum fără importanță. Dar nu-mi dădeam bine seama de ce. Nu înțelegeam ce se schimbase în mine. Întocmai după cum nu m-au mai interesat examenele mele de la Politehnică îndată ce ajunseseam pe front. Și mai era ceva curios; dragostea aceasta mă schimba cu cât o cunoșteam mai bine pe Lena; trupește, se înțelege. Prezența ei concretă, aş putea spune carnală, mă transforma, mă îmbăta. De aici, din trupul ei, porneau atâtea forțe nelămurite pe care le simțeam pătrunzându-mă. Nu știu cum aş putea să definesc mai exact sentimentul acesta straniu: ceea ce aş putea numi înălțarea și purificarea mea, desăvârșirea – cum spui dumneata – își avea obârșia și forța exclusiv în îmbrățișare, în posesiune. Nu o puteam iubi altfel, așa cum am auzit că iubesc unii oameni: îngerește, cu renunțări, cu jertfe... Dimpotrivă, cu cât o aveam mai mult lângă mine, cu cât o simțeam mai mult a mea, cu atât sufletul mi se topea într-o patimă pură, necunoscută până atunci...

Odată, după ce plecasem din Milano, spre Nisa, îmi spuse în treacăt:

— Voiam să te rog un lucru, dar nu cutezam până acum... Voiam să te rog să nu mă împărți...

Nu prea înțelegeam ce vrea să spună.

— Clody... adăugă ea rezemându-și capul de fereastra vagonului.

I-ar fi peste putință să mă împartă cu ea, cu orice altă femeie...

— Asta a fost de mult, am liniștit-o.

— Ai să ai curajul să i-o spui? mă întrebă.

Firește, șovăii câteva clipe. Îi luai mâna, cerându-i parcă un sfat, o mângâiere.

— Dacă nu, am să-i spun eu, adăugă. Ar fi penibil să afle că

am mințit-o amândoi.

Dar chiar amintirea lui Clody o turbură.

— Dacă aş putea uita anumite lucruri... începu mai abătută.
Dacă aş putea uita sărutarea aceea din fața mea...

Se cutremură. Încercă să-și retragă brațul din mâinile mele. I-am spus atunci:

— Eu mă silesc să uit trecutul tău.

— N-am niciun fel de trecut, spuse privind vag pe fereastră.

— Dar îmbrățișarea din gară? Vărul acela...

Se întoarse brusc spre mine, cu fața dogorâtă.

— Nu e adevărat, n-am niciun văr...

Începui să râd. Totuși, panica ei mă neliniștise. De ce suferea atât de mult și se turbura atât de câte ori îi aminteam amănuntul acela? Mai târziu, când gelozia a început să mă chinuie până la îmbolnăvire, mi-aminteam cu groază viața din Moldova refugiului, îmi aminteam îndrăzneala ofițerilor, generozitatea femeilor. Cum a scăpat Lena din acel infern? Oare scăpase cu adevărat?

— Și n-ai fost niciodată îndrăgostită? o întrebai.

Îmi răspunse foarte repede, ca și cum s-ar fi apărât:

— Nu!

M-am gândit că n-are niciun rost să stărui. Am schimbat vorba; dar începuse să mă roadă o îndoială vagă, nelămurită. Poate că aş fi suferit mai puțin dacă mi-ar fi mărturisit deschis că a avut atâtea și atâtea idile. Îmi dădeam foarte bine seama că era un lucru firesc pentru vârsta ei; știam, de asemenea, că orice s-ar fi întâmplat mai înainte de mine nu avusese mare însemnătate pentru Lena. Mi se dase mie pentru întâia oară. Simțeam că e îndrăgostită de mine, că e a mea. Dar refuzul acesta îndârjit de a-mi spune ceva mă turbura mai mult...

Câteva zile în urmă eram amândoi la Nisa. Am întâlnit foarte mulți cunoscuți de-ai mei, o bună parte de la București. Stăteam la același hotel, dar în două camere separate. Cineva m-a felicitat, surâzând.

— Foarte frumoasă logodnica dumitale...

— Nu suntem logodiți, i-am răspuns eu.

Dar gândul acesta începu să mă obsedeze. S-ar fi putut

întâmpla și asta: nu-mi trecuse prin cap până atunci, dar s-ar fi putut întâmpla... Seara, la masă, arătam probabil preocupat, absent, căci Lena mă întrebă:

— Unde ai fugit?

Dădui din umeri. Voiam să par plictisit. O iubeam foarte mult, îmi dădeam seama de asta, dar voiam totuși să par plictisit, să o fac să sufere. Credeam că voi citi nerăbdarea sau suferința pe fața ei, dar Lena îmi luă brațul, fericită.

— Semenii atât de mult cu iubitul meu din prima seară, șopti ea, închizând ușor pleoapele. Așa erai și atunci, când te-am zărit, rezemat de bar. Întocmai ca acum; bosumflat și fermecător. Puteam oare să nu te iubesc?...

Începui să zâmbesc, privind-o adânc în ochi. Cumplit mă pierdeam pe mine privind-o; îmi pierdeam mințile. Lena începu să vorbească, parcă n-aș fi fost acolo.

— Sta rezemat de bar, foarte plictisit. Nu era frumos, dar era înalt, avea 35 de ani și dezbrăca toate femeile cu privirea. Și apoi, era același din tren. El nu-și mai aducea aminte...

— Ba da, intervenii eu, cu seriozitate.

— Nu-și mai aducea aminte, continuă Lena, ca și cum n-ar fi auzit întreruperea. Se întreba, desigur, de unde mă cunoaște. Mi-a fost teamă de el și am fugit...

— Nu-i adevărat, spusei eu, glumind. N-ai fugit de mine. Ai aflat că plec într-o anumită zi la Milano și te-ai suit în același tren...

Fața îi deveni deodată serioasă, tristă și, totuși, scăldată de o mare fericire.

— Ai dreptate, șopti. Nu te pot minți. Mi-era teamă de tine, fugeam, și totuși, nu voiam să te pierd. Asta a fost. Când te-am întâlnit în vagonul restaurant, eram aproape leșinată. Te zărisem cu mult înainte. Aș fi alergat îndată după tine, dar m-am stăpânit... De ce nu m-ai sărutat atunci?! mă întrebă brusc.

— Nu-mi plăceai, i-am răspuns, simplu.

— Simțeam asta. Mă duceam la locul meu și-mi lipeam fruntea de fereastră ca să nu plâng... Dar, ai văzut și tu, mă apăram destul de bine. Încercam să te jignesc, să te alung... Mi-a fost greu la început...

Am întrerupt-o brusc. Simțeam nevoia să-i vestesc o mare bucurie, să o fac fericită. Era un sentiment nou, care nici măcar dragoste nu mai era. Voiam să fiu generos, să-mi risc viața pentru un zâmbet. Nu prea știu bine ce s-a întâmplat. Am întrebat-o însă cu gravitate:

— Nu-i așa că vrei să fii soția mea?

Credeam că va tresări de fericire, că va lăcrăma. Dar mă privi, speriată, în ochi.

— Nu vrei? repetai eu întrebarea, năuc, temându-mă că aș putea fi refuzat.

— Gândește-te bine ce faci, îmi spuse.

Îi luai mâna și i-o sărutai.

XIII

Când am rămas singur în odaia mea, în acea noapte, mi-am spus: „Mă însor!” Credeam, până atunci, că ar fi fost suficient să aud cuvintele acestea rostite de mine ca să mă sperii sau să izbucnesc în râs. Lucrul mi se părea cu neputință de crezut pe vremuri. Dar în noaptea aceea mi-am repetat de mai multe ori, cu glas tare: „Iată că s-a întâmplat și asta. Mă însor!” Nu simțeam nimic deosebit. Sau, în orice caz, nu simțeam spaima la care mă așteptam altădată. Și nici nu-mi venea să râd. Era ceva cu totul nelămurit. Oricât m-aș fi trudit să-mi dau seama de gravitatea hotărârii mele, nu izbuteam. Aveam doar un vag sentiment de orgoliu; că pot înfrunta o asemenea primejdie necunoscută. Și păstram încă bucuria pe care ți-o dă orice act de mare generozitate. Poate și aici era prezent orgoliul: iată că eu sunt în stare de un asemenea gest, atât de curajos, atât de mărinimos... Nu știu. Îmi spuneam însă neconținut: „Tinere, te însori!” și totuși, nu se întâmpla nimic.

A doua zi de dimineață însă m-am trezit pe gânduri. Am aprins o țigară și am încercat să văd ce-aș mai putea face. Firește, ar fi fost ușor să-mi iau cuvântul înapoi; sau să mă cert violent cu Lena. Dar îmi dădeam seama că nu e vorba de un lucru atât de simplu. De altfel, Lena nu primise cu prea mult entuziasm vestea mea. Nu s-ar fi supărat dacă aș fi evitat să-i mai vorbesc despre căsătorie. Dar se întâmplase altceva; nu mai eram stăpân pe mine, nu mai puteam hotărî. În prezența ei eram în stare de orice. Iar fără ea aș fi fost nefericit. Poate că nici nu era vorba de fericire sau nefericire: fără ea nu mă puteam închipui; nu mă puteam gândi la viitor decât împreună cu ea. Am stat mult timp așa, muncindu-mă. Când am coborât

la ceai, am găsit-o pe Lena răsfoind revistele ilustrate. Cred că și ea fusese turburată de gânduri. Era obosită, agitată. S-a luminat când m-a văzut apropiindu-mă. I-am sărutat mâna și m-am așezat alături. Nu știu de ce începeam să-mi măsoar vorbele. Căpătasem parcă o anumită autoritate, care mă îmbăta și mă întrista totdeodată.

— Nu ți se pare curios? o întrebai mai târziu.

— Ce anume? făcu ea, prefăcându-se că a uitat convorbirea din noaptea trecută.

— Că am putea deveni soț și soție, că am devenit deja...

Mă privi zâmbind.

— Da, începu, pe gânduri, cred că lucrul acesta e foarte greu, e cumplit...

S-a oprit deodată și mă temui că tăcerea noastră ne va încurca din ce în ce mai mult. Din fericire, chelnerul se apropie cu serviciul de cafea.

— Tu vrei unt? o întrebai.

— Nu, mulțumesc, răspunse ea foarte atentă. Dar cum ți-a venit asta, așa, deodată?

— Mi-am spus că e mai bine așa, m-am gândit mult înainte de a mă hotărî...

În realitate, cum se întâmplă cu majoritatea bărbaților, nu mă gândisem deloc, nu hotărâsem nimic mai dinainte. Simțeam doar, atunci, că *trebuie* să spun cuvintele acelea.

— Eu nu m-am gândit deloc, se apără ea. Și, ceea ce e mai grav, nu mă pot gândi nici acum...

Încurcătura aceasta a ei îmi dădu imediat o mare superioritate. Simțeam că sentimentul acesta de superioritate mă va duce tot mai departe, mă va angaja tot mai mult, dar prea era încântătoare emoția ca să mă pot împotrivi ei, să mă controlez.

— Cu toate acestea, trebuie să-mi răspunzi, insistai eu. Trebuie să te hotărăști...

— N-am nimic de hotărât, spuse ea încet. Sunt a ta; asta e tot.

Straniu! Cu cât o ascultam vorbind, cu atât simțeam că mă pierd, că dragostea ei este singurul lucru prețios, că fericirea ei

este singurul lucru pentru care avea vreun sens viața mea. Aproximarea Lenei mă ucidea. Îi vedeam trupul ei lângă mine și nu-mi venea a crede că poate fi al meu pentru totdeauna.

— Te-ai gândit la ceva pentru astăzi? o întrebai.

Mă privi, cumplit de senzual, de fierbinte.

— Nu îndrăznesc să-ți mărturisesc, îmi șopti.

M-am ridicat de la masă, spunându-i: „De acum toate astea nu mai au nicio importanță”. Astea erau: libertate, bani, orgoliu, afaceri și orice altceva...

* * *

Ne-am căsătorit peste o lună, la Paris. Aș fi vrut să fac o mare sărbătoare din evenimentul acesta, dar ea m-a rugat mult să nu invităm decât câțiva prieteni, majoritatea străini. După nuntă am plecat în Spania. Am rămas acolo până la începutul primăverii.

Mi-ar fi foarte greu să-ți spun ce s-a întâmplat după aceea. Dumnezeu n-ai fost niciodată căsătorit, n-ai să poți înțelege. Timpul a început să se scurgă altfel, în orice caz. Când ne aflam în străinătate, eram mereu ocupați cu ceea ce vedeam în jurul nostru, cu ceea ce se întâmpla lângă noi. Dar după ce ne-am întors în țară, totul s-a schimbat în câteva zile. Foarte puțini cunoscuți știau de căsătoria noastră. Unii dintre ei nici n-au crezut că suntem, într-adevăr, căsătoriți, decât după ce am închiriat un apartament luxos, l-am mobilat și am început să primim vizite. Printre cei dintâi musafiri a fost Clody. Venise cu soțul ei. Eram puțin nervos văzându-i, dar întâlnirea a fost cordială. A sărutat-o pe Lena cu mare dragoste. Soțul ei m-a îmbrățișat. Nu le venise să creadă la început, dar apoi totul părea în cea mai perfectă ordine. Ne-au invitat pentru a doua zi la masă, și am primit. Vorbeam de o sumă de lucruri stupide, și eu spuneam din când în când: „nevasta mea”. Clody pufnea în râs. Lena zâmbea stingherită, dar parcă și ea începea să accepte tot ce se întâmpla cu noi.

Ne-am dus a doua zi la masă. Clody încerca să-mi facă, foarte abilă, curte, și, deși lucrul acesta îmi era insuportabil, continuam să vorbesc, să râd, să glumesc. Numai Lena tăcea. În cele din urmă, mă enervă tăcerea.

— N-ai tact, i-am spus eu, întorcându-ne acasă.

— Am să încerc să învăț asta, mi-a răspuns ea.

Dar era foarte tristă. Îndată ce-am rămas singuri la noi în odaie, și-a cuprins capul în palme și a rămas așa, pierdută. M-am prefăcut la început că nu o observ. Dar în cele din urmă, tăcerea aceasta absurdă mă exasperă.

— Ce ai? o întrebai, aspru.

— Sunt obosită, îmi spuse.

— Bănuiesc eu ce ai, începui. Te plictisește că am fost la Clody!... Doar n-o să trăim ca în pădure. A trebuit să găesc o formulă care să ne împace pe toți. Am atâția prieteni în cercurile ei. Și apoi, nu putem renunța așa, fără motiv, la o lume întreagă...

Vorbisem enervat, cu convingere, dar, de fapt, tot ce spuseseam îmi era perfect indiferent. Îmi era indiferent dacă frecventam sau nu cercul lui Clody; cu sau fără ea și prietenii ei, îmi era totuna. Dar simțeam nevoia să mă răzbun pe tăcerea aceea dojenitoare.

— Nu mă gândeam la Clody, șopti Lena. Ea nu e de vină aici...

— Atunci mă învinovățești pe mine, replicai, încântat că găsisem un motiv de ceartă.

Nu-mi dădeam seama de ce voiam să ne certăm. Mă simțeam însă atras de suferința aceasta pe care i-o provocam și care mă făcea și pe mine să sufăr. Voiam cu orice mijloc s-o umilesc, s-o insult. Fiecare cuvânt brutal pe care i-l spuneam mă rănea întâi pe mine, dar suferința aceasta mă încânta, liniștindu-mă.

— Evident, eu sunt vinovatul, continuai ridicând tonul. Eu te fac să suferi. Recunoaște că te simți nefericită lângă mine...

Nu-mi dădeam seama ce spun. Uitasem în acele clipe toată dragostea mea, uitasem cât de fericit fusesem lângă Lena. Aș fi vrut să-mi răspundă cu violență; ca s-o pot jigni mai sângeros. Nădăjduiam oare că totul s-ar putea rupe între noi, că ne-am putea despărți atât de repede? Nu știu. În clipa aceea nu mă stăpânea decât pofta de a-i face rău, de a o chinui.

Dar ea continua să tacă, absentă. Nici nu plângea măcar. Rămăsese ca la început, împietrită. Târziu, mi-am dat seama că

am exagerat și am ieșit din odaie. Dar cum am rămas singur, o cumplită remușcare începu să mă macine. Remușcare și în același timp o nevoie obscură de a mă umili, de a-i spune cât de mult o iubesc, cât de mult sufăr din pricina ei. Nu voiam totuși să mă întorc atât de repede. Am auzit-o însă umblând prin odaie, dezbrăcându-se somnoroasă, și atunci am intrat, ca să mă pregătesc și eu de culcare. Nu mă privea. Observai că plânse, ochii îi erau înlăcrămați. Câteva clipe n-am știut ce mă voi hotărî să fac; s-o cuprind în brațe – înfometat de trupul ei – sau să încep s-o insult, infernal, exasperat de durerea ei, de care mă simțeam responsabil. Șovăiam. Apoi, fără să-mi dau seama, m-am apropiat și am luat-o în brațe...

* * *

Scenele acestea s-au repetat de nenumărate ori în cei trei ani cât am fost împreună. Cu cât trecea timpul, cu atât îmi era mai dragă, mai necesară. Nici nu știu, de altfel, dacă atunci am fost, într-adevăr, îndrăgostit, dacă am trăit cu adevărat dragostea. Altceva, mai grav, mai tragic mă lega de Lena; îmi era necesară, indispensabilă. Întocmai ca aerul, ca apa, ca lumina. Mă exprim, desigur, foarte prost, dar așa era. Nu puteam fără prezența ei și totuși, îndată ce mă aflam prea mult alături de ea, simțeam o poftă năprasnică să mă liberez, să o chinui, să o insult. De cele mai multe ori izbuteam să mă controlez. Altminteri, viața noastră de fiecare zi ar fi fost un iad. Dar am observat că dacă izbutesc să mă afund în afaceri, dacă mă las năpădit de muncă și de foarte multe preocupări, pot suporta absența ei câteva ceasuri, câteva zile în șir chiar. Și atunci, ca să o pot uita, mă zvârleam cu mult curaj în afaceri. Când mă întorceam lângă ea, mă trezeam și mai îndrăgostit ca înainte. Se făcea, de altfel, sau mi se părea mie, tot mai frumoasă. Ca orice bărbat bogat, stăpân al unei soții frumoase, eram măgulit să o văd admirată, să ghicesc invidia în ochii celorlalte femei. De câte ori ieșeam împreună în oraș, mi se părea că primesc din toate părțile felicitări. Era foarte frumoasă și era, în același timp, foarte elegantă. Avusese întotdeauna un gust foarte precis, dar eu o silisem să fie luxoasă, aproape risipitoare. Asta mă făcea, într-adevăr, fericit: să o văd risipind banii. Cheltuia

numai pentru că o sileam eu și pentru că știa că asta mă fletează pe mine. Dar amănuntele acestea nu prea au mare importanță...

Ceea ce vreau totuși să-ți spun este că nu izbuteam încă să înțeleg ce se întâmplase cu mine. Un lucru simțeam prea bine: că nu mai puteam trăi fără ea, că îmi intrase în sânge, cum se spune... Dragostea aceasta nu mă făcea întotdeauna fericit. Lena îmi era necesară, așa cum sunt necesare anumite medicamente la un anumit fel de boli. Când o aveam, când eram lângă ea, dorind-o, parcă mă linișteam. Dar la început, în primul an de căsătorie, mă despărțeau de Lena și foarte multe intervale de exasperare, aproape de ură. Nu știu cum să-ți explic aceasta, dar nu o dată m-am trezit revoltat împotriva ei, indignat de căsătoria aceasta, care mă apăsa, sufocându-mă. Reveneam neconținut la ofițerul acela din tren, în realitatea căruia nu mai credeam nici eu, de altfel, dar la care nu puteam renunța, pentru că îmi stârnea gelozia, furia și mă ajuta s-o urăsc.

Nu știu în ce măsură simțea și Lena aceleași porniri împotriva-mi. Se schimbase și ea, destul, după nuntă. Renunțase, cu o mare ușurință, la foarte multe din preocupările ei de fată: la artă, la muzică. Și, cu toate acestea, nu putea deveni mondenă, nu-i plăcea să iasă în fiecare seară, cum o sileam eu. Am crezut, la început, că face asta din pricina lui Clody, cu care am păstrat cele mai bune relații; se temea, poate, să nu o întâlnesc prea des. Dar m-am convins mai târziu că o plictiseau în general cercurile mondene, era absentă, deși întotdeauna foarte elegant îmbrăcată, după ultimul jurnal de mode, și venită parcă anume ca să spună și să asculte stupidități.

Și cu toate acestea, nu înțelegeam prea bine ce se petrece cu ea. Când ne întâlneam, simțeam doar atât: că mă așteaptă, că îi e dor de mine, de îmbrățișarea mea. Ne uitam amândoi în dragoste, ca doi bolnavi care-și alină durerile. Setea asta reciprocă se trăda chiar atunci când ne aflam printre străini. Ea mă urmărea pretutindeni cu privirile, veșnic înspăimântată. De altfel, acesta era singurul lucru care o interesa când ieșeam în

lume. De aceea, poate, oamenii ne pizmuiau fericirea, dragostea noastră. Eram, într-adevăr, o pereche în aparență perfectă: ea, frumoasă, inteligentă, onestă – eu, un bărbat agreabil, bogat, întreprinzător. În plus, îndrăgostiți unul de altul până la demență. Căci amănuntul acesta nu scăpa nimănui. În promiscuitatea ceaiurilor și seratelor bucureștene, printre atâtea perechi adultere și atâtea tineret deșănțat, căsătoria noastră din dragoste, fericirea noastră alcătuiau un izbitor contrast, îmi dădeam și eu seama uneori că am fi putut trăi cu adevărat fericiți, că totul ne pregătise pentru asta, dar se *întâmpla* ceva, dincolo de noi și de dragostea noastră, care ne făcea să suferim și să căutăm suferința.

Odată, peste vreo șase luni de la stabilirea noastră în București, m-am întâlnit cu un prieten mai tânăr în *hall*-ul unei bănci. Cumpăram devize pentru o călătorie apropiată. L-a lovit, poate, oboseala figurii mele. În dimineața aceea avusesem din nou o ieșire violentă față de Lena, și amintirea cuvintelor brutale pe care i le spuseseam mă chinuia cumplit.

— Ești bolnav? mă întrebă prietenul meu. Arăți foarte rău...

Poate, în alte împrejurări, l-aș fi mințit, pretextând o indispoziție oarecare, căci mi-ar fi fost rușine să-i mărturisesc profunda mea nefericire. Dar nu știu ce-am simțit în fața tinereții lui nepăsătoare, nu știu de ce i-am jinduit sănătatea și liniștea lui și m-a cuprins deodată o mare dragoste pentru el și am voit să-i comunic acest lucru important, să-l previn, ca măcar el să se poată apăra și să nu repete suferințele mele.

— Sunt nefericit, i-am spus, asta e tot...

A rămas surprins, neîndrăznind să mă întrebe mai mult. Dar nu așteptam să-mi ceară el amănunte. I le-am mărturisit eu, sumedenie, exagerându-le chiar, ca și cum spovedania aceasta neașteptată mi-ar fi fost absolut necesară, ca un balsam. Mă ascultă la început încurcat, parcă s-ar fi temut, din clipă în clipă, să-i spun că Lena mă înșală.

— Lena mă iubește tot atât de mult pe cât o iubesc și eu, adăugai, ghicindu-i gândul. De asta nu mă voi putea îndoi niciodată. Față de celelalte soții, pe care le cunosc eu, e o sfântă. Și eu o iubesc, de fapt, de-abia acum am iubit cu

adevărat...

— Bine, atunci... mă întrerupse prietenul zâmbind încurcat. Poate că nu e decât o neînțelegere trecătoare...

Scuturai din cap; simțeam și mai mult singurătatea mea, simțeam că oricâtă bunăvoință ar avea el, oricâte eforturi ar face, starea aceasta a mea îi va rămâne nepătrunsă, neînțeleasă.

— Nu e nicio neînțelegere, îi spusei. Dimpotrivă, toate merg admirabil. Rareori am întâlnit o femeie mai supusă, mai înțelegătoare. Și e atât de inteligentă, încât orice neînțelegere eventuală dintre noi ar rezolva-o imediat... Dar e altceva, cu totul altceva. Nu știu dacă asta se datorește faptului că ne-am căsătorit. Cred că tot atât de nefericit aș fi fost și dacă am fi trăit pur și simplu împreună...

— Dar de ce? întrebă el din nou, mirat.

— Nu știu, nu înțeleg. Nu se poate altfel, asta e...

— Despărțiți-vă atunci, șopti celălalt.

— Nu pot. Ar fi mai cumplit să trăiesc fără ea. Acum, după ce-am cunoscut-o, după ce ne-am îndrăgostit unul de altul, nu mai e nimic de făcut; *trebuie* să trăim împreună... Până la sfârșitul vieții, adăugai eu turburat.

Nu știu dacă ai simțit vreodată cât e de gravă și de definitivă o asemenea dragoste; dacă ți-ai dat vreodată seama că, orice s-ar întâmpla, nu te mai poți despărți de ființa iubită, că ești legat de ea până la moarte, în sensul concret al cuvântului. Adică numai eventuala ei moarte îți mai poate reda libertatea. Altminteri, cât trăiește ea, fie că ești sau nu ești îndrăgostit, fie că vrea sau nu mai vrea iubita, te simți *al ei*, legat de ea, ursit ei... Lucrurile acestea nu le înțeleg tinerii și, în general, nu prea le înțeleg cei care n-au trăit mult timp împreună cu o femeie. Uneori, atunci, strivit într-un anumit sens de o prea mare dragoste, te gândești la moartea iubitei. Știi prea bine că, chiar dacă te-ai despărți de ea, ea continuând să existe, să trăiască undeva pe acest pământ, nu vei simți cu adevărat libertatea. Nu o vei putea simți nu pentru că ai avea muștrări de cuget, ci pur și simplu pentru că existența ei continuă să te chinuiască și să te deprime, de departe...

Tânărul meu prieten nu putea înțelege toate lucrurile acestea

atunci. Le-a înțeles și el mai târziu, acum în urmă, dar aceasta e altă poveste, pe care nu am timp să ți-o spun. Ne-am despărțit destul de triști, amândoi. Discuția îmi limpezise totuși anumite lucruri și mie. M-am gândit multă vreme la câteva amănunte, la câteva cuvinte pe care i le spuseseam. „Multă vreme” este, totuși, puțin exagerat. Căci, după câteva zile, eram plecați din țară, amândoi îndrăgostiți până la patimă, ca în primele săptămâni de dragoste. Am stat câteva luni în străinătate. Atunci am început să-mi dau seama ce admirabilă femeie de lume, cum se spune, este Lena, ce bine știe să cunoască ea oamenii, ce agreabilă tovarășă este în cercurile îmbogățiților de război și ale bancherilor, cercuri pe care eram obligat să le frecventez.

În tot timpul acesta, sentimentul că apropierea Lenei mă macină și mă anihilează aproape că nu mi-l mai aminteam. Așa cred, cel puțin. Căci m-am trezit într-o zi că nu mai sufăr, nu mă mai apăr, nu mai lupt împotriva prezenței Lenei. Nu știu cum să-ți explic mai precis lucrul acesta; într-o zi, mi-am dat seama că sunt legat de Lena, că ea e a mea și eu al ei, iar sentimentul acesta de definitivat nu mă mai tortura. Dimpotrivă, mi-ar fi fost greu să mă închipui altfel, fără ea. Cred că iubirea noastră se schimbase destul de mult în acest ultim timp. N-aș putea preciza în ce fel. Lucrurile acelea s-au scurs astfel, încât îmi amintesc perfect anumite întâmplări și anumite întâlniri, dar stările de suflet de atunci nu izbutesc să le reconstitui.

Când ne-am întors la București, toamna, trecuseră furtunile dragostei. Mă obișnuisem cu Lena, mă împăcasem cu viața noastră comună. Îmi vedeam de treburi și mă întorceam întotdeauna înfometat de casă, de soție, de dragoste. Să fi fost asta adevărata fericire, singura care îi e îngăduită unui muritor? Nu știu. Am cunoscut foarte multe fericiri în dragostea mea; le-am cunoscut și apoi le-am uitat, din vina mea, cum se întâmplă întotdeauna...

M-am întâlnit din nou cu prietenul căruia îi mărturisisem, cu câteva luni mai înainte, nefericirea mea. Am fost foarte rușinat văzându-l. Am avut impresia că-l mințisem. Voiam, cu orice chip, să-i spun, de data asta, adevărul. O jignisem pe Lena,

plângându-mă față de el; uitasem dragostea noastră, fericirea noastră.

— Știi, i-am spus zâmbind, ai avut dreptate atunci. A fost ceva cu totul trecător. O simplă neînțelegere. Așa se întâmplă întotdeauna la început...

Nu-l mințeam, nu voiam să-l păcălesc. Unii spun că orice bărbat căsătorit încearcă să convingă cât mai mulți tineri să se căsătorească, pentru a-și răzbuna libertatea lui pierdută, libertatea pe care o pizmuiește la alții. Dar în cazul meu, lucrul acesta nu se verifica. Nu-l mințeam spunându-i că mă înșelasem atunci și că acum eram fericit.

— Tu nu poți înțelege, i-am repetat de mai multe ori, nu poți înțelege toate lucrurile acestea!...

XIV

Uneori încercam să-mi amintesc ce s-a întâmplat după aceea. E curios cât de puține amănunte mi-au rămas vii în memorie. Timpul trecea aproape fără să-mi dau seama. Știu doar că, îndată după aniversarea celui de-al treilea an de căsătorie, s-a petrecut un lucru cu desăvârșire straniu. M-am întors odată din oraș mai devreme ca de obicei și am găsit-o pe Lena cu fruntea rezemată de fereastră. Parcă ar fi așteptat pe cineva; dar în niciun caz pe mine, pentru că a tresărit uimită când am intrat în odaie și am îmbrățișat-o. Mă privea tulburată, cu oarecare mirare.

— Am pierdut piatra de la inel, îmi spuse arătându-mi mâna.

Era un inel cu un smaragd mare, foarte frumos, pe care i-l dăruisem îndată după nuntă. Am încercat s-o liniștesc; poate s-a pierdut prin casă și va fi găsit la scuturat. Ea clătină din cap, tristă.

— Nu e nimic, am să-ți cumpăr altul, am mângâiat-o eu.

Nu mi-a răspuns nimic atunci. Dar mi-am dat seama curând că pierderea aceea o socotea, într-adevăr, ireparabilă. Nu i-a mai plăcut niciun inel din câte i-am dăruit în urmă. Le purta ca să-mi facă mie plăcere, dar le scotea îndată ce rămânea singură. O surprindeam câteodată ascunzându-și degetele și, nu știu de ce, jocul ăsta copilăresc mă întrista.

— Nu-mi place, îmi răspundea când o întrebam de ce nu-și alege alt inel.

Îmi făgăduiam să-i cumpăr un smaragd tot atât de frumos ca acel pierdut, cu prilejul celei dintâi călătorii în străinătate. Căci, aparent, viața noastră rămăsese aceeași: treceam granița de cel puțin două ori pe an și continuam să fim socotiți, în toate

cercurile pe care le frecventam, drept o pereche fericită. De altfel, nici n-aș putea să-ți spun dacă eram sau nu fericiți. Trăiam oarecum în neștire. Nu știu dacă Lena, măcar, observa vreo schimbare în viața noastră. De când mă „liniștisem” și mă împăcasem cu noua mea condiție, totul mi se părea nu numai firesc, dar și necesar. Nu putea fi altfel; formula aceasta, aș spune, exprimă întreaga mea stare de suflet care a urmat înseninării finale. Mai târziu, după ce am cunoscut din nou suferința și îndoiala, m-a uimit sterilitatea acelor doi ani și mai bine de viațuire împreună. Mă întrebam atunci unde dispăruse fata inteligentă și nonconformistă, atât de vitală, atât de cultivată, pe care o întâlnisem la Clody și o cunoscusem în Italia în săptămânile care au precedat căsătoria noastră oficială. De-abia atunci mi-am dat seama că se întâmplase o schimbare totală în Lena, o prefacere lentă, la care contribuisem, fără îndoială, în mare măsură și eu, deși nu o observasem. N-aș putea spune că ceea ce numeam „dragostea noastră” se alterase sau obosise. O ghiceam pe Lena tot atât de bună, tot atât de îndrăgostită de mine, tot atât de personală în felul ei de a se purta față de lumea cealaltă; dar, mi-am dat seama mai târziu, pierduse încetul cu încetul ceea ce era mister, spontaneitate, fantezie în făptura ei. Cum să explic mai bine schimbarea aceasta? Începea parcă să se îngroașe. Și, ceea ce e mai important, Lena își dădea foarte bine seama de tot ce se schimbă în ea. Asta o deprima, desigur, o făcea mai tăcută în intimitate, o făcea uneori chiar absentă...

Cred că am început să înțeleg toate acestea câteva săptămâni în urmă. Era primăvară. Mă oprisem întâmplător în fața vitrinei unui birou de voiaj. Nu știu de ce, priveam cu nesaț o mare reclamă colorată; coasta unui munte acoperit de zăpadă și o pereche de schiori, cu capetele descoperite, alunecând vertiginos la vale. Nu-mi dam seama ce mă reține în fața desenului acesta convențional; în niciun caz nostalgia unei călătorii sau a unei vacanțe într-o stațiune celebră în sporturi de iarnă. Îmi plăceau figurile tinerilor; desenul sumar, culoarea violentă, zâmbetul acela de stridentă sănătate, totul era parcă făcut să mă îngândureze. În clipa următoare auzii înapoia mea

glasuri tinerești. Întorsei capul, cu o neobișnuită curiozitate. Două fete, însoțite de doi tineri, se pregăteau zgomotos să traverseze Calea Victoriei. I-am privit lung și, în acea clipă, o stranie melancolie mă năpădi. Nu știu cum să-ți explic mai bine ce-am simțit atunci. Au trecut mulți ani, și dacă nu te-aș fi ascultat povestind cu atâta sinceritate iubirea dumitale și tot ce a urmat după aceea, poate că n-aș fi avut curajul să-ți mărturisesc asemenea întâmplări. Nu le-am mărturisit nimănui. Eu nu am avut prieteni care să asculte lucruri de felul acestora. Și-apoi, există o curioasă discreție, un fel de decență consimțită tacit de toți bărbații de o anumită vârstă, pe care dumneata nu ai de unde s-o cunoști, dar care face ca despre asemenea lucruri să nu se vorbească niciodată deschis...

Nu simțeam niciun fel de invidie privind în urma tinerilor zgomotoși, mă grăbesc să precizez asta. Nu-i invidiam pe ei pentru sănătatea și tinerețea lor. Copleșitoare erau doar propriile mele regrete. Parcă atunci de-abia mi-aș fi dat seama că am pierdut ceva pentru totdeauna; că, orice aș fi făcut, oricât de generoasă ar fi continuat să se arate viața și soarta față de mine, nu mă voi mai întâlni niciodată cu anumite lucruri, cu o anumită stare... Nu prea izbutesc să spun exact ceea ce vreau. Vorbele acestea se leagă unele de altele mai repede decât aș fi eu dispus să le rostesc. Îmi lipsesc termenii poate. Și mai e un lucru, de care îmi dau bine seama: nu sunt obișnuit cu asemenea analize, deși nu acesta e termenul propriu; nu sunt obișnuit să mă analizez. Mi-a plăcut întotdeauna să am lângă mine, gata pentru orice conversație inteligentă, câteva idei generale. Deși, după întâmplările pe care ți le povestesc, am început să gândesc cu mai multă consistență. Dumneata ghicești prea bine ce vreau să spun. Te ascultam povestind și-mi dădeam seama cu câtă ușurință înțelegei oamenii. Evident, ai avut de la început alte preocupări decât ale mele...

...Oricum, să nu crezi că invidia mă deprimase atât în dimineața aceea. Nu aveam de ce să invidiez pe nimeni. Nu mă simțeam bătrân (nu împlinisem încă 39 de ani), ci numai trecut... Are să-ți vină greu să înțelegei ce-ți spun eu acum. Sunt lucruri pe care nu le simt decât bărbații care au trecut pe aici; și

nici măcar nu le simt toți. Dacă te preocupă foarte mult un lucru, cred că nici nu ai timp să-ți dai seama că îmbătrânești. Deși, repet, atunci nu era vorba de bătrânețe. Un bărbat nu se simte niciodată bătrân când e bogat și lipsit de timidități. Altfel se întâmpla cu mine atunci, în dimineața aceea de primăvară. Îmi amintesc lucrurile acestea pentru că ele au jucat un rol important în viața mea, pentru că din cauza lor s-a schimbat cu desăvârșire viața mea. Altminteri, poate că le-aș fi uitat până astăzi. Cum îți spuneam, au trecut atâtea ani, opt, nouă ani. Am uitat atâtea alte lucruri importante. Am uitat războiul, bunăoară...

...Dar, nu știu de ce, mi-am dat atunci seama că se schimbase ceva. Nu pot spune că nu mă mai simțeam tânăr. Dar simțeam că *trecuse* ceva, un anumit timp, sau poate chiar cea mai frumoasă parte din tinerețea mea. În orice caz, pierdusem ceva fără să bag de seamă. Anumite lucruri nu le mai puteam face. Ce fel de lucruri? Nu-mi dădeam seama, nu puteam preciza nimic. Dar sentimentul acesta era că îmi sunt interzise anumite lucruri. Și încă expresia aceasta: „interzise”, e foarte vagă. Pentru că, uneori, mai poți avea speranțe că ai putea răzbate și peste un lucru interzis; printr-o nebunie oarecare sau printr-un mare noroc sfărâmi hotarele lucrului interzis. Dar eu nu simțeam asta. Simțeam că anumite lucruri, pe care nu izbuteam să le identific, *au murit* pentru mine; că orice aș face, oricât m-ar ajuta norocul și viața, nu le voi mai putea întâlni...

...M-am întors acasă foarte turburat, dar, în același timp, cu o mare dorință de a o îmbrățișa pe Lena. Acum îmi era mai necesară ca niciodată. Nu știu ce așteptam de la ea; poate o îmbrățișare mai prietenească, poate un cuvânt mai cald. În niciun caz nu așteptam consolare. Eram încă foarte turbure. N-aș fi avut curajul să-i mărturisesc descoperirea mea. Și apoi, nici n-aș fi știut ce să-i spun. Lucrurile s-au precizat de-abia pe urmă. Atunci simțeam numai o foarte stranie melancolie și un început de teamă... Da, cred că asta era. Un fel de teamă copilărească, parcă n-aș mai fi putut rămâne singur, parcă mă grăbeam să o păstrez pe ea mai strâns lângă mine, mai indisolubil legată de mine...

Luând-o atunci în brațe, i-am spus în glumă:

— Îmbătrânesc, Lena!

M-a privit uimită; și – dar poate mi s-a părut mie – cu o ușoară ironie. Nu mi-a răspuns nimic. A început să mă mângâie pe păr, absentă.

— Și din păcate îmbătrânesc numai eu, adăugai, tot în glumă. Tu rămâi mereu tânără...

Ea începu să râdă.

— Nu m-ai ales tu așa? mă întrebă, cu oarecare orgoliu.

— E adevărat, spusei, începând să devin serios. Și totuși, ce frumos e să vezi doi oameni îmbătrânind împreună...

Nu știu de ce i-am spus asta. Cu o clipă înainte nu-mi trecuse prin minte că i-aș putea spune un asemenea lucru. M-a privit și mai mirată.

— Îmbătrânesc și eu, adăugă, dar în felul meu... Tu nu observi nimic?

— Ești atât de tânără! exclamai eu, aproape cu invidie, privind-o.

— Am visat întotdeauna un soț care să mă ocrotească și să mă învețe lucruri grele și necunoscute, șopti ea.

Dar parcă nu-mi adresa mie cuvintele acestea. Parcă și le șoptise sieși. Aș fi vrut să-i spun: „Și eu am visat o soție care să-mi fie tovarășă și să mă ocrotească”... Dar mi-am dat seama că aș fi spus o prostie într-o clipă de slăbiciune, și m-am mulțumit să zâmbesc.

— Ce s-a întâmplat cu tine? mă întrebă ea brusc, mirată, cuprinzându-mi capul în palme. N-ai fost niciodată așa...

Cum eram? Nu-mi dădeam seama. Poate că nu mai eram cel dinainte, poate că mă trezisem dintr-un fel de letargie în care mă adâncise treptat dragostea și căsătoria. Adevărul este că oricât de turbure m-aș fi simțit în acea zi, îmi dădeam totuși seama că sunt *altul*. M-a mirat doar puterea ei de ghicire. Mă cunoștea, oare, atât de bine? Mă învățase oare atât de bine pe dinafară? Eram intimidat oarecum, nu cumva să înțeleagă mai mult din șovăielile mele din acea zi, dar, în același timp, eram flatat că sunt atât de iubit, încât cea mai ascunsă schimbare a

sufletului meu nu-i poate scăpa ochiului iubitei.

— Mă gândeam numai... spusei tărăgănat, privind-o în ochi. Mă gândeam că ar fi timpul să avem un copil...

Nu știu cum m-am hotărât să-i spun cuvintele acestea. Dar, îndată ce le-am rostit, o emoție covârșitoare mi-a înmuiat sufletul. Încă puțin și ochii mi s-ar fi împăienjenit de lacrimi... Dumneata cred că n-ai să înțelegi niciodată lucrurile acestea. Nu te judec, dar n-ai să poți înțelege. Nici eu nu înțelesesem nimic până atunci. Crezusem că e vorba de dragoste, de oboseală, de pierderea tinereții, dar toate acestea, mi-am dat atunci seama, fuseseră doar stări provizorii, nedemne chiar. Descoperisem atunci, la întâmplare, că îmi lipsise altceva, că în toți acești trei ani îmi lipsise altceva.

— ... E timp, adăugai eu cu fervoare.

Lena mă privi zâmbind.

— Dar cum, așa, deodată? mă întrebă ea.

Am ridicat din umeri, neputincios să exprim tot ce mie mi se părea evident și urgent. Voiam totuși să-i spun o sumă de lucruri, dar i-am întâlnit privirile și mi-a fost deodată rușine de patosul cu care mă pregăteam să-i vorbesc. Am început să zâmbesc prosteste.

— Mă întreb mereu cum de ți-a venit asta așa, deodată? repetă ea.

Părea că o interesează mai mult să rezolve această enigmă decât să-mi răspundă mie. Nu știu de ce, în clipa aceea mi-a fost ciudă pe ea. Atâtea și atâtea sentimente obscure, pe care anevoie le pot desluși, deși m-am gândit apoi multă vreme, și am căutat să-mi amintesc moment cu moment discuția noastră... O priveam, așa cum era, foarte tânără și foarte proaspătă, și cred că între toate acele gânduri care mi-au trecut atunci prin cap era și acesta: să te văd *pe urmă*...

— Suntem încă destul de tineri, șopti ea. Și doar nu ne-am luat pentru asta...

Mi s-au părut cuvintele ei de o rece vulgaritate. Toată bucuria mea era coclită, strivită de neînțelegerea aceasta totală. Simțeam cum își apără ceva necunoscut mie, cum își apără un egoism pe care, până atunci, nu i-l bănuisem.

— ... Ne-am luat ca să fim fericiți... vorbi ea din nou, mai stins, aproape cu oboseală.

Nu i-am răspuns nimic. Rămăsesem trântit lângă ea, cu privirile în tavan. Mă simțeam umilit, turburat, furios. Simțeam toate acestea, parcă descoperisem prea multe lucruri în câteva ceasuri. Gândul că *trebuie* să am un copil începea să mă obsedeze. Și ea vorbea de fericire ca de un lucru pe care nu l-ar fi cunoscut niciodată... Mi s-a părut, atunci, străină și aspră. Aș fi vrut să-i spun un cuvânt greu, dar mi-era o nespusă milă de mine însumi. Și apoi, recunosc, devenisem atunci laș. Mi-era teamă să nu se întâmple ceva ireparabil.

În acea clipă am fost chemați la masă și ne-am ridicat amândoi, foarte turburați.

* * *

Dar a fost o masă foarte tristă. N-a mâncat niciunul din noi. Evitam să ne întâlnim privirile și vorbeam cuvinte fără nicio importanță, doar când se afla feciorul în preajma noastră. Îmi opream ochii, în neștire, pe mâna ei, îi urmăream obsedat degetele. A băgat însă de seamă și a încercat să și le ascundă, prin gesturi mici, pripite, inabile. Roșea mereu, de altfel. Nu știu de ce, părea și ea emoționată...

Când am rămas din nou singur, m-am simțit foarte trist. Nu mai întâlnisem sentimentul acesta de foarte multă vreme. Nu-mi dam seama ce mă apasă, ce-mi lipsește. Aprindeam țigară de la țigară, în biroul meu, fără să am curajul de a lua o hotărâre. Mă băteau fel de fel de gânduri. N-aș fi crezut până atunci, că trăisem atât. Zece, douăzeci, treizeci de ani, ajungeam departe cu mintea și mă întâlneam pretutindeni, pe mine, mă întâlneam în împrejurări curioase, unele de-a dreptul fără nicio noimă, alături de rude, de prieteni, de oameni care muriseră demult. Și din toate amintirile acestea neorânduite, care mă întristau, se ridica parcă mai apăsătoare dorința mea de a avea, cât de curând, un copil...

...Nu știu cum să-ți explic nevoia aceasta. Din tot ce mi-ai spus, am înțeles că dumneata n-ai cunoscut niciodată setea obscură de a te naște din nou, nevoia unei compensații în altcineva decât tovarășa de iubire și de viață. Simțeam, atunci,

un fel de sălbatică deznădejde că am lăsat să *treacă* atâta timp, pe care nimeni nu mi-l mai putea da înapoi, că l-am lăsat să treacă stupid, nepăstrând nimic din el, decât amintirile, nepăstrând nimic viu, nimic *al meu*... Dacă, din primul an de căsătorie aş fi avut un copil, mă gândeam, acum aş fi fost altfel. Aş fi continuat să cresc o dată cu el, aş fi simţit că am pentru cine trăi. Nu-ţi dai seama ce copleşitor lucru e să simţi, câteodată, că timpul ţi-a luat-o înainte, că n-ai făcut anumite lucruri esenţiale la vremea lor şi că ai să te trezeşti într-o bună zi singur, îmbătrânit, incapabil de a mai repara ceva. Căci ceea ce mă apăsă mai mult în după-amiaza aceea era sentimentul ireparabilului. A *trecut* ceva, a trecut, şi eu n-am băgat de seamă... E cumplit să-ţi dai seama de asta...

Am auzit cum se deschide uşor uşa, şi Lena a venit repede lângă mine. După glas, după ochii ei arşi, am înţeles că fusese foarte emoţionată şi plânse.

— M-ai înţeles greşit, a început ea să-mi spună, şovăitoare. Şi eu aş vrea... Dar nu aşa, deodată, la întâmplare... De ce nu mi-ai spus până acum?!...

Nu-i răspundeam. Cât de departe am simţit-o de mine, cu preocupările ei de fată excepţională!... Dar Lena se încăpăţânase şi stăruia.

— E un lucru grav, dragul meu... Şi-apoi, după o clipă de concentrată tăcere... Sau poate aşa ne-o fi nouă scris, să trăim la întâmplare...

Parcă şi-ar fi spus cuvintele acestea sieşi. Căci mi s-a părut mai tristă după ce le-a rostit, ca şi cum le-ar fi meditat sensul. La ce s-o fi gândit atunci? La întâlnirea noastră în casa lui Clody, la noaptea aceea din Veneţia?... Era, în orice caz, preocupată, şi gândurile ei – cât de bine simţeam asta!

— Nu se potriveau cu ale mele...

— Nu e nimic, spusei atunci aspru, încercând s-o umilesc. Am să te păstrez pe tine pentru fericire...

Am privit-o, şi mi-a făcut bine suferinţa pe care i-o citeam în ochi, pe faţă. Cunoşteam foarte bine voluptatea aceasta de a o face să sufere. De câte ori nu o umilisem, până atunci, nu o mâhneam de moarte, dintr-o pornire sălbatică şi întunecată, pe

care nu o puteam stăpâni, de câte ori nu o chinuiam ca să-i zăresc fața răvășită, ochii secați!... Asta facem cu toții, de altfel. De asta nu scapă nimeni...

— ... Am să te păstrez pentru ceea ce ești în stare, continuai, zâmbind crispat. Se găsesc destule de celelalte...

Am crezut că are să izbucnească în lacrimi. Dar, deși s-a făcut foarte palidă, s-a ridicat calmă de lângă mine și s-a îndreptat agale către ușă.

— Cred că te-ai gândit bine, mi-a spus când a pus mâna pe clanță.

Am privit-o cu oarecare ciudă. Încearcă să pozeze în femeie superioară, neînțeleasă, mi-am spus. Poate că n-au rănit-o de ajuns cuvintele mele. Dar mai am și altele la îndemână!

— Tu poate crezi că glumesc, i-am spus.

Aș fi vrut să o văd clătînându-se sub insultele mele. Asta m-ar fi satisfăcut, m-ar fi îmblânzit, poate. Răceala ei mă exaspera. Ascultase ultimele cuvinte lângă ușă, cu mâna pe clanță, zâmbind.

— Sunt sigură că vorbești serios, mi-a răspuns. Tu întotdeauna ai vorbit serios... De aceea te-am și iubit atâta, adăugă mai încet.

Ar fi vrut să zâmbească, dar au podidit-o lacrimile și își rezemă brațul de ușă. Eu nu m-am ridicat s-o prind în brațe, să-i cer iertare. Nu eram încă potolit.

— Cu asemenea lucruri nu glumesc, i-am spus.

A tăcut câteva clipe, apoi a deschis repede ușa și a plecat fără să mă privească.

Altă dată, cu vreo doi ani înainte, când scenele acestea se repetau foarte des, de câte ori izbucnea în plâns și pleca din odaie, îmi spuneam: „Are să-i treacă!” De data aceasta am rămas și eu fără gânduri, fără dorințe, așa cum mă găsise Lena intrând în birou, trântit pe canapea, cu ochii pierduți în vid. Eram trist, eram poate deznădăjduit, dar mă copleșea mai ales regretul că nu-i spuseseam tot ce aveam de spus. Cel puțin, dacă ne certăm, să știe măcar tot ce cred eu despre ea, despre inteligența ei de femeie superioară...

XV

În seara aceea nu a coborât la masă. Feciorul mi-a spus că doamna nu se simte bine. N-am vrut să întreb mai mult și m-am silit să mănânc în liniște, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. După masă am trecut în biroul meu, neștiind ce trebuie să fac. De altfel, în zilele acelea mă purtam cu totul la întâmplare. Nu știam, cu câteva clipe înainte de a lua o hotărâre, ce hotărâre voi alege. Nervii și frazele pe care apucam să le încep – neștiind niciodată cum o să le termin – mă conduceau după voia lor, fără ca eu să pot interveni într-un fel sau altul. Lucrurile acestea nu se mai întâmplaseră niciodată cu mine; cel puțin nu într-o asemenea măsură. Dar în acea zi eram cu desăvârșire năuc, și nu rămăseseră vii în sufletul meu decât resentimentele.

M-am hotărât deodată să mă duc la club. Am deschis ușa dormitorului și i-am spus Lenei:

— Eu am să petrec noaptea aceasta la club; să nu mă aștepți.

Am avut impresia că au zguduit-o teribil cuvintele mele. M-a privit înspăimântată, palidă. A pornit spre mine, parcă ar fi vrut să mă roage ceva, dar eu i-am spus „noapte bună” și am închis ușa chiar în clipa când era foarte aproape de mine. Am coborât scările destul de mulțumit. Mă convinsesem că Lena suferă, și asta parcă limpezise puțin amara mea turburare.

Am găsit la club câțiva tineri pe care îi cunoscusem în casa lui Clody. M-au invitat la o masă de pocher. Nu mă amuza însă deloc în noaptea aceea jocul de cărți. Aș fi vrut, într-adevăr, să fac ceva neobișnuit, ceva de care să afle Lena și care s-o silească să sufere. Le-am propus să ieșim în oraș. Tocmai se întrebau ce loc să alegem, când cineva spuse că mă cheamă Lena la telefon. L-am rugat să-i spună că sunt ocupat acum. Unul din prietenii

mei începu să zâmbească. M-a iritat nespus zâmbetul acela batjocoritor.

— Controlul! șopti el, destul de tare ca să-l aud eu. Ieși o dată pe an singur în oraș și ți se ia urma...

— Te înșeli, amice, l-am întrerupt eu. Soția mea îmi lasă deplină libertate. Suntem un mariaj modern, adăugai încercând să zâmbesc.

Dar, recunosc, eram prea nervos, și telefonul acela al Lenei mă plictisise.

— Toți ne laudăm așa, spuse un altul.

I-am privit pe toți, prefăcându-mă mirat, uimit.

— Fiți serioși, le-am spus. Haideți, mai bine. Să nu pierdem timpul!...

* * *

M-am întors acasă dimineață. Pentru întâia oară, de când mă căsătorisem, lipseam o noapte întreagă la o petrecere. De fapt, noaptea fusese stupidă, lamentabilă, și femeile acelea sărmene care se îmbătaseră în jurul meu îmi făceau o silă nespusă.

Intrând în odaie, am fost surprins întâlnind-o pe Lena lângă fereastră. Lampa ardea; am înțeles că nu dormise toată noaptea. Cred că pășeam destul de zgomotos, căci s-a întors înfiorată. Aproape că n-am recunoscut-o. Cum poate o femeie să îmbătrânească într-o singură noapte! mă miram eu. Îmi venea să zâmbesc, totuși. Ținuta și figura Lenei aveau ceva grav și strident, ceva de melodramă, și mă irita.

— Ce s-a întâmplat cu tine? mă întrebă, cu glasul obosit. Am telefonat mereu la club.

— Am fost cu niște amici să ne amuzăm, i-am răspuns.

Continua să mă privească, uluită. Parcă nu înțelegea nimic, parcă nu-i venea să-și creadă ochilor. Cineva răsturnase pe pantalonii mei un pahar cu *cointreau*, și cred că Lena începuse să simtă mirosul acela greșos de alcool.

— Tu nu te culci? o întrebai eu, cu oarecare vulgaritate.

Clătină din cap.

— Nu mi-e somn, șopti.

Nu știu de ce, mă obseda un gând stupid; încercă să joace o scenă de melodramă, îmi spuneam. Nu eram deloc dispus s-o

cred în dimineața aceea. Eram destul de furios pe mine, și sila ce-o simțeam față de propria mea degradare mă silea s-o urăsc pe Lena. Într-un anumit sens, socoteam, numai ea e de vină pentru toată această tristă întâmplare.

M-am dus să mă culc, silindu-mă să par liniștit și indiferent. Am adormit anevoie, după ce m-am sufocat apăsându-mi perna pe gură...

* * *

...M-am trezit, mahmur, la căderea serii. Lena nu mai era în odaie. Patul ei nu fusese atins. După ce mi-am făcut dușul, am chemat pe fata din casă.

— Doamna a plecat imediat după masă, mi-a spus.

Am dat din umeri. Mă șantajează, mi-am spus. Și am simțit din nou, mai puternică, ura din noaptea aceea împotriva Lenei. Aveam oarecari treburi și am ieșit în oraș. Era întuneric. Încet-încet, mă copleșeau tristețea, regretele. În fond, e o fată bună, îmi spuneam. Gândurile acestea mă linișteau. Ne vom întâlni la masă și ne vom împăca. Ne împăcasem noi după certuri mai grave, încercam eu să mă încurajez. (Deși niciodată până atunci nu petrecusem noaptea într-un loc dezământat. Și nici nu-i dădusem a înțelege că ne-am putea despărți.) Am intrat într-o florărie și i-am trimis un coș întreg cu violete. M-am plimbat apoi puțin, ca să-mi adun gândurile, și m-am întors acasă. Am intrat repede, cu o oarecare emoție, în odaia ei. Voiam să-i cer iertare, s-o îmbrățișez, să-i spun cât de idioată a fost purtarea mea. Am găsit coșul cu violete, cu cele câteva cuvinte ale mele, pe masa de toaletă. Lena încă nu se întorsese. Nu știam ce să cred. Fata din casă nu știa nici ea nimic. Am așteptat-o cu masa până la 11 noaptea. Apoi m-am închis în biroul meu, încercând să-mi dau seama ce trebuie să fac. Era ridicol să anunț pe cineva. Era ridicol, mai ales, s-o caut la rude sau la cunoscuți. Toți știau că suntem o pereche fericită, un menaj ideal. Cu două-trei zile înainte eram, pretutindeni, soții model. Și acum, deodată, să întreb dacă nu cumva știe unde ar putea fi soția ta...

Aproape de miezul nopții a sunat un comisionar, cu o scrisoare. Îmi scria, într-adevăr, Lena. Dar nu-mi venea să-mi

cred ochilor. Îmi scria că doarme noaptea aceasta la mătușa ei, că un avocat mă va vizita a doua zi de dimineață pentru a sta de vorbă cu mine, că îmi mulțumește pentru fericirea pe care i-am dăruit-o în acești trei ani. Era o scrisoare de adio, pe care, sunt sigur, o începuse de mai multe ori, ca să nu pară prea patetică și, în același timp, să rămână destul de prietenoasă.

Am coborât imediat, am luat o mașină și m-am dus după ea. Am găsit-o singură în salon; foarte obosită, cu figura aspră, opacă. Am îmbrățișat-o, dar ea m-a depărtat ușor, silindu-se să zâmbească.

— Ce ți-a venit? o întrebai eu. Ce înseamnă glumele astea?

Ea s-a așezat alene pe marginea unui fotoliu și și-a rezemat fruntea în palmă. Mi s-a părut că e emoționată. Mi-am spus că poate regretă scrisoarea și am vrut s-o cuprind în brațe. A încercat să se apere; apoi, față de insistențele mele, n-a mai rezistat. Doar ochii îi erau închiși și buzele strânse. Era înghețată.

— Lasă-mă, te rog, îmi șoptea.

O priveam din nou, silindu-mă să înțeleg ce s-a întâmplat. Căci, îmi spuneam, nu avea niciun motiv să se despartă de mine. Nu avea motiv nici măcar de supărare. Nu-i trimisesem oare un coș cu violete? Și nu venisem după ea, la miezul nopții, s-o rog să se întoarcă acasă? Chiar dacă la început aș fi jignit-o, faptul că eu îi cerusem iertare mă absolvise de orice vină.

— Nu înțeleg nimic! exclamai, în cele din urmă.

— Tu ai voit asta, vorbi Lena, cu fermitate, dar și cu foarte multă părere de rău.

— Ți s-a părut ție! mă apărai. A fost o glumă!

Lena își ridică fruntea și mă privi turburată, căutându-mi ochii. Mă apropiai de ea, înflăcărat.

— ... Credeam că tu îți dai seama, continuai, tu, care înțelegi toate. Nu se strică o căsnicie de trei ani dintr-o simplă ceartă!... Ne-am mai certat și altă dată, i-am amintit eu, și am sfârșit întotdeauna bine, foarte bine chiar, am subliniat licențios, silindu-mă să râd.

Dar Lena rămăsese tot turburată.

— Bine, dar, dragul meu prieten... începu ea târziu.

Nu știu ce-a vrut să spună, căci s-a oprit, extenuată, după acest început de frază. Am înțeles că se referă la noaptea petrecută în oraș și am râs din nou.

— Astea n-au nicio importanță, am liniștit-o eu. Aventuri de felul acestora alți bărbați au cu sutele și nicio soție nu s-a gândit să divorțeze din cauza lor... Și-apoi, să-ți spun drept, nici nu-mi plăceau. Niște biete cocote care se trudeau să pară franțuzoaice!... Vai de ele!... am încheiat eu cu o solemnă vulgaritate.

Lena începu să plângă. Mi s-a părut băătălia câștigată și am cuprins-o în brațe.

— Scumpa mea, îi șopteam, scumpa mea neprețuită!...

Fără să bănuiesc un asemenea gest, Lena se smuci cu atâta putere din brațele mele, încât nici n-am prins de veste când a trecut în odaia cealaltă. Am fugit după ea, dar închisese repede ușa. Am bătut de câteva ori, cu pumnul, fără să-mi răspundă. M-a cuprins din nou furia și am strâns din dinți.

— Acum ai să mă rogi tu și n-am să mai vreau eu! i-am strigat, prin ușă.

În clipa aceea, mătușă-sa a apărut în prag. Sunt sigur că ascultase, din odaia ei, toată convorbirea.

— Ce s-a întâmplat? mă întrebă ea speriată.

Am privit-o mirat, disprețuitor și, pregătindu-mă de plecare, i-am spus netezindu-mi haina:

— Ne despărțim! Era și timpul, de altfel...

I-am sărutat politicos mâna și am plecat.

* * *

A doua zi de dimineață am chemat pe unul din prietenii mei avocați și l-am rugat să înceapă formalitățile pentru divorț. Eu nu mă voi prezenta la nicio înfățișare. De fapt, hotărâsem să plec peste câteva zile în străinătate.

— Dar de ce, frate? mă întrebă avocatul. (Era și el unul din admiratorii perfecțiunii mariajului nostru.)

— Lena nu vrea să aibă copii, i-am răspuns, cu solemnitate.

De altfel, credeam și eu că acesta era adevăratul motiv.

Deși amănuntul acela fusese copleșit și desfigurat de nenumărate întâmplări și toxine care îi schimbaseră cu

desăvârșire și sensul, și consecințele.

— ...Iar pentru mine, lucrul acesta e o datorie sacră, adăugai, mirându-mă puțin de severitatea cu care vorbeam. Eu nu înțeleg mariajul modern, bazat exclusiv pe egoism...

Mă ascultam vorbind, și propriile mele cuvinte mă convingeau. După ce am rămas singur, am început să mă plimb prin birou, concentrat, așa cum îi stă bine unui bărbat matur, cu probleme morale. Inutil să-ți spun că toate problemele acelea le descoperisem ad-hoc, silindu-mă să justific cererea de divorț față de prietenul avocat. Drama în care intram mă flata oarecum; devenisem un bărbat care suferă din cauza principiilor sale morale, un soț care-și sacrifică propriul său cămin pentru că nu vrea să abdice de la o înaltă ținută morală etc. Mai târziu, cât aveam să sufăr din pricina vanității și fatuității din acele zile! Dar atunci, durerea (mai precis, iritarea) mea era consolată de o seamă de false idei pentru care îmi închipuiam că sufăr. Și, firește, mai era *noutatea* situației, toate acele amănunte inedite care-mi atrăgeau atenția. Îmi repetam de mai multe ori pe zi: „Iată că divorțez”... și asta parcă adăuga o gravă solemnitate gestului meu irascibil de a mă despărți cât mai repede de Lena...

Dar cât de înspăimântătoare a fost deșteptarea, o săptămână mai târziu, în singurătate! M-am trezit, de data aceasta, cu adevărat îmbătrânit, și dorul meu de Lena crescuse fără ca în cele dintâi luni ale dragostei noastre. Îmi era totuși rușine să fac un singur gest de împăcare. Nu știu cum să explic paralizarea aceasta totală. Când mă gândeam că o voi vedea și că va trebui să-i cer iertare și s-o rog să se întoarcă, pierdeam orice putere de a mă hotărî. Speram prostește că Lena se va întoarce de bunăvoie, că nu va fi nevoie de rugămințile mele. Am aflat, pe de altă parte, că și ea suferă cumplit și că ajunsese aproape de nerecunoscut. Unul din prietenii mei o întâlnise. Era alta, cu desăvârșire alta, îmi spunea. Și, cu toate acestea, formele divorțului nostru își urmau nestingherite drumul. Într-o zi, exasperat de tăcerea ei, i-am scris câteva rânduri, rugând-o să mă ierte și să se întoarcă. Am primit răspunsul de-abia după câteva zile. „Te-am iertat!” îmi scria. Atât. Niciun cuvânt mai

mult. Am fost atât de umilit de răspunsul ei, încât am concediat servitorii, am închis casa și am plecat pentru trei luni în străinătate...

* * *

Eram la Paris când am aflat vestea morții mătușii ei. I-am trimis o telegramă de condoleanțe. Mi-a mulțumit printr-o simplă carte de vizită, cu numele ei de fată. Am înțeles că divorțul se transcrisese...

De-abia după ce mi-am dat seama că Lena nu-mi mai aparține, am înțeles că viața mea a ratat într-un lamentabil naufragiu. Sentimentul acesta dumneata nu-l poți intui; sentimentul propriului tău naufragiu. E o descoperire pe care o faci mai târziu în viață, în jurul vârstei de 40 de ani, când încă te mai poți păcăli cu iluzia că tinerețea nu e sfârșită, că undeva trebuie să existe o posibilitate de scăpare. Și tocmai iluzia aceasta că ar fi timp să faci ceva, că stă în putința ta să evadezi din mizerie și deșertăciune, nutrește sentimentul ratării și al naufragiului. Dacă ai fi bătrân, poate că nu te-ai mai plânge de hotărârile destinului. Dar ți se pare că ceva mai poate fi încă salvat, și neputința de-a salva, paralizarea oricărei inițiative, te zdrobește...

Trecuseră aproape două luni de când n-o mai văzusem pe Lena. Uneori mi se părea că toate întâmplările acestea recente sunt un vis urât. N-aveau niciun motiv să fie, într-adevăr, reale, nu erau impuse de nicio necesitate. Cât de firesc ar fi decurs lucrurile, cât de mulțumiți am fi continuat să trăim amândoi împreună, dacă nu s-ar fi întâmplat anumite lucruri. Dar ce fel de lucruri? mă întrebam. Nu puteam crede că dorința mea de a avea copii o făcuse să se depărteze cu atâta brutalitate. Intervenise altceva, înainte sau după convorbirea noastră, se schimbase ceva în dragostea noastră și nu izbuteam să ghicesc ce se schimbase...

N-am mai putut suporta singurătatea mea deznădăjduită și, la începutul verii, m-am întors la București. Din întâmplare, Clody nu plecase încă; am crezut că ea îmi va povesti cu de-amănuntul viața Lenei după despărțire. Dar nici Clody nu știa aproape nimic. N-o văzuse decât o singură dată, la

înmormântarea bătrânei, și atunci de-abia au schimbat câteva cuvinte. Lena nu mai primea pe nimeni, nu se ducea nicăieri. Am înțeles mai târziu că în acele săptămâni de reclusiune și-a pregătit meticulos dispariția ei, care a mirat mai târziu toate cercurile bucureștene pe care le frecventase atâția ani. A rupt, atunci, cu absolut toată lumea noastră, a mea și a ei. De altfel, cum nu avea decât cunoscuți, și foarte puțini prieteni, și cum nenorocirile ei nu o făcuseră indispensabilă nimănui, nu i-a fost prea greu să se dea cu totul la fund, să dispară, într-adevăr, fără urmă...

Dar pe mine n-a putut să nu mă primească. M-am dus într-o dimineață la ea. Încă nu vânduse casa aceea pe care i-o lăsase moștenire bătrâna. Am așteptat vreo cinci minute în salon, apoi a intrat ea. Mi-am dat repede seama că nu mă uitase, căci era foarte emoționată. Poate zăbovise atâta ca să-și liniștească bătăile inimii și să-și limpezească ochii.

I-am spus că îmi pare foarte rău de nenorocirea care a încercat-o. Și-a plecat ochii.

— E drept, spuse ea, am rămas acum singură...

— Eu te-am rugat de atâtea ori, o întrerupsei, cu nădejdea secretă că ea însăși aștepta să se abată convorbirea asupra acestui subiect.

— Nu se mai putea, șopti din nou.

— Dar de ce? mă revoltai eu. Eu nu înțeleg nimic din toată întâmplarea aceasta. Sau poate m-am înșelat de la început, din clipa în care am crezut că mă iubești!...

— Te-am iubit foarte mult, vorbi ea, înălțându-și ochii. Tu n-ai dreptul să te îndoiești de acest lucru...

— Și-a fost de ajuns o singură greșeală, o singură nebunie ca toată dragostea asta să se năruiască? o întrebai patetic.

Nu-mi răspunse imediat. Își frământa mâinile, și înțelegeam după paloarea ei cât de mult o chinuia secretul acela pe care zadarnic încercam să i-l smulg.

— ...Tot ce a existat între noi a putut fi sfârșit de o singură noapte petrecută departe de tine? stăruii eu.

— Nu e numai asta, mărturisi încet. Am fost întotdeauna sinceră față de tine. Nu te puteam minți tocmai atunci...

Tocmai când tu îmi cereai un lucru atât de important în viața unei femei... Voiam să salvez măcar această etapă. Nădăjduisem mereu că măcar lucrul acesta nu-l vom face la întâmplare... Așa cum le-am făcut pe toate celelalte, adăugă plecându-și ochii. Nu mai era nevoie să ne întâlnim, dacă lucrurile trebuiau să ajungă aici...

— Nu înțeleg nimic, mă tânguii, într-adevăr întristat. Nu înțeleg decât că dragostea ta s-a sfârșit...

— E adevărat...

Ne-am privit adânc în ochi. Mai târziu m-am întrebat cum am putut eu suporta privirile acelea îngândurate, melancolice și totuși clare, aproape sticloase, cum am mai avut tăria să le suport până la capăt?...

— Doream să te mai văd o dată, vorbi ea ferm. N-aș fi vrut să porți atâta amar de vreme un mort în suflet, să păstrezi o imagine falsă... O imagine falsă a tot ce-a fost viața noastră împreună din ultimul timp...

— De ce nu mi-ai spus nimic? mă revoltai eu. De ce nu m-ai făcut atent?!...

— La ce bun? zâmbi ea.

Rămăsei o clipă pe gânduri.

— Și cu toate acestea, am fi putut fi fericiți...

— N-am fost? mă întrebă Lena. Ai uitat atât de repede?...

— Vreau să spun, până la sfârșitul vieții noastre, vorbii eu abătut.

Lena închise ochii încet și rămase așa câteva clipe, mută. Am avut impresia că îmi dă a înțelege că tot ce a vrut să-mi spună îmi spusese și că așteaptă să plec. M-am ridicat.

— Îmi dai voie să te mai văd din când în când? o întrebai, sărutându-i mâna.

— Nu, te rog să nu faci asta, mi-a spus.

...I-am ascultat rugămintea...

XVI

Tot ce a urmat după aceea, evident, nu mai are niciun fel de importanță. Au trecut de-atunci opt ani. Eu am petrecut multă vreme în străinătate și, când mă întorceam în București, aproape că nu mai auzeam vorbindu-se de Lena. Dispăruse din orizontul monden. Câtva timp mi-am purtat melancolia prin orașul în care mă bucurasem mai fierbinte de dragostea Lenei. Apoi, cu aceeași ușurință, aproape fără să bag de seamă, am uitat. Am uitat întâi că sunt nefericit, apoi am uitat că sunt îndrăgostit, și așa mai departe. Memoria pasională nu e o calitate bărbătească. E drept, mi-aduceam mereu aminte că am iubit, că singura femeie pe care am iubit-o cu adevărat a fost Lena. Amănuntul acesta nu l-am putut niciodată uita: că am cunoscut dragostea și că toate aventurile în care mă implicam nu erau decât episoade trecătoare. Dar nu mai era o *amintire* a dragostei, întocmai după cum pot spune că îmi amintesc că mă numesc Barbu Hasnaș...

Evident, m-am recăsătorit și acum am doi băieți frumoși, care își petrec vara împreună cu mama lor în Elveția. Mă ocup îndeaproape de educația băieților și de lucrul acesta sunt mândru. Dar, firește, asta e cu totul o altă poveste...

Eu voiam numai să-ți spun, ascultând mărturisirea dumitale, că toate lucrurile acestea se uită foarte ușor, de altfel, și fără multă suferință. Cu o asemenea dragoste nu te întâlnești decât o singură dată în viață. Cum spuneai prea bine, asta aparține într-un anumit sens miracolului, de aceea și apare, poate, atât de întâmplător, într-o serie de evenimente cu desăvârșire frivole și nesemnificative... Stă în putința noastră să realizăm acest miracol. Dar ne dăm seama prea târziu de el, ne dăm

întotdeauna seama prea târziu...

Hasnaș se întrerupse brusc și se apropie de fereastră. Noaptea se sfârșea în mare taină. Cât puteai vedea cu ochii, cerul de deasupra pădurii de brazi încremenise fără stele, spălăcit.

— Mi se pare că vine colonelul să ne deștepte! spuse Hasnaș. E aproape patru...

Dar tovarășul parcă nici nu-l auzise. Rămăsese trântit pe pat, cu capul rezemat în palme, gânditor, trudindu-se parcă să urmărească un gând pe care pașii de pe coridor îl învălmășeau mai mult.

— El e, spuse din nou Hasnaș, zâmbind. Oare vom mai fi noi buni de vânătoare acum?

Se apropie de masă și suflă în lampă. Odaia rămase într-o lumină murdară, vânătă. Colonelul se opri în prag, mirat. Îl întâmpină fumul rece de tutun, mirosul lămpii cu petrol.

— Am stat de vorbă toată noaptea, îi spuse Hasnaș. Ne-am povestit fiecare dragostele din tinerețe, adăugă el cu același zâmbet amar.

Colonelul șovăi o clipă, frecându-și preocupat bărbia.

— Dar nu-i nimic, continuă Hasnaș, la vânătoare tot mergem. Munții Harghitei nu sunt prea grei...

— Să mai bem o cafea, spuse Mavrodin, ridicându-se din pat.

— Dar repede! porunci colonelul, să nu ne-apuče ziua...

— Până o faci, eu mă duc să mă spăl și să mă schimb, spuse Hasnaș.

Colonelul îl lăasă să plece, apoi intră în odaie și se așeză pe scaun, alături de ușă. Ca și cum nu l-ar fi văzut, Mavrodin deschise dulapul și începu să caute printre cămăși. Își alese o flanelă de lână, cu gulerul rășfrânt în afară. Apoi umplu din nou ibricul cu cafea și-l așeză la fiert. Colonelul îi urmărea curios mișcărilor.

— Ce ți-a povestit boier Barbu toată noaptea? întrebă el în cele din urmă.

— Amintiri din tinerețe, îl lămuri sumar celălalt.

Colonelul începu să zâmbească și-și mângâie din nou obrazul, bărbierit de curând.

— Multe blestămății a mai făcut și omul ăsta la vremea lui... vorbi cu reținută mulțumire. Să stai să-l asculți așa, o săptămână, două, și apoi să vezi ce carte ai să scrii mata...

* * *

Când se întoarse Hasnaș, îl aștepta ceașca cu cafea pe tavă. Mavrodin sfârșise să se îmbrace. Arătau amândoi, în lumina turbure a zorilor, cu fețele trase, înăsprite de oboseală.

— Bea-ți cafeaua degrabă, să nu pierdem porumbeii, îi spuse colonelul agale.

Apoi plecă să dezlege copoi. Cei doi rămaseră câțeva vreme tăcuți, Mavrodin așezându-și lucrurile în dulap, Hasnaș sorbindu-și gânditor cafeaua.

— Bine că avem vecini cu somnul zdravăn, spuse el deodată. Altminteri, n-am fi pierdut noaptea de vorbă...

Mavrodin își îmbracă, pe deasupra flanelei, un *wind-jacket*, preocupat parcă numai de pregătirea vânătorii.

— Și n-ai mai întâlnit-o niciodată de-atunci? Întrebă el brusc, fără să-și întoarcă privirile.

— Nu, răspunse celălalt. Nici n-am căutat-o, de altfel. Pentru mine, lucrurile acestea sunt de mult sfârșite...

— Și n-ai mai aflat nimic despre ea? Atâția ani? Întrebă din nou Mavrodin turburat.

Hasnaș șovăi câteva clipe, apoi începu cu glas neutru, ca și când tot ce se pregătea să spună ar fi fost lipsit de importanță.

— Doar peste vreo șase-șapte luni de la despărțirea noastră, toamna, a venit la mine un băietan care pretindea că e fratele ei vitreg, crescut de nu știu ce rude din provincie. A venit să mă tapeze de câteva mii de lei, care-i trebuiau, spunea el, pentru examen. I-am dat banii, dar n-am crezut ce-mi spune. Nu avea curajul nici să mă privească în ochi. Cred că era un vagabond, rudă de departe a Lenei, căci ea nu-mi vorbise niciodată de un frate vitreg...

Mavrodin îl ascultase nemișcat. Apoi deschise sertarul și-și alese două pachete cu țigări. În clipa următoare, copoii deteră buzna în odaie. Săreau pe ei, le lingeau mâinile, se gudurau schelălăind. Hasnaș începu să-i mângâie.

— Cuminte! Cuminte!... le porunca el.

— Să plecăm mai repede, spuse Mavrodin, să nu sculăm oamenii...

Ieșiră pe coridor. Colonelul venea din celălalt capăt, aducând puștile.

— Le-am făcut inspecția! vorbi cu vădită satisfacție.

Coborau tustrei treptele spre curte, cu multă luare aminte, ferindu-se să facă zgomot. Străbătură tăcuți ograda, îndreptându-se spre pădure. Luna se vedea acum din nou, palidă, înghețată. Se auzeau, tot mai deslușit, tânguirile pârâului. Colonelul grăbea pasul cu cât se depărta de casa de adăpost. Încerca să-și țină câinii cât mai aproape de el și-i fluiera la răstimpuri; fluieratul lui, pe care cei doi îl cunoșteau atât de bine, aspru și parcă neomenesc.

— Luky! Luky! striga colonelul, înaintând în pădure.

Cei doi rămaseră în urmă. Mergeau tăcuți, gânditori. Pe puntea de deasupra pârâului, Mavrodin se opri.

— Te-aș mai întreba ceva, spuse el, cu glasul sugrumat.

Tovarășul se opri și el, așezându-se pe stinghia podețului.

— Crezi că Ileana mai trăiește? întrebă din nou Mavrodin, ridicând privirile.

— Nu, răspunse foarte încet celălalt. Nu mai trăiește...

Mavrodin își duse ușor mâna la frunte și apoi o lăsă să alunece, fără reazem.

— Asta simt și eu, vorbi el foarte încet. Același lucru simt și eu...

Tăcu apoi, cu privirile în apa puțină a pârâului. Atunci s-a auzit, de departe, un pocnet surd de armă. Hasnaș întoarse capul spre marginea cealaltă a pădurii, acolo unde începea miriștea.

— Un stol de porumbei sălbatici, vorbi el absent. Colonelul are noroc astăzi... Să mergem și noi, adăugă după o clipă, săltându-și arma pe spate.

Porniră amândoi, cu pas pripit, nervos, ca și cum s-ar fi grăbit să-și ajungă tovarășul de vânătoare. În pădure începea să se audă tot mai limpede glasul colonelului chemându-și de departe câinii.

